

DABUS KARARLARI IŞIĞINDA TÜRK HUKUKUNDA YAPAY ZEKÂ TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN BULUŞLARIN PATENTLENEBİLİRLİĞİ

*Patentability of AI-Generated Inventions Under
Turkish Law in Light of DABUS Decisions*

Atilla KASAP*

Büşra ŞAHİN AYDIN**

Öz

Son yıllarda makine öğrenmesindeki üssel büyüme, yapay zekâ alanında çığır açan gelişmelere yol açmıştır. İlaç sektöründen yazılıma, mimariden sinemaya kadar birçok alanda yapay zekâ sistemlerinin araç olarak kullanımıyla, büyük veri setlerinden elde edilen bilgilerle buluş gerçekleştirme hızı son yıllarda artmaktadır. Bu gelişmeler sonucunda, insan buluşçuların yerini alabilecek yaratıcı ve üretken yapay zekâ sistemlerine yapılan yatırımlar artmış ve yapay zekâ sistemleri

* Dr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesi, Bilişim ve Teknoloji Hukuku Anabilim Dalı, atilla.kasap@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8130-9776.

** Dr. Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, busra.sahin@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1172-3258.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 14.01.2025

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 07.05.2025

Atıf/Citation: Kasap, Atilla ve Şahin Aydın, Büşra "Dabus Kararları Işığında Türk Hukukunda Yapay Zekâ Tarafından Gerçekleştirilen Buluşların Patentlenebilirliği." Bilişim Hukuku Dergisi 7, No. 1 (2025): 79-186.

buluş yapabilen bir özne olma yolunda ilerlemeye başlamıştır. Bu teknolojik gelişmelerin ortasında, hukukun rolü ve yapay zekânın buluşçu olarak kabul edilip edilemeyeceği sorusu önem kazanmıştır. Bu makale, yapay zekâ sistemlerinin gerçekleştirdiği buluşlara Türk hukukunda patent verilip verilemeyeceği hukuki sorununu disiplinlerarası, karşılaştırmalı hukuk ve doktrinel yöntemleri kullanarak ele almaktadır. Bu kapsamda, Thaler tarafından geliştirilen DABUS adlı yapay zekâ sisteminin gerçekleştirdiği buluşlar için Birleşik Krallık, ABD, Almanya, Avustralya ile Avrupa Patent Ofisi'nde yapılan patent başvurularının reddedilmesiyle oluşan mahkeme kararları ayrıntılı olarak incelenmiştir. İncelemeler sonucunda, tüm hukuk sistemlerinde buluşu yapanın yalnızca gerçek kişi olabileceği açığa çıkmıştır. Bu bulgular ışığında Türk hukukunda buluşu yapanın gerçek kişi olması gerektiği tespit edilmiş ve DABUS'un gerçekleştirdiği buluşlar için Türkiye'de de patent verilemeyeceği sonucuna varılmıştır. Ancak, gelecekte yapay zekâ teknolojisinin insan müdahalesi olmadan buluş yapabilecek noktaya gelmesiyle, yapay zekâ buluşçuluğunun yasal düzlemde tanınması ihtiyacı doğabilecektir. Bu durumda makine buluşları olarak önerdiğimiz buluş türünün yaratılmasını ve buluşun gerçekleşmesi için yapay zekâ sistemine maddi yatırım yapan gerçek veya tüzel kişiye patent verilmesini önermekteyiz. Getirdiğimiz bu öneri ile yapay zekâ sektöründe yenileşim hızlanabilecek ve daha düşük maliyetle insanlığa faydalı buluşların sayısı artabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Makine Öğrenmesi, Patent, Buluşçuluk, DABUS, Yenileşim, Sınaî Hak

Abstract

In recent years, the exponential growth in machine learning has led to groundbreaking advancements in artificial intelligence (AI). Particularly in the pharmaceutical sector, AI systems have accelerated the invention process through the analysis of large

datasets containing millions of high-quality data points. As a result, investments in creative AI systems that could replace human inventors have increased, with AI progressing towards becoming an entity capable of inventing autonomously. This article addresses the legal issue of whether AI-generated inventions can be granted patents under Turkish law, using interdisciplinary, comparative law, and doctrinal methods. It examines judicial decisions resulting from the rejection of patent applications for inventions by the AI system called DABUS, developed by Thaler, in the UK, USA, Germany, Australia, and the European Patent Office. Revealing that all legal systems require the inventor to be a natural person, this article concludes that under Turkish law, the inventor must also be a natural person, and AI-generated inventions would not be eligible for patents in Turkey. However, in the future, as AI technology advances to the point where it can make inventions without human intervention, the need to recognize AI inventorship in the legal domain may arise. In this scenario, we propose creating a new category of inventions called “machine inventions” and granting patents to the natural or legal persons who make the economic investments for the invention. With this proposal, innovation in the AI sector could accelerate, and the number of beneficial inventions for humanity could increase at a lower cost.

Keywords: Artificial Intelligence, Machine Learning, Patents, DABUS, Innovation, Industrial Property

GİRİŞ

Son yıllarda makine öğrenmesinde gerçekleşen üssel büyümenin etkisiyle yapay zekâ alanında çığır aşan gelişmeler meydana gelmiştir. Ulaşım, sağlık, bankacılık/finans, eğitim, siber güvenlik, e-ticaret, bakım, reklamcılık, sanat, yazılım gibi yüzlerce uygulama alanı bulunan yapay zekâ sistemleri, yeni, buluş basamağı içeren ve sanayiye uygulanabilir buluşların meydana getirilmesinde başarıyla kullanılmaktadır. Özellikle

ilaç sektöründe inovatif ilaçların keşfi, hastalık mekanizmalarına yeni biyolojik bakış açıları ile yaklaşmayı gerektirmekte olup, insan buluşçular için bu süreç oldukça uzun sürmektedir. Tıp, mühendislik, biyoloji, kimya, fizik, teknoloji ve ilgili diğer disiplinlerde üretilen başta bilimsel makaleler olmak üzere, milyarlarca kaliteli veriyi içeren büyük veri setleri ile eğitilen yapay zekâ sistemleri, buluşların gerçekleştirilmesini kolaylaştırmaktadır. Bütün bu gelişmeler sonucunda, buluş yapabilen yapay zekâ sistemlerine yapılan yatırımlar son yıllarda oldukça artmış ve insan buluşçuların yerini tamamen alabilen sistemlerin geliştirilmesi hedeflenmeye başlanmıştır. Diğer bir deyişle; yapay zekâ, insan buluşçuların kullandığı sofistike bir araç olmaktan çıkıp, buluş üretebilen bir özne olma yolunda ilerlemeye başlamıştır.

Bütün bu teknolojik gelişmeler sırasında hukuk nasıl bir rol oynayacaktır ve hukukun nasıl bir rol oynaması gerekmektedir? Hukuk, teknolojinin olgunluğa erişmesini mi beklemelidir yoksa teknolojinin evrilmesi esnasında katı yasal düzenlemeleri önceden devreye sokup teknolojiye yön vermeye mi çalışmalıdır? Hukuk, teknolojinin biçimlenmesinde tek enstrüman mıdır yoksa başka parametreler devreye girmekte midir? Buluşların meydana getirilmesinde kullanılan yapay zekâ sistemleri söz konusu olduğunda, sahneye fikri-sınai haklardan olan patentler ve bunlar için özel olarak getirilmiş düzenlemeler çıkmaktadır. Türk hukukunda, patentler, 10 Ocak 2017 yılında yürürlüğe giren 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanununda (SMK) düzenlenmiş olup, Kanun'un uygulanmasının aydınlatılması amacıyla Sınai Mülkiyet Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik, Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından, 24 Nisan 2017 tarihinde yayımlanmıştır.

Peki bu düzenlemelere göre; yapay zekâ, buluşu yapan olarak kabul edilebilir mi? Yoksa buluşu yapan, yalnızca gerçek kişiler ile sınırlı mıdır? Eğer buluşçuluk gerçek kişiler ile sınırlıysa, yapay zekâ ne kadar sofistike hale gelirse gelsin, sınırlı

kalmaya devam mı etmeli midir? Üretilen buluşun bizatihi kendisine mi yoksa onu var eden varlığa mı odaklanmamız gerekmektedir? Teknolojik yenileşimin devamlılığı için salt insan buluşçulara mı ihtiyacımız vardır? Patent mevzuatımızda öngörülen sistemde ne zaman paradigma değişikliğine gitmemiz doğru olacaktır? Bu makale işte bu gibi teknolojik gelişmelerin doğurduğu çeşitli hukuki sorulara yanıt aramaktadır.

Bu arayış doğrultusunda bu çalışma öncelikle buluş yapabilen makinelerin kırk yıl öncesine dayanan tarihini açıklayıp yakın gelecekte topluma ne vadedebileceğini disiplinlerarası bir bakış ile yansıtmaya çalışacaktır. Bunu müteakip çalışmamızda çeşitli hukuk sistemlerinde tam otonom şekilde buluş yaptığı iddia edilen ve Stephen L. Thaler tarafından geliştirilen “Device for the Autonomous Bootstrapping of Unified Sentience” (DABUS) adlı yapay zekâ sisteminin gerçekleştirdiği iki buluş tanıtılacaktır. Çalışmamızın ana iskeletini, DABUS adlı yapay zekâ sisteminin buluşu yapan olarak gösterildiği ve Thaler tarafından birçok ülkenin patent ofisine gerçekleştirilen patent başvuruları ve bu başvuruların reddedilmesiyle oluşan mahkeme kararları oluşturmaktadır.

Bu çalışmamızda Thaler’ın; Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Avustralya ülkeleri ile Avrupa Patent Ofisi (EPO) nezdinde yaptığı ve DABUS’u buluşu yapan olarak gösterdiği patent başvuruları detaylıca aktarılmıştır. İncelenen hukuk sistemlerinin buluşu yapana ilişkin patent düzenlemeleri izah edilmiş, patent ofislerinin kararları ile itiraz sonucu oluşan mahkeme kararlarının önemli kısımları ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu ayrıntılı incelemeyi tamamlaması amacıyla çalışmamız, ele alınan kararların ortak yönlerini ve farklılıklarını, karşılaştırmalı hukuk çerçevesinde tespit etmeye çalışmıştır.

Karşılaştırmalı hukuk çerçevesinde elde edilen bulgular, Thaler’ın Türkiye’de yapacağı benzer bir başvurunun

sonucunun ne olabileceğini bize gösterecektir. Böylece bir sonraki bölüm, Türk hukukunda yapay zekâ tarafından meydana getirilen buluşlara patent verilip verilemeyeceği sorusunu sağlam bir karşılaştırmalı hukuk metodolojisine dayanarak yanıtlamaya çalışmıştır. Ardından çalışmamızda, yapay zekâ buluşçuluğunun tanınmasına ilişkin Thaler tarafından ileri sürülen gerekçeler, eleştirel bir analize tabi tutulmuştur. Burada sunduğumuz eleştireler, yalnızca Türk hukuku bağlamında değil, bilakis bütün ülkelerdeki patent hukuku bakımından geçerlidir. Son olarak çalışmamızda, yakın gelecekte tam otonom buluş yapabilen yapay zekâ sistemlerinin geliştirilebileceği öngörülerek, bu sistemlerin önüne çıkabilecek olan ve DABUS kararlarında tespit edilen hukuki engellerin aşılmasına yönelik SMK'da çeşitli düzenlemeler yapılması önerilmiştir.

I. BULUŞ YAPABİLEN MAKİNELER

A. Tarihi

Her ne kadar yapay zekâ teknolojisi hakkında farkındalık son zamanlarda oldukça artsa da yapay zekâ tarafından yapılan buluşların tarihi kırk yıl öncesine kadar uzanmaktadır. 1982 yılında yayımlanan bir makalede, keşifle öğrenen “Eurisko” adlı bir yapay zekâ uygulamasının, yeni türde üç boyutlu mikroelektronik araçlar bulduğu iddia edilmiştir¹. Bu buluşa ilişkin patent alınabilmesi için ABD’de Stanford Üniversitesi tarafından patent başvurusu yapılmış olsa da, Üniversite tarafından bu başvuru bilinmeyen bir nedenle geri çekilmiştir².

¹ Douglas B. Lenat, William R. Sutherland and James Gibbons, “Heuristic Search for New Microcircuit Structures: An Application of Artificial Intelligence”, *AI Magazine* 3, no. 3 (1982): 17, <https://doi.org/10.1609/aimag.v3i3.375>.

² Ryan Abbott, “Everything is Obvious” *UCLA Law Review* 66, no. 1 (2019): 28, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3056915>. Abbott geri çekilen bu başvuruda

Boden, bu buluşun, daha önce gerçekleşmemiş türden bir tarihsel yenilik³ taşıdığını ileri sürmüştür⁴. Bu bulgular bize, başvuru geri çekilmeseydi, Eurisko'nun buluşuna, Birleşik Devletler Patent ve Marka Ofisi (United States Patent and Trademark Office, USPTO) tarafından patent verilebileceğini işaret etmektedir.

John Koza tarafından genetik programlama adı verilen tekniğin kullanılmasıyla da birçok buluş, yapay zekâ yardımıyla yapılmıştır. Alan Turing, makine öğrenmesi ile evrim ve doğal seçim arasında bir bağlantının olduğunu uzun yıllar önce öngörmüştü⁵. Ancak Turing, arama sürecine veya eşeysel rekombinasyona eşdeğer herhangi bir şeye dahil olan varlık popülasyonlarını tahayyül etmemiştir⁶. 1960'ların ortasında Holland, genetik algoritma adı verdiği ve hem üreme hem mutasyon açısından evrime uygun olan programlama tekniğini bulmuş ve bir bilgisayar programının yapısını gösteren genetik kodu yaratarak, genetik programların kapsamını genişletmiştir⁷.

buluşu yapan olarak Eurisko'nun tasarımı doğrultusunda fiziksel çipi yapan gerçek kişilerin gösterildiğini belirtmiştir. Abbott, "Everything", 29.

³ Margaret A. Boden, "Computer Models of Creativity", *AI Magazine* 30, no. 3 (2009): 24, <https://doi.org/10.1609/aimag.v30i3.2254>.

⁴ Margaret A. Boden, *The Creative Mind: Myths and Mechanisms* (London and New York: Routledge 2004), 228.

⁵ Alan M. Turing, "Computing Machinery and Intelligence", *Mind* 59, no. 236 (1950): 456, <https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433>. Spesifik olarak Turing, makine zekasının, doğal seçim ilkesi ışığında bir bilgisayar programının ilerleyici bir değişime uğrayarak gerçekleştirebileceğini öngörmüştür. John R. Koza, "Human-Competitive Results Produced by Genetic Programming", *Genetic Programming & Evolvable Machines* 11, (2010): 252, <https://doi.org/10.1007/s10710-010-9112-3>. Buradaki analogide bilgisayar programı bir kalıtsal materyali, ilerleyici değişim mutasyonu, genetik ve evrimsel hesaplama uzmanları tarafından sıklıkla kullanılan uygun olma şeklindeki seçici amaç ise doğal seçilimi simgelemektedir. Koza, "Human-Competitive", 252.

⁶ Koza, "Human-Competitive", 252.

⁷ John H. Holland, "Genetic Algorithms", *Scientific American* 267, no. 1 (1992): 66, <http://www.jstor.org/stable/24939139>.

Bu tekniğin kullanılmasıyla, yapay zekâ tarafından orantılı, bütünleştirici ve türev denetleyiciler için geliştirilmiş ayarlama kuralları ile yaygın kullanılan Ziegler-Nichols yönteminden daha iyi çalışan genel amaçlı denetleyiciler olmak üzere, iki buluş gerçekleştirilmiştir⁸. Aynı teknikle, daha önceden patent alınan teleskop ve dürbünlere yönelik geliştirilen geniş görüş göz merceği buluşundan daha iyi çalışan bir buluş, yapay zekâ yardımıyla önceki patente tecavüz etmeden gerçekleştirilmiştir⁹. Hatta John Koza'nın "Buluş Makinesi" olarak adlandırdığı yapay zekâ sisteminin, fabrikaları daha verimli kılmak için geliştirdiği sisteme USPTO tarafından patent verilmiştir¹⁰. Ancak 25 Ocak 2005 tarihinde verilen bu patentte, buluşu yapanlar olarak, aralarında John Koza'nın da bulunduğu gerçek kişiler gösterilmiştir¹¹. Koza, buna sebep olarak, her ne kadar buluş tamamıyla "Buluş Makinesi" tarafından gerçekleştirilse de başvuru tarihinde, çalışma ekibini oluşturan kişilerin buluşu yapan olarak gösterilmesi doğrultusunda hukuki tavsiye aldıklarını belirtmiştir¹².

Genetik algoritmalarından daha güçlü olan ve yapay sinir ağlarını kullanan "Yaratıcılık Makinesi" adı verilen yapay zekâ

⁸ Koza, "Human-Competitive", 265. Ayrıca bu teknikle birçok buluş da gerçekleştirilmiştir. Ancak bu buluşların çoğu daha önce alınmış patentlere konu buluşlarla aynıydı veya bu patentlere tecavüz etmekteydi. Koza, "Human-Competitive", 265. Bu da demek oluyor ki Koza'nın geliştirdiği yapay zekâ daha erken kullanılsaydı insanlar tarafından yapılan birçok buluşu gerçekleştirebilecek ve bu buluşlar için patent alınabilecekti.

⁹ Jonathon Keats, "John Koza Has Built An Invention Machine," *Popular Science*, May 2006, <https://link.gale.com/apps/doc/A144102556/EAIM?u=anon~ea6bc2e8&sid=site-map&xid=87285a62> (erişim tarihi 6 Ocak 2025).

¹⁰ Keats, "John Koza." Abbott bu patentin 12 Temmuz 2002 tarihinde başvurusu yapılan "Geliştirilmiş Genel Amaçlı PID ve PID olmayan Denetleyiciler için Aygıt" isimli patent olduğunu belirtmektedir. Ryan Abbott, "I Think, Therefore I Invent: Creative Computers and the Future of Patent Law", *Boston College Law Review* 57, no. 4 (2016): 1087, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2727884>.

¹¹ United States Patent, US 6,847,851 B1.

¹² Abbott, "I Think", 1088.

sistemi kullanılarak da buluş gerçekleştirilmiştir¹³. Stephen Thaler tarafından geliştirilen bu yapay zekâ sisteminin kullanımıyla, “Sinir Ağları Tabanlı Prototipleme Sistemi ve Yöntemi” adlı buluş gerçekleştirilmiştir¹⁴. Algoritma temelli yazılıma gerek duymadan çalışabilen kullanıcı dostu sinir ağlarının geliştirilmesi yöntemine ilişkin bu buluşa, 1998 yılında USPTO tarafından patent verilmiştir¹⁵. Ancak patent belgesinde, buluşu yapan olarak, “Yaratıcılık Makinesi” değil Thaler’in kendisi gösterilmiştir¹⁶.

2004 yılında ABD’de Ulusal Havacılık ve Uzak İdaresinin (NASA) iki yıl sonunda geliştirdiği yapay zekâ sisteminin kullanımıyla, dünyanın yörüngesinde dönebilecek bir uydu anteni tasarımı çizilmiştir.¹⁷ 2,5 santimetrekarelik alan kaplayan bu anten, komut alabilmekte ve dünyaya NASA’nın diğer uydularından aldığı verileri gönderebilmektedir¹⁸. Herhangi bir insan mühendisin olağan dışı gözüken böyle bir uydu antenini tasarlayamayacağı ancak antenin NASA’nın uzay görevlerinde başarıyla kullanıldığı belirtilmiştir¹⁹.

Hem Koza’nın hem de Thaler’in farklı yapay zekâ teknikleri ile geliştirdikleri sistemler tarafından gerçekleştirilen buluşlara ilişkin aldıkları patentler hakkında önemli çıkarımlar yapılabilir. İlk olarak, USPTO farkında olmadan yapay zekâ sistemleri kullanılarak gerçekleştirilen buluşlara patent vermiştir. Bu da

¹³ “IEI’s Patented Creativity Machine® Paradigm,” Imagination Engines Incorporated, erişim tarihi 16 Ocak 2024, <https://imagination-engines.com/cm.html>.

¹⁴ Abbott, “I Think”, 1085.

¹⁵ United States Patent, US 5,852,815.

¹⁶ United States Patent, US 5,852,815.

¹⁷ John Bluck, “NASA ‘Evolutionary’ Software Automatically Designs Antenna,” Nasa.gov, June 2004, erişim tarihi 1 Mart 2023, https://www.nasa.gov/mission_pages/st-5/main/04-55AR.html.

¹⁸ Bluck, “NASA.”

¹⁹ Robert Plotkin, *The Genie in The Machine: How Computer-Automated Inventing Is Revolutionizing Law and Business* (Stanford, California: Stanford University Press 2009), 1.

bize göstermektedir ki; patent koruması için buluşu yapanın insan olması gerektiği dışındaki şartlar, yapay zekâ sistemi kullanılarak gerçekleştirilen buluşlarda sağlanabilmektedir. İkinci olarak, patent incelemesini yapan kişinin, yapay zekâ kullanılarak yapılan buluşu, insan tarafından yapılan buluştan ayıramadığını ve Turing testinin²⁰ en azından buluş yapmak için gereken yaratıcılık açısından yapay zekâ tarafından geçilebildiğini göstermektedir.

Üçüncüsü ve en önemlisi, söz konusu buluşların tam özerk bir şekilde yapay zekâ sistemleri tarafından gerçekleştirildiğini iddia etmenin güçlüğüdür. Yapay sinir ağları ve genetik algoritmalar kullanılarak girdiler ve çıktılar arasındaki ilişkilerin elde edildiği hesaplamalarda insanlar tarafından sağlanan detaylı talimatlara ihtiyaç duyulmaktadır.²¹ Bu teknik bilgi de bizlere tartıştığımız buluşların yapay zekânın yardımıyla gerçekleştirilmiş olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu gibi buluşlara, doktrinde “yapay zekâ yardımcı buluşlar” (AI-Assisted Invention) denilmektedir²². Nitekim Avrupa Komisyonu’nun 2020 yılında yayımladığı “Yapay Zekâ Alanındaki Trendler ve Gelişmeler” adlı raporda; endüstri, AB kurumları ve milli hükümetlerden katılım gösteren otuzun üzerinde uzmanla yapılan görüşmelere dayanarak, insan müdahalesi veya desteği olmadan tamamıyla yapay zekâ

²⁰ Turing testinde insan sorgulayıcı bir bilgisayara ve bir insana sorular sormakta ve sorgulayıcının verilen yazılı yanıtların bir insandan mı yoksa bir bilgisayardan mı geldiğini belirleyememesi durumunda, bilgisayarın testi başarıyla geçtiği kabul edilmektedir. Turing, “Computing.”

²¹ Daria Kim, “AI-Generated Inventions’: Time to Get the Record Straight?”, *GRUR International* 69, no. 5 (2020): 443-456, <https://doi.org/10.1093/grurint/ikaa061>.

²² Pheh Hoon Lim and Phoebe Li, “Artificial Intelligence and Inventorship: Patently Much Ado in the Computer Program”, *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 17, no. 4 (2022): 376, 377, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4286660>.

tarafından üretilen bir buluşun bulunmadığı sonucu paylaşılmıştır²³.

B. Yakın Tarih ve Gelecek

Yakın tarihte gerçekleşen önemli gelişmeler, gelecekte üretken yapay zekânın birçok buluşu insan müdahalesi olmadan gerçekleştireceği hususunda önemli ipuçları içermektedir.

Google'ın yavru şirketlerinden Deepmind tarafından geliştirilen AlphaFold isimli yapay zekâ sistemi, yaşam bilimleri ve tıp alanlarındaki çalışmalarda çığır açma potansiyeli taşımaktadır. AlphaFold, 2020 yılında yüze yakın yarışmacıyı büyük farkla geride bırakarak, proteinlerin üç boyutlu yapılarının aminoasit dizilerinden çıkarılmasının hedeflendiği "Protein Yapı Tahmini için Kritik Değerlendirme" (the Critical Assessment of Protein Structure Prediction/CASP) adlı yarışmayı kazanmıştır²⁴. "Protein Yapı Tahmini için Kritik Değerlendirme" olarak Türkçeye çevirebileceğimiz CASP yarışmasında, proteinlerin üç boyutlu yapılarının aminoasit dizilerinden çıkarılması hedeflenmektedir²⁵. CASP'ın

²³ European Commission Trends and Developments in Artificial Intelligence: Challenges to the Intellectual Property Rights Framework Final Report (Luxembourg: Publications Office of the European Union 2020), 100.

²⁴ "14th Community Wide Experiment on the Critical Assessment of Techniques for Protein Structure Prediction", Protein Structure Prediction Center, erişim tarihi 17 Ocak 2024, https://predictioncenter.org/casp14/zscores_final.cgi. Benzer protein yapılarının bilinmemesi halinde bile atomik doğrulukta protein yapılarını doğru şekilde tahmin edebilen AlphaFold'un yapısı ve nasıl çalıştığı hakkında detaylı bilgi için; John Jumper and et al., "Highly Accurate Protein Structure Prediction with AlphaFold" *Nature* 596 (2021): 583, 583, <https://doi.org/10.1038/s41586-021-03819-2>.

²⁵ Bir protein iç içe geçen kompleks amino asit dizilerinden oluşmaktadır. Böyle bir proteinin nasıl çalıştığı ve ne yaptığı da ancak üç boyutlu yapısına bakılarak belirlenebilmektedir. Hücrelerin içinde gerçekleşen çoğu şeyden sorumlu oldukları için amino asit dizilimlerinden yapılarının anlaşılmasının yaşam

organizatörleri, yüze yakın aminoasit dizilerini önceden yayınlamakta ve yarışmacılardan laboratuvarında tanımlanan ancak kamuya açıklanmayan protein yapısını tahmin etmelerini beklemektedir²⁶. AlphaFold'un yarışmada gösterdiği performansın, biyoloji alanında bir devrim olduğu ve özellikle ileri seviyede ilaç geliştirilmesine yönelik çabaları oldukça hızlandıracağı öngörülmektedir²⁷. Nitekim bu tarihi başarıdan kısa bir süre sonra, Deepmind AlphaFold Protein Yapısı Veri Tabanı'nı, bilimsel araştırmaları hızlandırması amacıyla herhangi bir lisans bedeli almadan araştırma ve ticari kullanımlar bakımından kamuya açmıştır²⁸.

İlaç endüstrisini derinden etkileyecek bu gelişme buluş yapabilen üretken yapay zekâ ile birleştiğinde, buluş sayısında gerçekleşecek artışı rahatlıkla öngörebiliriz. Zira yapay zekâ, halihazırda yeni ortaya çıkan virüslerin yol açtığı hastalıkların tedavisi ile önlenmesi için gereken ilaç ve aşıların bulunmasında

bilimleri ve tıp alanında önemli sonuçlar doğurması beklenmektedir. Ewen Callaway, "It Will Change Everything": AI Makes Gigantic Leap in Solving Protein Structures" *Nature* 588 (2020): 203, 204, doi: 10.1038/d41586-020-03348-4.

²⁶ Will Douglas Heaven, "DeepMind's Protein-folding AI Has Solved a 50-year-old Grand Challenge of Biology", MIT Technology Review, Nov 30, 2020, <https://www.technologyreview.com/2020/11/30/1012712/deepmind-protein-folding-ai-solved-biology-science-drugs-disease/> (erişim tarihi 17 Ocak 2024).

²⁷ Bir biyoloğun sözleri bu başarının büyüklüğünü etkili bir şekilde ifade etmiştir: "Bu tıbbi değiştirecek. Bu araştırmayı değiştirecek. Bu biyomühendisliği değiştirecek. Bu herşeyi değiştirecek." Callaway, "It Will Change," 204. AlphaFold'un başarısının devrim niteliğinde görülmesinin başlıca nedeni ise kriyojenik elektron mikroskopi, nükleer manyetik rezonans, x-ışınları kristalografi gibi mevcut yöntemlerin bir proteinin yapısını çözebilmek için binlerce dolar maliyet gerektirmesi ve yıllar süren deneme yanılmaya dayanmasıdır. Heaven, "DeepMind's."

²⁸ Mihaly Varadi and et al., "AlphaFold Protein Structure Database: Massively Expanding the Structural Coverage of Protein-Sequence Space with High-Accuracy Models" *Nucleic Acids Research* 50, no. D1 (2022): 439, DOI: 10.1093/nar/gkab1061. Şu anda veritabanında iki yüz milyonun üzerinde protein yapısı tahmini yer almaktadır. AlphaFold Protein Structure Database, <https://alphafold.ebi.ac.uk/> (erişim tarihi 1 Mart 2023).

önemli rol oynamaktadır²⁹. Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan ve kısa sürede bütün dünyayı etkisi altına alan COVID-19 pandemisi ile doktorlar ilk karşılaştığında hastaları etkin şekilde tedavi edebilecek ilaç bulmakta zorluk yaşadılar. Ocak 2020'de Benevolent AI şirketinin geliştirdiği yapay zekâ, 50 milyon tıp makalesi ile eğitilerek dört günün sonunda romatoid artrit tedavisinde kullanılan "Baricitinib" adlı ilacın virüse karşı etkili olduğunu tespit etmiştir³⁰. Gerçekten de Dünya Sağlık Örgütü, Baricitinib adlı ilacın, virüsten etkilenen ağır veya kritik durumdaki hastalar tarafından kullanılmasını şiddetle önermiştir³¹. Biyoteknoloji şirketi Moderna tarafından geliştirilen ve Birleşik Devletler Gıda ve İlaç İdaresi (FDA) tarafından onaylanan aşının geliştirilmesi sürecinde, yapay zekâ üretmiş olduğu 20,000 özgün "Mesajcı RNA (mRNA)" dizilimlerinde³²

²⁹ Bkz. Arun Bahadur Gurung and et al., "An Updated Review of Computer-Aided Drug Design and Its Application to COVID-19", *Biomed Research International* (2021): 1, DOI: 10.1155/2021/8853056.

³⁰ Hannah Kuchler, "Will AI Turbocharge the Hunt for New Drugs?" *Financial Times*, March 20, 2022, <https://www.ft.com/content/3e57ad6c-493d-4874-a663-0cb200d3cdb5> (erişim tarihi 17 Ocak 2024).

³¹ François Lamontagne and et al., "A Living WHO Guideline on Drugs for Covid-19", *BMJ* 370 (2020): 1, DOI: 10.1136/bmj.m3379.

³² mRNA çekirdekteki DNA'da yer alan bilgileri sitoplazmadaki protein sentezleme bölgelerine (ribozomlara) taşıyan hücredeki bir moleküldür. "Messenger RNA," Britannica, erişim tarihi 15 Mayıs 2024, <https://www.britannica.com/science/messenger-RNA>. mRNA aşılı, konvansiyonel aşılarla kullanılan gerçek bakteri veya virüsler yerine, mRNA moleküllerini kullanmakta ve viral proteine denk gelen mRNA moleküllerini vücuda tanıtmaktadır. Vücuttaki hücreler viral proteini ürettikten sonra bağışıklık sistemi bu proteini yabancı olarak algılamakta ve antikor denilen özelleştirilmiş proteinleri üretmektedir. Vücutta kalan bu antikorlar sayesinde bağışıklık sistemi benzer virüsleri ve patojenleri tanımakta ve yok etmektedir. "What Are mRNA Vaccines and How Do They Work?," National Library of Medicine, erişim tarihi 12 Mayıs 2024, <https://medlineplus.gov/genetics/understanding/therapy/mrnnavaccines/>.

eğitilerek, aşının kısa süre içerisinde test aşamasına geçmesinde önemli bir rol oynamıştır³³.

Yapay zekâ, halihazırda özellikle ilaç sektöründeki buluşların gerçekleştirilmesinde önemli bir araç görevi üstlenmektedir.³⁴ Nitekim COVID-19 pandemisinde yapay zekâ, büyük miktarda veriyi analiz etmede, virüse karşı mevcut ilaçlardan hangilerinin ne miktarda kullanılabileceğini tahmin etmede etkili şekilde kullanılmıştır³⁵. Yapay zekâ sistemleri halihazırda yenililçi ve özgün tıbbi cihazlar, silahlar, mutfak aletleri ve makineler gibi ürünleri geliştirmektedir³⁶. İleride, yapay zekânın, ilaç sektöründeki buluşları tamamıyla gerçekleştirebileceğine ilişkin kuvvetli veriler bulunmaktadır. Nitekim şu anda, yapay zekâ tarafından üretilen ve klinik deney aşamasında bulunan on beş potansiyel ilacın olduğu

³³ Kuchler, "Will AI." Benzer şekilde Pfizer'in geliştirdiği aşı ve antiviral tedavinin çeşitli aşamalarında yapay zekâ önemli rol oynamıştır. Bkz. Katyanna Quach, "How Pfizer used AI and Supercomputers to Design COVID-19 Vaccine, Tablet," *The Register* March 22, 2022, https://www.theregister.com/2022/03/22/pfizer_nvidia_ai/ (erişim tarihi 17 Ocak 2024).

³⁴ Hesaplamalı biyoloji ve makine öğrenimi (ML), özellikle ilaç tepkilerinin genetik faktörler üzerinden analiz edilmesiyle öngörülmesinde tıp alanında önemli bir rol oynamaktadır. Gözetimli ve gözetimsiz öğrenme ve genetik algoritmalar gibi makine öğrenmesi teknikleri, genotipik ve fenotipik verilerden yararlanarak kişiselleştirilmiş tedavi stratejileri geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu yaklaşımlar ilaç dozlarının bireysel olarak uyarlanması kolaylaştırmakta ve genetik çeşitliliğe sahip popülasyonlar için terapötik sonuçları iyileştirmek adına klinik biyobelirteçlerin tanımlanmasını sağlamaktadır. Isha Joshi and et al., "Artificial Intelligence, Big Data and Machine Learning Approaches in Genome-Wide SNP-Based Prediction for Precision Medicine and Drug Discovery", *Big Data Analytics in Chemoinformatics and Bioinformatics* (2023): 340-341, DOI:10.1016/B978-0-323-85713-0.00021-9.

³⁵ Carla Pires, "A Systematic Review on the Contribution of Artificial Intelligence in the Development of Medicines for COVID-2019", *Journal of Personalized Medicine* 11, no. 9 (2021): 23, DOI: 10.3390/jpm11090926.

³⁶ Shlomit Yanisky Ravid & Xiaoqiong Liu, "When Artificial Intelligence Systems Produce Inventions: An Alternative Model for Patent Law at the 3A Era", *Cardozo L Rev* 39 (2018): 2219-2220, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2931828>.

belirtilmektedir³⁷. Özellikle COVID-19 pandemisinin doğurduğu piyasaya hızlı ve güvenli ilaç sunulması ihtiyacının da etkisiyle, yapay zekâ temelli genç yenilikçi şirketlere yapılan yatırım, 2021 ve 2022 yıllarında 1,8 milyar avronun altına düşmemiştir³⁸. Bu da bize gelecekte, çeşitli yapay zekâ sistemlerinin, ilaç sektöründe gerçekleştirebileceği buluşların sayısında hızlı bir artış olacağını göstermektedir.

C. DABUS

Bu çalışma kapsamında üzerinde en çok durulacak ve şu anda uluslararası alanda yapay zekâ kullanımıyla gerçekleştirilen buluşlarda, buluşu yapanın kim olduğuna ilişkin patent hukukunun en güncel sorununu doğuran sistem, “Device for the Autonomous Bootstrapping of Unified Sentience” (DABUS) adlı yapay zekâ sistemidir. Bu sistemi inşa eden Stephen L. Thaler, buluşu için 2015 yılında patent almıştır³⁹. Thaler ve Ryan Abbott’ın başını çektiği hukuk ekibi, DABUS’un tam özerk bir şekilde gerçekleştirdiğini iddia ettikleri iki buluş için öncelikle Birleşik Krallık ve EPO nezdinde patent başvuruları yapmıştır⁴⁰. Bunu takiben Amerika Birleşik

³⁷ Todd Wills, “AI Drug Discovery: Assessing the First AI-Designed Drug Candidates to Go into Human Clinical Trials,” CAS, Sep 23, 2022, <https://www.cas.org/resources/cas-insights/drug-discovery/ai-designed-drug-candidates> (erişim tarihi 17 Ocak 2024).

³⁸ Leah Hodgson, “BioNTech to Join Push into AI Drug Discovery with InstaDeep Deal,” *PitchBook*, Jan 11, 2023, <https://pitchbook.com/news/articles/biontech-acquisition-ai-startup-instadeep> (erişim tarihi 17 Ocak 2024). Bu yatırımların en büyük sebebi de şu anda bir ilacın piyasaya sürülmesi yaklaşık on yılı bulmakta ve ortalama 2,6 milyar dolara mal olmaktadır. Bkz. “Artificial Intelligence for Drug Discovery: Landscape Overview Q3 2022,” *Deep Pharma Intelligence*, <https://www.deep-pharma.tech/ai-in-dd-q3-2022-subscribe> (erişim tarihi 17 Ocak 2024).

³⁹ United States Patent, US 2015/0379394.

⁴⁰ Bu iki patent ofisinin öncelikli olarak seçilmelerinin stratejik nedenleri olarak Abbott bu ofislerin buluşu yapanın isminin başlangıçta açıklanmasını şart

Devletleri, Almanya, Avustralya, Brezilya, Kanada, Çin, Hindistan, İsrail, Japonya, Yeni Zelanda, Kore Cumhuriyeti, Suudi Arabistan, Singapur, İsviçre, Güney Afrika ve Tayvan'da patent başvuruları yapılmıştır⁴¹.

DABUS'un gerçekleştirdiği buluşlardan ilki "Yemek Kabı" (Food Container) adlı buluştur⁴². Bu buluş, gıda ürünleri ve özellikle de içecek ve diğer akışkan ürünler gibi sıvılar için geliştirilmiş bir kaptır⁴³. İkinci buluş ise, "Geliştirilmiş Dikkati Toplamak için Araçlar ve Yöntemler" (Devices and Methods for Attracting Enhanced Attention) isimli buluştur⁴⁴. Bu buluş, geliştirilmiş ilgi ve dikkatin devamı için sembolik öneme sahip olanlar da dahil olmak üzere, beacon tasarımları içermektedir⁴⁵.

II. KARŞILAŞTIRMALI HUKUK PERSPEKTİFİNDEN DABUS BAŞVURULARI

A. Birleşik Krallık

Stephen Thaler, başvuran sıfatıyla Birleşik Krallık Fikri Mülkiyet Ofisi'ne (United Kingdom Intellectual Property Office,

koymamasını ve başvuruyu erken detaylı incelemeye almasını göstermektedir. Ryan Abbott, "Intellectual Property and Artificial Intelligence: An Introduction", ed. Ryan Abbott, *Research Handbook on Intellectual Property and Artificial Intelligence* (Massachusetts: Edward Elgar 2022), 16.

⁴¹ <https://artificialinventor.com/patent-applications/> (erişim tarihi 20 Mart 2023).

⁴² "Food container," patent application GB1816909.4, filed October 17, 2018.

⁴³ "Food container," patent application GB1816909.4, filed October 17, 2018, 2. Spesifik olarak buluşun teknikte bilinenden farklı formda bir kap duvarı içerdiği ve bunun bilinen tasarımlara kıyasla birçok avantaj sağladığı ileri sürülmüştür. "Food container," patent application GB1816909.4, filed October 17, 2018.

⁴⁴ "Devices and methods for attracting enhanced attention," patent application GB1818161.0, filed November 7, 2018.

⁴⁵ "Devices and methods for attracting enhanced attention," patent application GB1818161.0, filed November 7, 2018, 1. "Beacon" tasarımları terimi, insan dikkatini geleneksel tasarımlardan daha etkili bir şekilde çekmek üzere tasarlanmış özgün görsel desenleri veya yapıları ifade eder.

UKIPO) yapmış olduğu başvurularda kendisinin buluşu yapan olmadığını beyan etmiştir⁴⁶. UKIPO, 1977 Patentler Kanununun (1977 PK) 13'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına⁴⁷ dayanarak, Thaler'dan buluşu yapanın kim olduğuna ve patent isteme hakkının nasıl elde edildiğine ilişkin beyanda bulunmasını talep etmiştir⁴⁸. Bunun üzerine Thaler, buluşu yapanın DABUS adlı bir yapay zekâ sistemi olduğunu ve patent isteme hakkını DABUS'un mülkiyetini elinde tutmakla kendisinin kazandığını belirtmiştir⁴⁹. Bu bildirimin üzerine UKIPO, iki hukuki sorunu tespit etmiştir: i) 1977 PK'ya göre insan olmayan bir varlık buluşu yapan olabilir mi?, ii) Thaler, DABUS'un maliki olması dolayısıyla patent isteme hakkına sahip midir?⁵⁰ Bu iki soruya da olumsuz yanıt veren UKIPO, Thaler'in başvurusunu reddetmiştir.

⁴⁶ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, 04 December 2019, para. 1.

⁴⁷ 1977 PK'nın 13'üncü maddesinin 1. fıkrasına göre; buluşu yapan/yapanlar; i) buluşa verilen herhangi bir patentte, ii) varsa buluş için yayınlanmış patent başvurusunda, iii) veya halen belirtilmediyse, önceden belirlenmiş kurallara uygun olarak adının veya adlarının belirtilmesi hakkına sahiptir. 1977 PK'nın 13'üncü maddesinin 2. fıkrasına göre; 1. fıkra da belirtilen bilgiler verilmediği sürece, patent başvurusu yapan kişi öngörülen süre içerisinde UKIPO, a) buluşu yapan/yapanlar olduğuna inandığı kişiler ile b) başvuruyu yapan tek buluşu yapan değilse veya başvuruyu yapanlar buluşu yapanlar değilse, patent isteme hakkını nasıl kazandıklarına ilişkin bilgiyi vermek zorundadır. Aksi takdirde aynı fıkra ya göre, patent başvurusu *geri çekilmiş* sayılacaktır. Bkz. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/37/section/13> (erişim tarihi 7 Aralık 2024).

⁴⁸ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, 04 December 2019, para. 2.

⁴⁹ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, 04 December 2019, para. 3.

⁵⁰ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, 04 December 2019, para. 8.

Başvuran, 1977 PK'nın 7'nci maddesinin 3'üncü fıkrasının⁵¹, 13'üncü maddesinin 2'nci fıkrasına üstün geldiği, "kişi" kavramının insana özgü olmadığı ve insandan daha geniş olduğu argümanlarını ileri sürmüştür⁵². UKIPO ise kararında, gerçek kişiler dışında kalan buluşu yapanların 1977 PK'nın tasarısı aşamasında öngörülmediğini ve bu nedenle PK'nın 7'nci ve 13'üncü maddeleri kapsamında buluşu yapan ve kişi kavramlarının "gerçek kişi" olması yönünde açık bir beklenti olduğu yorumunda bulunmuştur⁵³. Bu yoruma dayanak olarak ise, UKIPO, Birleşik Krallık mahkemelerinin aksi yönde bir içtihadının olmadığını, bunun aksine tüzel kişilerin buluşu yapan olarak kabul edilmemesi yönünde içtihatların olduğunu

⁵¹ 1977 PK'nın 7'nci maddesinin 1'inci fıkrasına göre; herhangi bir kişi veya kişiler, tek başına veya birlikte patent başvurusu yapabilirler. 1977 PK'nın 7'nci maddesinin 2'nci fıkrasına göre; bir buluş için patent; a) bendine göre öncelikle buluşu yapana veya buluş birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmişse bu kişilere, b) bendine göre, a bendindeki kişilere tercihen, *buluşun yapıldığı esnada* patent isteme hakkının tamamına i) kanun hükmü, yabancı hukuk veya uluslararası sözleşme veya ii) buluşu yapan ile buluşun gerçekleştirilmesinden önce yürürlüğe giren sözleşmenin uygulanabilir bir hükmü gereğince Birleşik Krallık'ta sahip olan kişi veya kişilere, c) bendine göre her halükârda a) ve b) bendinde sayılan hak sahibi kişilerden patent isteme hakkını devir alan kişi veya kişilere veya bu kişi veya kişilerden hakkı devralan kişi veya kişilere verilebilir. 1977 Patentler Kanununun (1977 PK) 7'nci maddesinin 3'üncü fıkrasına göre; buluşu yapan, buluşun 'hakiki gerçekleştircisi' olarak tanımlanmıştır. Aynı maddeye göre; buluş birden fazla kişi tarafından gerçekleştirilmişse, bu kişiler buluşu yapan olarak kabul edilecektir. Bkz. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/37/section/7> (erişim tarihi 7 Aralık 2024).

⁵² United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, Dec 4, 2019, para. 14. Başvuran bu argümanını desteklemek için hukuki bir kurgu olan "ilgili olduğu alandaki uzman kavramı" ile kişi kavramının patent sahibi olabilen şirketleri de kapsadığını kıyas olarak göstermiştir. United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, Dec 4, 2019, para. 14. Biz bu kıyasın isabetli olmadığı kanaatindeyiz zira ilgili olduğu alandaki uzman kavramı bir patentlenebilirlik şartı iken şirketlerin kişiliği ise şartları ve kapsamı kanunen belirlenmiş bir tüzel kişilik türüdür.

⁵³ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, Dec 4, 2019, para. 18.

belirtmiştir⁵⁴. Bu gerekçelerle UKIPO, “buluşu yapan insan dışı varlıkları içerir mi?” sorusuna DABUS’un makine olduğu ve gerçek kişi olmadığı gerekçelerine dayanarak olumsuz yanıt vermiştir⁵⁵.

Hukuki kişiliği bulunmayan DABUS’un fikri haklara sahip olamaması, patent isteme hakkının nasıl devredileceğine ilişkin hukuki sorunu doğurmuştur. UKIPO, bu soruna iki perspektiften yaklaşmıştır. İlk olarak, DABUS’un sözleşme yaparak patent isteme hakkını devredemeyeceğini belirtmiştir⁵⁶. İkinci olarak ise Thaler’in patent isteme hakkını haiz olmasını sağlayan herhangi bir kanun hükmünün bulunmadığını ifade etmiştir⁵⁷. Başvuran vekilinin, Thaler’in DABUS’un maliki olması nedeniyle patent isteme hakkının da halefi olduğu iddiasına karşı ise UKIPO, bu şekilde bir halefliğin 1977 PK’nın 7’nci maddesinin 2’nci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde yer almadığı ve buna cevaz veren özel bir kanuni düzenlemenin de bulunmadığı gerekçelerine dayanmıştır⁵⁸.

Başvurusu UKIPO tarafından reddedilen Thaler, İlk Derece Mahkemesi’ne başvurmuştur. İlk Derece Mahkemesi, patent verilebilecek kişilerin, üç bent halinde tahdidi olarak sayıldığı 1977 PK m.7/f.2 hükmünü, Thaler’in başvurusu özelinde detaylıca incelemiştir. Maddenin (a), (b) ve (c) bendinde sayılan kişileri, Sınıf (a), Sınıf (b) ve Sınıf (c) olarak ayıran İlk Derece Mahkemesi, Sınıf (a)’da sayılan kişilerin buluşu yapan veya yapanlar olarak buluş eyleminin gerçekleştirilmesiyle buluş için

⁵⁴ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, Dec 4, 2019, para. 18.

⁵⁵ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, Dec 4, 2019, para. 20.

⁵⁶ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, Dec 4, 2019, para. 21.

⁵⁷ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, Dec 4, 2019, para. 21.

⁵⁸ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, Dec 4, 2019, para. 23.

patent başvurusu yapma ve verilme haklarını aslen iktisap ettiğini, Sınıf (b) ve (c)'de sayılan kişilerin ise bu hakları, devren iktisap ettiğini açıklamıştır⁵⁹.

“Buluşu yapan” kavramının kapsamını incelemeye başlamadan önce İlk Derece Mahkemesi, patentin yalnızca Sınıf (a), (b) ve (c)'de sayılan bir “kişiye” verilebileceğini belirtmiştir⁶⁰. Mahkeme bunun da iki dayanağını göstermiştir: Bunlardan ilki, yalnızca hukuken tanınan bir kişinin mülkiyet sahibi olabileceği, bir şey statüsünde olan yapay zekânın ise, patent hakkına sahip olamayacağıdır⁶¹. İkinci olarak da 1977 PK'nın kullandığı dilde patent sahibinin bir kişi olması gerektiği çıkarımıdır. Örneğin; 1977 PK m.7/f.1 gereğince, yalnızca bir kişi patent başvurusu yapabilir⁶². Mahkeme daha sonrasında Thaler'in başvurusunu Sınıf (a), (b) ve (c) açısından ayrı ayrı değerlendirmiştir.

Sınıf (a) açısından yaptığı değerlendirmede Mahkeme, Thaler'in buluşu yapan sıfatını reddetmesi ve DABUS'un da kişi olmaması nedenleriyle Sınıf (a) kapsamında değerlendirilemeyeceği sonucuna varmıştır⁶³. Yine de Thaler'in başvuruları ile bağlantılı olması nedeniyle “buluşu yapan” kavramını da inceleyen Mahkeme, bu kişinin buluşun gerçek yaratıcısı olan bir “kişi” olması gerektiği sonucuna varmıştır⁶⁴. Bu noktada 1977 PK m.7/f.3'teki buluşu yapan tanımında “kişi” ibaresi yer almasa da, Mahkeme'nin yorumu, 1977 PK'nın lafzının, Sınıf (a) kapsamında değerlendirilmeyen bir “şey”in

⁵⁹ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 38.

⁶⁰ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 40.

⁶¹ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 40.

⁶² Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 40.

⁶³ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 43.

⁶⁴ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 45.

buluşu yapan olarak değerlendirilmesine cevaz vermeyeceği şeklindedir⁶⁵. Bu görüşü desteklemek için İlk Derece Mahkemesi, buluşu yapanın, yaratıcı fikri bulan “gerçek kişi” olarak tanımlandığı içtihatlarla atıf yapmıştır⁶⁶. Sonuç olarak, DABUS’un hukuken kişi olmaması nedeniyle “buluşu yapan” olarak değerlendirilemeyeceğine hükmedilmiştir⁶⁷.

Thaler’in başvurusunu, Sınıf (b) ve (c)’de sayılan kişiler açısından değerlendiren İlk Derece Mahkemesi yine olumsuz sonuca varmıştır. Bu bentlerde sayılanların da hukuken kişi olmaları gerektiğini ifade eden Mahkeme, Sınıf (a)’dan farklı olarak, bu kişilerin gerçek kişiler ile sınırlandırılmadığına dikkat çekmiştir⁶⁸. Ancak DABUS’un bir “şey” statüsünde olması nedeniyle, mülkiyet devrinde bulunamayacağını ifade eden Mahkeme, Thaler’in 1977 PK m.7/f.2 b ve c bentleri gereğince DABUS’tan patente ilişkin hakları nasıl devraldığını ispatlayamadığını belirtmiştir⁶⁹. Thaler’in getirdiği “yapay zekâ sistemine malik olan kişinin sistemin çıktısına da malik olması” kontra argümanını ise, mülkiyet hakkına konu olabilen ve kanunla düzenlenen bir hak olan patentleri düzenleyen kanunda, yani 1977 PK’da, bu hususta spesifik bir düzenleme olmadığını ileri sürerek devre dışı bırakmıştır⁷⁰.

Son olarak, Thaler, “meyve ağacına malik olursam onun her sene verdiği meyveye de malik olurum” şeklindeki klasik eşya hukuku kuralının patentler özelinde uygulanmasını talep

⁶⁵ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 45.

⁶⁶ Örn. Rhone-Poulenc Rorer International Holdings Inc and another v Yeda Research and Development Co Ltd [2007] All ER (D) 373, para. 20.

⁶⁷ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 46.

⁶⁸ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 48.

⁶⁹ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 49.

⁷⁰ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 49.

etmiştir. İlk Derece Mahkemesi, patentin meyveden farklı olarak buluşun yapıldığı anda değil, yalnızca başarılı bir patent başvurusu sonucunda elde edildiğini gerekçe göstererek, bu kuralın uygulanamayacağına hükmetmiştir⁷¹.

İlk Derece Mahkemesi'ne yaptığı başvuru reddedilen Thaler, İlk Derece Mahkemesi'nin kararını İstinaf Mahkemesi'ne temyiz etmiştir. Lord Justice Birss (Birss LJ), Lady Justice Elisabeth Laing (Laing LJ) ve Lord Justice Arnold (Arnold LJ)'ın görüşlerinin ayrı ayrı yer aldığı kararda Birss LJ Thaler lehine, Laing LJ ile Arnold LJ ise aleyhe görüş bildirmiştir. Sonuç olarak, iki aleyhe, bir lehe görüş sonucunda Thaler'in temyiz başvurusu reddedilmiştir.

Öncelikle bütün hakimler tarafından mutabık kalınan husus, "buluşu yapanın" bir kişi olması gerektiğidir⁷². Birss LJ, yapay zekâ sistemlerinin buluş yapabildiklerinin kabulünde dahi PK'nın kapsamında buluşu yapan olarak değerlendirilemeyeceklerinin altını çizmiştir⁷³. Laing LJ, yalnızca bir kişinin haklara sahip olabileceğini, yapay zekânın ise, kişi olmadığını, kanundan doğan bir hak olan patentin yalnızca bir kişiye verilebileceğini ve ancak böyle bir kişinin buluş üzerindeki hak için bağlayıcı sözleşmeler yapabileceğini ifade etmiştir⁷⁴. Arnold LJ ise, 1977 PK m.13/f.1'de buluşu yapan veya yapanlara, verilen bir patentte veya yapılan bir patent

⁷¹ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 49.

⁷² Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 55, 102, 116.

⁷³ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 55. Birss LJ bu sonuca patent düzenlemelerinin detaylı tarihsel incelemesi ışığında ulaşmıştır. Bu incelemede 1623 Tekeller Kanunu (Statutes of Monopolies 1623) ile 1949 Patentler Kanunu (Patents Act 1949) ele alınmış ve buluşu yapan kavramı tarihsel bağlamda incelenmiştir. Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 32-47.

⁷⁴ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 102.

başvurusunda isimlerinin belirtilme hakkının tanındığını ve bu hakka yalnızca kişilerin sahip olabileceğini ileri sürmüştür⁷⁵.

Ancak Birss LJ tarafından Thaler'in temyiz başvurusunun kabul edilmesinin temelinde farklı bir hukuki gerekçe yatmaktadır. Esasında Birss LJ, 1977 PK m.13/f.2 kapsamında, buluşu yapan olarak DABUS'un ismini bildiren ve DABUS'un maliki olması dolayısıyla başvuru hakkına sahip olduğunu söyleyen Thaler'in başvurusu geri çekilmiş sayılacak mıdır sorusuna olumsuz yanıt vermiştir. Bu görüşüne dayanak olarak da; i) Thaler'in 1977 PK m.13/f.2 kapsamında yükümlülüğünü yerine getirdiğini, ii) herhangi bir kişinin buluşu yapan olarak gösterilmemesinin UKIPO'ya başvurunun geri çekilmesine karar verme yetkisi vermediğini, iii) UKIPO'nun başvuru sahibinin patent isteme hakkına sahip olduğu yönündeki açıklamasının inandırıcılığı ile tatmin olmasının gerekmediğini, iv) buluşları gerçekleştirenin bir yapay zekâ sistemi olmasının Thaler'a patent verilmesine engel olmayacağını göstermiştir⁷⁶. Birss LJ'e göre; Thaler, 1977 PK m.13/f.2 (a) bendi gereğince, UKIPO'nun kendisinden istediği buluşu yapan bilgilerine karşılık DABUS'un ismini vermesiyle, kişi olmasa bile, bu bent gereğince yasal yükümlülüklerini yerine getirmiştir⁷⁷. 1977 PK m.13/f.2 (b) bendi açısından ise, Birss LJ, Thaler'ın DABUS'a malik olması yönündeki açıklamasının yeterli olduğunu, kanun gereği (1977 PK m.7/f.2, b.b) patent isteme hakkını elde ettiğini gösterdiğini ve hatta Thaler dışında başka bir kişinin bu hakka sahip olabilmesinin zor olduğunu açıklamıştır⁷⁸. Bu durumda Birss LJ'e göre, 1977 PK m.13/f.2'nin amacı, UKIPO'ya verilecek

⁷⁵ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 120-121.

⁷⁶ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 97.

⁷⁷ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 79-80.

⁷⁸ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 79-80.

bilginin kamuya duyurulmasıdır ve böylelikle kamu, verilen patentte buluşu yapanın kim olduğu ve başvuru sahibinin patent isteme hakkını nasıl elde ettiği bilgilerine erişebilecektir⁷⁹. Patent isteme hakkının gerçekten başvuru sahibine mi ait olduğu hukuki sorunsalı ise, aksi yönde iddiası olanların, bu taleplerini ileri sürmeleri halinde çözüme kavuşacaktır.

Laing LJ ve Arnold LJ ise, Birss LJ'in bu görüşüne katılmamıştır. Laing LJ, Thaler'ın buluşu yapanın, yani DABUS'un, bir kişi olmadığını beyan etmesi ve DABUS'un Thaler'a hak devrinde bulunamayacak olması nedenleri ile Thaler'ın 1977 PK m.13/f.2'deki yükümlülüğünü yerine getirmediği görüşündedir⁸⁰. UKIPO'nun, Thaler'ın buluşu yapanın kişi olmadığı ve kanuni veya sözleşmesel halef bildirmediği beyanlarını kabul etmeme ve başvurunun geri çekilmesine karar verme yetkisinin olduğunu belirten Laing LJ, Thaler'in temyiz başvurusunun reddi yönünde kanaat bildirmiştir⁸¹. Arnold LJ de, Laing LJ'in bu görüşüne, kendi görüşünde aynı gerekçelerle katılmıştır⁸².

Arnold LJ görüşünde, Thaler'ın 1977 PK m.7/f.2 (b) bendi kapsamında DABUS'a malik olmasıyla, buluşlar için patent isteme hakkına sahip olduğu iddiasını (*accession*⁸³) detaylıca değerlendirmiştir. Bu kurumun Thaler'ın başvurusu özelinde yaptığı değerlendirmede Arnold LJ; buluşun bir bilgi olduğunu

⁷⁹ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 68.

⁸⁰ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 105.

⁸¹ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 109.

⁸² Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 143-144.

⁸³ "Accession" adlı hukuki kurum, bir kişinin maliki olduğu eşyanın ürettiği her şeye (örneğin ağacın meyvesi ve hayvanın yavrusu) ve doğal veya yapay olarak bu eşyaya eklenen veya bütünleşen her şeye (örneğin taşınmazın üzerine inşa edilen bina) malik olmasını sağlamaktadır. Bkz. *A Dictionary of Law*, ed. Jonathan Law, 8nd ed. (Oxford: Oxford University Press 2015).

ve bilgi üzerinde mülkiyetin söz konusu olmadığını⁸⁴, “*accession*” kurumunun cismani varlığı olan maddi şeylerin ürünü olan maddi şeyler için uygulandığını ve maddi şeyin (DABUS) ürettiği cismani varlığı olmayan gayri maddi şeyler (buluş) için uygulanmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir⁸⁵. Bu nedenlerle Thaler’in DABUS’a malik olmasıyla DABUS’un ürettiği buluşların 1977 PK m.7/f.2 (b) bendi uyarınca kanun gereği sahibi olamayacağı kanaatine ulaşmıştır⁸⁶. Böylelikle Thaler’in İstinaf Mahkemesine yapmış olduğu temyiz başvurusu da olumsuz sonuçlanmış, ancak Birss LJ’in görüşü önemli bir kazanım olmuştur.

Thaler, İstinaf Mahkemesi’nin kararını Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesi’ne başvurarak temyiz etmiştir. Temyiz Mahkemesi, 20 Aralık 2023 tarihli kararı sonucunda, Thaler’in temyiz başvurusunu reddetmiştir. Temyiz incelemesinde, üç hukuki sorun tespit eden Temyiz Mahkemesi, ilk hukuki sorun kapsamında 1977 PK’nın 7’nci ve 13’üncü maddelerinin yapısı ve içeriği ışığında buluşu yapanın yalnızca gerçek kişi olabileceğine ve bir makine olan DABUS’un bu şartı sağlamadığına hükmetmiştir⁸⁷. Ayrıca diğer alt derece mahkemelerden farklı olarak Temyiz Mahkemesi, 1977 PK m.7/f.3’teki buluşu yapan tanımında yer alan ancak kişi olduğu belirtilmeyen “gerçekleştirici” terimini olağan anlamında yeni

⁸⁴ Arnold LJ bu görüşünün PK m. 7/f.2 lafzında belirtilen “mülkiyet” ibaresi ile çelişmemesi için maddedeki ibarenin patent isteme hakkını kapsadığını, diğer bir deyişle buluş üzerinde mülkiyet tanımadığını açıklamıştır. Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 128.

⁸⁵ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 133.
para. 133.

⁸⁶ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 137.

⁸⁷ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2023] UKSC 49, para. 56.

ve aşikâr olmayan bir ürünü veya süreci gerçekleştiren bir “kişi” olarak tanımlamıştır⁸⁸.

İkinci olarak, Temyiz Mahkemesi, Thaler’ın ileri sürdüğü “*accession*” kurumunun uygulanması hakkında karar vermiştir. Thaler, hizmet buluşlarına atıf yaparak, 1977 PK’nın lafzında buluş üzerinde mülkiyet kurulabildiğini kabul ettiğini ve sahibi olduğu DABUS’un gerçekleştirdiği buluşları, ilk kendisinin elde etmesi sebepleriyle 1977 PK m.7/f.2 (b) bendi gereğince kanun gereği patent isteme hakkına sahip olduğunu ileri sürmüştür. Bu hususta Temyiz Mahkemesi öncelikle, 1977 PK kapsamında tanınan bir “buluşu yapan” olmadığını ve bu gerçeğin buluşlar üzerinde inhisarı hak tanıyan patent sisteminin esaslarına zıt olduğunu ileri sürmüştür⁸⁹. Daha da önemlisi Mahkeme, 1977 PK’nın kullandığı “mülkiyet” ibaresinin patent verilebilecek bir buluş için “patent isteme hakkı” sağladığını izah etmiştir⁹⁰. Bu hakkın da cismani varlığı olan maddi şeylerin ürünü olan maddi şeyler için uygulanan “*accession*” kurumu bağlamında Thaler’a geçişinin mümkün olmadığını belirten Mahkeme, Arnold LJ’in görüşünü içeren İstinaf Mahkemesi’nin kararını aynen benimsemiştir⁹¹.

Üçüncü olarak, Thaler’in UKIPO’nun buluşu yapanın DABUS olduğunu beyan etmesine karşın başvurunun geri çekilmiş sayılıp sayılmayacağı sorusuna Temyiz Mahkemesi, ilk iki hukuki soruna ilişkin verdiği kararlara dayanarak olumsuz yanıt vermiştir. Mahkeme, DABUS’un kişi statüsünde olmaması nedeniyle 1977 PK m.13/f.2, (a) bendindeki şartın, DABUS’tan geçerli bir patent isteme hakkı geçişinin bulunmaması nedeniyle

⁸⁸ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2023] UKSC 49, para. 57.

⁸⁹ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2023] UKSC 49, para. 75.

⁹⁰ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2023] UKSC 49, para. 85.

⁹¹ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2023] UKSC 49, para. 87-89.

de aynı maddenin (b) bendindeki şartın sağlanamadığına hükmetmiştir⁹².

B. Avrupa Patent Konvansiyonu

Avrupa Patent Konvansiyonu (Europäischen Patentübereinkommen/EPÜ-European Patent Convention/EPC)⁹³, korunması istenen buluşlara patent verilmesi hususunda Konvansiyon'a dahil devletler bakımından ortak yasal hükümler getirmektedir (EPC m.1). Bu kapsamda verilen patentler "Avrupa Patenti" olarak adlandırılmakta ve bunlar söz konusu Konvansiyon'da aksi belirtilmedikçe, akit devlette verilen ulusal patentle aynı etkiye sahip ve aynı kurallara tabi olmaktadır (EPC m.2).

Thaler, 2018 sonbaharında Avrupa Patent Kurumu (Europäisches Patentamt/EPA-European Patent Office/EPO)'na iki ayrı Avrupa patenti⁹⁴ başvurusunda bulunur. Başlangıçta patent başvurularında buluşu yapan kısmı boş bırakılır ve bu nedenle Kurum tarafından söz konusu eksikliğin giderilmesi istenir⁹⁵. Eksikliğin giderilmesi ile birlikte her iki başvuruda da "DABUS" buluşçu olarak nitelendirilir⁹⁶.

Thaler, buluşu yapanın halefi olarak, Avrupa patent hakkını elde ettiğini ve makinenin yarattığı tüm fikri hakların,

⁹² Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2023] UKSC 49, para. 95.

⁹³ "Europäisches Patentübereinkommen" (Europäisches Patentamt), Bkz. <https://www.epo.org/de/legal/epc/2020/index.html> (erişim tarihi 28 Ekim 2023).

⁹⁴ 'EP3564144-FOOD CONTAINER' (Europäisches Patentamt) <https://register.epo.org/application?number=EP18275163> (erişim tarihi 11 Ocak 2024).

⁹⁵ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 1-2.

⁹⁶ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 3.

makinenin sahibi olarak kendisine intikal ettiğini belirtir⁹⁷. Ayrıca, bir makinenin buluşçu olarak kabul edilmesini desteklemek için, Avrupa Patent Konvansiyonuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği (APKUY) m.19/f.1⁹⁸'in buluşçunun bir insan olmasını gerektirmediğini ileri sürerek hükmün amacının, buluşçuyu uygun bir şekilde tanımlamak olduğunu vurgular. Mevcut başvuruda belirtilen buluşu yapanın, bu gerekliliği karşıladığını ve buluşu yapan sıfatı bakımından hem belirli bir adın hem de bir aile adının varlığını talep etmenin, tek isimli kişilerin buluşu yapan olarak adlandırılma hakkını engelleyeceğini belirtir⁹⁹. Thaler'a göre, APKUY Kural 19(1) usule ilişkin bir gerekliliktir ve bu kural, yapay zekâ sistemleri tarafından yapılan buluşlar için patent verilebilirlikten esaslı bir muafiyet getiremez¹⁰⁰.

Thaler, DABUS'un, başvuruların temelinde yer alan buluşların asıl geliştiricisi olduğunu ve başvuru sahibi olarak buluşların asıl gerçekleştircisi olan buluşu yapanı belirtmesinin, patent yasalarının temel bir ilkesi olduğunu savunur. Her ne kadar bir yapay zekâ sistemi, söz konusu buluşla ilgili hukuki bir tasarrufta bulunamasa da, bu durum, bu yapay zekâ

⁹⁷ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 5.

⁹⁸ APKUY m.19(1) gereğince; bir Avrupa patentinin verilmesi için yapılan başvuruda, buluşu yapanın adı belirtilmelidir. Ancak, başvuru sahibi, buluşu yapan veya tek buluş sahibi değilse, buluşu yapanın ismi, ayrı bir belgede sunulmalıdır. Burada, buluşu yapanın soyadı, adı, ülkesi ve ikametgahı, Konvansiyon'un 81. maddesinde belirtilen beyan ile başvuru sahibi veya temsilcisinin imzası bulunmalıdır. EPC m.81'e göre de buluşu yapanın, Avrupa patent başvurusunda belirtilmesi gereklidir. Aynı maddeye göre, başvuru sahibinin, buluşu yapan veya tek buluşu yapan olmaması durumunda, başvuruda Avrupa patenti hakkının nasıl elde edildiğine dair bir beyan yer almalıdır. APKUY m.19(2) gereğince ise; buluş sahibinin isminin doğruluğu Avrupa Patent Ofisi (EPO) tarafından denetlenmemektedir.

⁹⁹ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 10.

¹⁰⁰ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 11.

sisteminin, buluş sahibi olarak kabul edilmesi önünde bir engel teşkil etmemektedir. Bunun nedeni, tüm gerçek kişilerin dahi kendi başlarına yasal açıdan geçerli bir onay verememesidir (örn. Almanya'da reşit olmayanlar). Her halükârda, buluşu yapanın doğru olarak adlandırılması, bir ulusal hukuk sorunudur ve EPO tarafından değerlendirilmemelidir. Bir yapay zekâ sisteminin buluşu yapan olarak kabul edilmesi, patent hukukunun yeniliği teşvik etme ve buluşları kamuoyuna duyurma işlevlerine paralellik teşkil edecektir¹⁰¹.

EPO, Thaler'ın başvurusunu reddetmiştir¹⁰². EPO tarafından verilen ret kararının ilk gerekçesi olarak, başvuruda DABUS'un buluşu yapan olarak nitelendirildiği ve bu nedenle EPC kapsamındaki resmi gerekliliklerin (EPC m.81, APKUY Kural 19(1)) karşılanmadığı gösterilmiştir¹⁰³. Zira eşyaya verilen adlar, gerçek kişi adlarıyla eş tutulamaz. Gerçek kişilere verilen adlar, ister belirli bir ad ve aile adından müteşekkil olsun ister tek bir ad olsun, yalnızca onları tanımlama işlevi görmez, aynı zamanda "kişilerin", haklarını kullanmalarını ve kişiliklerinin bir parçasını oluşturmalarını sağlar. Şeylerin haklarını kullanmaya izin verecek bir isimleri yoktur. Bir diğer ifadeyle, herhangi bir isim nesnelere kullanabilecekleri haklar tanımaz¹⁰⁴. Örneğin; Almanya'da BGB 311(3) hükmü yalnızca kişilerin yükümlülüklerle sahip olabileceğini belirtir, kıyasen bu haklar için de geçerlidir¹⁰⁵.

¹⁰¹ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 12.

¹⁰² EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 18.

¹⁰³ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 19.

¹⁰⁴ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 22.

¹⁰⁵ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), Anm., 4.

EPO, EPC'nin yasal çerçevesinin, gerçek kişiler, tüzel kişiler ve tüzel kişilere eşdeğer organları (bkz örneğin EPC m.58¹⁰⁶) kapsadığını açıklamıştır. EPC, başvuru sahibi, buluşçu ya da başka herhangi bir rolle patent alma sürecinde etkin gayri şahsi nitelikte (ne gerçek ne de tüzel kişi niteliği taşımayan) başka herhangi bir varlığı muhatap olarak kabul etmeyecektir. Buluşu yapan sıfatı bağlamında yalnızca gerçek kişiler varsayılmıştır. Bu varsayım, buluşu yapanın gerçek kişi olduğuna dair açık bir kanuni anlayışa işaret etmektedir¹⁰⁷. EPC'nin yasama tarihini de inceleyen EPO, EPC yasa koyucularının "buluşu yapan" terimi ile yalnızca gerçek bir kişiyi kastettiği konusunda hemfikir olduklarını belirtmiştir¹⁰⁸.

EPC'de, buluşu yapana, bir Avrupa patenti sahibi ya da başvurucusu karşısında, EPO nezdinde buluşu yapan olarak adlandırılma hakkı (EPC m.62); Avrupa patent başvurusunda belirtilme hakkı (EPC m.81), yayımlanmış Avrupa patent başvurusunda ve Avrupa patent spesifikasyonunda buluşu yapan olarak belirtilme hakkı (Kural 20(1) EPC) gibi çeşitli haklar verilmiştir. Buluşu yapanın yasal konumu, buluşu yapana Avrupa patentine ilişkin rüçhan hakkını veren ve buluşu yapanın bu hakkını haleflere devredebileceğini öngören EPC m.60/f.1)¹⁰⁹ ile daha da korunmaktadır¹¹⁰. Yapay zekâ sistemleri,

¹⁰⁶ EPC m.58, Avrupa patenti için başvuru hakkı: "Herhangi bir gerçek veya tüzel kişi ve tabi oldukları yasal hükümler kapsamında tüzel kişi olarak muamele gören herhangi bir birlik, bir Avrupa patenti için başvurabilir."

¹⁰⁷ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 23.

¹⁰⁸ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 24.

¹⁰⁹ EPC m.60'a göre; Avrupa patenti hakkı, buluşu yapana veya onun yasal halefine aittir. Bkz. 'Übereinkommen über die Erteilung europäischer Patente (Europäisches Patentübereinkommen)' (Europäisches Patentamt), https://www.epo.org/de/legal/epc/2020/EPC_conv_20231101_de_20231101.pdf (erişim tarihi 19 Ocak 2024).

¹¹⁰ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 26.

gerçek veya tüzel kişilerle karşılaştırılabilecek bir hukuki kişiliği haiz olmadıkları için halihazırda herhangi hakka sahip değildir. Hukuki kişilik, gerçek kişilere insan olmalarının bir sonucu olarak, tüzel kişilere ise hukuki bir kurguya dayalı olarak atanır. Yapay zekânın buluşu yapan sıfatı söz konusu olduğunda, böyle bir yasal kurgu oluşturan herhangi bir mevzuat veya içtihat da bulunmamaktadır. Buradan yapay zekâ sistemlerinin, patent başvurusunda buluşu yapan olarak anılma veya gösterilme hakkı gibi buluşu yapan olmaktan kaynaklanan haklara sahip olamayacağı sonucu çıkar¹¹¹.

Thaler'ın Avrupa patent isteme hakkını, işvereni olarak DABUS'tan devraldığı ve DABUS'un kişisel halefi olduğu iddiasına karşın ise, EPO, EPC m.81 ve m.60(1)'in gerekliliklerinin yine karşılanmadığına karar vermiştir. Zira yapay zekâ sistemleri veya makineler ne çalıştırılabilirler ne de herhangi bir haklarını haleflere devredebilirler¹¹². İlk olarak, yapay zekâ sistemlerinin kişiliği yoktur ve gerçek kişilerle hizmet sözleşmesine taraf olamazlar. Bunlar, çalıştırılmak yerine sahiplenilirler¹¹³. İkinci olarak, yapay zekâ sistemleri, çıktıları üzerinde herhangi bir sözleşme ile devredilebilecek bir hakka sahip olamaz ve bunlar üzerinde herhangi bir hak devrinde bulunamaz. Bu nedenle, bir yapay zekâ sisteminin veya bir makinenin sahibi, EPC m.60/f.1 anlamında halef olarak kabul edilemez¹¹⁴.

EPO tarafından 2019'un sonunda verilen ret kararına Thaler tarafından itiraz edilmiş, fakat bu ret kararı 2021'in sonunda

¹¹¹ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 27.

¹¹² EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 30.

¹¹³ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 31.

¹¹⁴ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 32.

Temyiz Kurulu tarafından onanmış¹¹⁵ ve DABUS'un Avrupa Patent Ofisi bünyesinde buluş sahibi olamayacağına hükmedilmiştir¹¹⁶. Temyiz Kurulu ayrıca, hiç kimsenin buluşçu olarak nitelendirilmediği, ancak yalnızca gerçek bir kişinin, DABUS adlı yapay zekâ sisteminin sahibi ve yaratıcısı olması dolayısıyla Avrupa Patenti hakkına sahip olduğunun belirtildiği ek talebi de reddetmiştir¹¹⁷.

C. Amerika Birleşik Devletleri

Thaler, USPTO'ya 29 Temmuz 2019 tarihinde yaptığı patent başvurusunda, buluşu yapanın adını DABUS, soyadını "Yapay Zekâ Tarafından Üretilen Buluş" olarak, kendisini ise, devralan olarak göstermiştir¹¹⁸. USPTO, 35 BDK¹¹⁹'nın lafzında,

¹¹⁵ 'Press Communiqué on decisions J 8/20 and J 9/20 of the Legal Board of Appeal' (Europäisches Patentamt, Dec 21, 2021), <https://www.epo.org/en/law-and-practice/boards-of-appeal/communications/press-communicue-decisions-j-820-and-j-920-legal> (erişim tarihi 11 Ocak 2024).

¹¹⁶ Söz konusu kararlara ilişkin gerekçeler için bkz. Beschwerdekammern Des Europäischen Patentamts/Boards Of Appeal Of The European Patent Office, J 0008/20 - 3.1.01 and J 0009/20 - 3.1.01, <https://www.epo.org/en/boards-of-appeal/decisions/j200008eu1>, und <https://www.epo.org/en/boards-of-appeal/decisions/j200009eu1> (accessed Jan 11, 2024).

¹¹⁷ 'Press Communiqué on decisions J 8/20 and J 9/20 of the Legal Board of Appeal' (Europäisches Patentamt, 21 Aralık 2021), <https://www.epo.org/en/law-and-practice/boards-of-appeal/communications/press-communicue-decisions-j-820-and-j-920-legal> (erişim tarihi 11 Ocak 2024).

¹¹⁸ USPTO, In re Application of Application No.: 16/524,350 Filed: July 29, 2019 Attorney Docket Number: 50567-3-01-US For: Devices and Methods for Attracting Enhanced Attention.

¹¹⁹ Amerika Birleşik Devletleri'nde patent hukuku federal seviyede Birleşik Devletler Kanununun 35'inci başlığı (United States Code Title 35, 35 U.S.C., 35 BDK) altında düzenlenmiştir. 35 BDK'nın 100'üncü maddesinin (f) fıkrasında buluşu yapan teriminin, buluşun konusunu yaratan veya keşfeden kişi veya buluş birden çok kişi tarafından gerçekleştirilmişse, bu kişilerin tamamı anlamına geldiği belirtilmiştir. Bu makale maddenin orijinal metninde geçen "individual" kelimesinin Türkçe karşılığı olarak 'kişi' terimini tercih etmiştir.

içtihatlarda ve ilgili düzenlemelerde buluşu yapan kavramının gerçek kişiler ile sınırlı olduğunu ve makineleri kapsamadığını belirterek Thaler'in başvurusunu reddetmiştir¹²⁰.

USPTO kararında gerekçe olarak ise, 35 BDK'nın sistematik olarak buluşu yapan için gerçek kişi ibaresi kullandığını¹²¹, Federal Bölge İstinaf Mahkemesi'nin eyaletlerin ve şirketlerin buluşu yapan olamayacaklarına hükmeden kararlarını¹²²

Bkz. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/individual> (erişim tarihi 11 Mart 2024). Bu tercih, 35 BDK'da yer alan bölümlerde buluşu yapanın kişi olduğuna yönelik atıflar ile uyumludur. 35 BDK'nın 101'inci maddesine göre; her kim yeni ve faydalı bir süreç, makine, imalat veya madde bileşimine veya bunların yeni ve faydalı bir geliştirilmesine ilişkin buluş veya keşif yaparsa, gerekli şartları sağladıkları takdirde, bu kişilerin patent alabileceği düzenlenmiştir. 35 BDK'nın 115'inci maddesinin "Buluşu Yapanı İsimlendirmek, Buluşu Yapanın Yemini veya Beyanı" başlıklı (a) fıkrası gereğince, patent başvurusunda belirtilen herhangi bir buluş için buluşu yapanın isminin bulunması veya bu ismin konulması için başvurunun düzeltilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca aynı madde gereğince, aksi 115'inci maddede belirtilmedikçe, patent başvurusunda gösterilen buluşun buluş yapanı veya birden fazla kişinin buluşu gerçekleştirdiği hallerde bu kişilerden her biri, başvuruyla ilgili bir yemin veya beyanname imzalamak zorundadır. İstenilen yemin veya beyanname, bu kişilerin, kendilerinin neden buluşu yapan olduklarına inandıklarına yönelik açıklamaların olması, 35 BDK 115'inci madde (b) fıkrası gereğince zorunludur.

¹²⁰ USPTO, In re Application of Application No.: 16/524,350 Filed: July 29, 2019 Attorney Docket Number: 50567-3-01-US For: Devices and Methods for Attracting Enhanced Attention, p. 6.

¹²¹ USPTO, In re Application of Application No.: 16/524,350 Filed: July 29, 2019 Attorney Docket Number: 50567-3-01-US For: Devices and Methods for Attracting Enhanced Attention, p. 4. USPTO örnek olarak, diğerlerinin yanında, 35 BDK'nın 101'inci maddesindeki 'her kim' ve 115'inci maddesindeki 'kendisi' ve 'kişi' kavramlarını vermiştir. USPTO, In re Application of Application No.: 16/524,350 Filed: July 29, 2019 Attorney Docket Number: 50567-3-01-US For: Devices and Methods for Attracting Enhanced Attention, p. 4.

¹²² Univ. of Utah v. Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e. V., 734 F.3d 1315 (Fed. Cir. 2013) ("Buluşu yapanlar gerçek kişi olmalıdır, şirketler veya hükümetler olamazlar."); Beech Aircraft Corp. v. EDO Corp., 990 F.2d 1237, 1248 (Fed. Cir. 1993) ("Yalnızca gerçek kişiler buluşu yapan olabilir.").

göstermiştir¹²³. Özellikle USPTO, *Burroughs Wellcome Co. v. Barr Labs.* kararında, “buluşu yapanın zihninde oluşma” ve “zihinsel hareket” şartları ile USPTO Patent İnceleme Prosedürü Kılavuzunda yer verilen “zihin” ve “akıl” ifadelerine¹²⁴ atıf yaparak bu şartları yalnızca gerçek kişilerin sağlayabileceğini belirtmiştir¹²⁵.

Buluşçuluğun patent verilebilirlik şartlarında önemli bir yer kaplamadığını ve kanunda olmayan bir şart getirildiğini tartışan Thaler’a karşı USPTO, buluşçuluğun uzun zamandır şart olduğunu ve bu şarta aykırılığın 35 BDK’da ret sebebi olarak kabul edildiğini ifade etmiştir¹²⁶. Thaler ilginç olarak, USPTO’nun DABUS üzerinde Thaler’a vermiş olduğu patentin¹²⁷ DABUS’un halihazırdaki başvuruya konu yaptığı buluşlarını dolaylı olarak hukuka uygun hale getirdiğini belirtmiştir¹²⁸. USPTO ise, kameraya verilen patent sonucunda kamera ile çekilen fotoğrafın telif hakkının patent sahibine ait olmayacağı örneğini vererek, bir makine için verilen patentin,

¹²³ USPTO (n 118), 4-5. *Burroughs Wellcome Co. v. Barr Labs.* 40 F.3d 1223, 1227-28 (Fed.Cir.1994) (“Bulma, buluşçuluğun temel taşıdır ve buluşun zihinsel kısmının tamamlanmasıdır. . . . Bulma, bir zihinsel eylemdir.”).

¹²⁴ Kılavuza göre, buluşçuluğun tespitindeki temel soru buluşu kimin bulduğudur (*conceive*). USPTO, *Manual of Patent Examining Procedure (MPEP)* (9th Edition, February 2023), 2109 (II). Eğer bir kişi buluşun gerçekleştirilmesine katkı sunmamışsa, o buluşu yapan değildir. USPTO, *Manual of Patent Examining Procedure (MPEP)* (9th Edition, February 2023), 2109 (II), (*citing Fiers v. Revel*, 984 F.2d 1164, 1168 (Fed. Cir. 1993)). Bulma (*conception*) ise, Kılavuz’da bulucu eylemin zihinsel kısmının tam olarak yerine getirilmesi olarak tanımlanmıştır. USPTO, *Manual of Patent Examining Procedure (MPEP)* (9th Edition, February 2023), 2109 (II), 2138.04 (*citing Townsend v. Smith*, 36 F.2d 292, 295 (CCPA 1929)).

¹²⁵ USPTO (n 118), 5-6.

¹²⁶ USPTO (n 118), p. 7. Kılavuz’a göre buluşu yapan doğru şekilde adlandırılmadıysa USPTO başvuruy 35 BDK 101 ve 105’e dayanarak reddetmelidir. USPTO MPEP (n 124), 2104(II).

¹²⁷ United States Patent, US 2015/0379394.

¹²⁸ USPTO (n 118), 7.

daha sonrasında bu makinenin buluşu yapan olarak kabul edilmesini sağlamayacağını açıklamıştır¹²⁹.

Thaler USPTO'nun kararının incelenmesi için Virginia Bölge Mahkemesi'ne başvurmuş, ancak bu başvurusu olumsuz sonuçlanmıştır. Bölge Mahkemesi, USPTO'nun kararını onaylamış ve ek olarak, 35 BDK'nın 100'üncü maddesinin (f) fıkrasında "buluşu yapan" tanımında kullanılan "*individual*" terimi ile neyin kastedildiğini açıklamıştır. Bunun nedeni ise, 35 BDK'da "*individua*" teriminin tanımının yapılmamasıdır. Bölge Mahkemesi'ne göre, Sözlük Kanunu'nda tanımlanan ve İşkence Mağdurunu Koruma Kanunu'nda da kullanılan "*individual*" kelimesi ile Kongre gerçek kişileri kastetmeyi amaçlamıştır¹³⁰. *Mohammad v. Palestinian Auth.* Kararı'ndan alıntı yapan Bölge Mahkemesi, 35 BDK'da "*individual*" kelimesinin sıfat olarak değil isim olarak kullanıldığını ve olağan anlamında gerçek kişiye denk geldiğini belirtmiştir¹³¹. Sonuç olarak Bölge Mahkemesi, "*individual*" kullanımının yapay zekâ varlıklarını kapsamadığına hükmetmiştir¹³². Böylece Bölge Mahkemesi, kelimenin tek bir varlık anlamına tekabül eden ve şeyleri de kapsayabilecek "fert" veya "birey" anlamlarının önüne geçmek istemiştir.

Virginia Bölge Mahkemesi'nin aleyhe sonuçlanan kararını, Federal Bölge İstinaf Mahkemesi'ne taşıyan Thaler, yine ret kararıyla karşılaşmıştır. İstinaf Mahkemesi kararında, Bölge Mahkemesi'nin "*individual*" kelimesinin yorumuna ek olarak, Thaler'ın USPTO'ya 35 BDK 115'inci madde (b) fıkrası gereğince sunması gereken yemin metnini de incelemiştir. Yapay zekâ sistemlerinin görüş sahibi olup olamayacağı konusunda karar vermediğini belirten İstinaf Mahkemesi, kayıtlarında bunu

¹²⁹ USPTO (n 118), 7.

¹³⁰ Thaler v. Hirshfeld, 558 F. Supp. 3d 238, 248 (E.D. Va. 2021).

¹³¹ Thaler v. Hirshfeld, 558 F. Supp. 3d 238, 248 (E.D. Va. 2021) (*citing* Mohamad v. Palestinian Auth., 566 U.S. 449, 453-54 (2012)).

¹³² Thaler v. Hirshfeld, 558 F. Supp. 3d 238, 248 (E.D. Va. 2021), 249-50.

başarabilen bir yapay zekânın olmadığını ve Thaler'ın kendi doldurduğu ve imzaladığı metnin¹³³ de bunu doğruladığını açıklamıştır¹³⁴. “Her kim” ibaresinin patent hakkına tecavüzün düzenlendiği 35 BDK'nın 271'inci maddesinde şirketler ve diğer insan olmayan varlıkları kapsayacak şekilde kullanıldığını ileri süren Thaler'a karşı İstinaf Mahkemesi bu kullanımın insan dışı varlıkların buluşu yapan olabilecekleri anlamına gelmediğini ifade etmiştir¹³⁵. Son olarak, USPTO'nun da kararında atıf yaptığı şirketlerin ve eyaletlerin, buluşu yapan olamayacaklarına ilişkin içtihatlarına¹³⁶ atıf yapan İstinaf Mahkemesi, bu kararların tüzel kişilerin kişi toplulukları olmasından ziyade buluşu yapanın, 35 BDK'da gerçek kişilere özgülenmesine dayandığını belirtmiştir¹³⁷.

Thaler'ın, kararı Birleşik Devletler Temyiz Mahkemesi'ne götürmek için 6 Ocak 2023 tarihinde yapmış olduğu başvuru ise, 24 Nisan 2023 tarihinde reddedilmiştir¹³⁸.

D. Almanya

Thaler, 17 Ekim 2019 tarihinde Alman Patent ve Marka Kurumu'na (DPMA) “10 2019 128 120.2” dosya numaralı

¹³³ Thaler bu metinde buluşu yapan DABUS'un hukuki kişiliği veya beyanda bulunma kabiliyeti olmadığını göz önünde bulundurularak, ehliyetsiz olduğunu belirtmiş ve metni başvuru sahibi, başvuruyu devralan ve DABUS'un sahibi sıfatlarıyla imzalamıştır. Thaler v. Hirshfeld, 558 F. Supp. 3d 238, 248 (E.D. Va. 2021), 241.

¹³⁴ Thaler v. Vidal, No. 21-2347, at 7 (Fed. Cir. 2022).

¹³⁵ Thaler v. Vidal, No. 21-2347, at 7 (Fed. Cir. 2022), at 8.

¹³⁶ Univ. of Utah v. Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e. V., 734 F.3d 1315 (Fed. Cir. 2013); Beech Aircraft Corp. v. EDO Corp., 990 F.2d 1237, 1248 (Fed. Cir. 1993).

¹³⁷ Thaler v. Vidal, No. 21-2347, at 9 (Fed. Cir. 2022).

¹³⁸ “Stephen Thaler, Petitioner v. Katherine K. Vidal, Under Secretary of Commerce for Intellectual Property and Director, United States Patent and Trademark Office, et al,” *Supreme Court of the United States* <https://www.supremecourt.gov/search.aspx?filename=/docket/docketfiles/html/public/22-919.html> (erişim tarihi 19 Ocak 2024).

başvuruyu yapar. Söz konusu başvuruda, buluş sahibi olarak ne başvuru sahibinin ne de başka bir gerçek kişinin adına yer verilmez; bunun yerine ilgili kısımda “*DABUS-Buluş, bağımsız olarak bir yapay zekâ tarafından meydana getirilmiştir*” ibaresi bulunmaktadır¹³⁹. DPMA'nın yetkili inceleme dairesi, 9 Aralık 2019 tarihinde Thaler'a, sunulan buluşçu adının yasal düzenlemelere uymadığını, buluş sahibinin Alman Patent Kanunu (APK) m. 37¹⁴⁰ ve Alman Patent Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (APKUIY) m. 7¹⁴¹ anlamında yalnızca bir gerçek kişi olabileceğini, gerçek kişinin, BGB m. 1¹⁴²'e göre, hukuki ehliyeti olan bir insanı ifade ettiğini, “yapay zekanın” bu tanıma açıkça uymadığını ve bu nedenle başvuru sahibinin, başvuru günü sunduğu buluşçu adı formunun kabul edilemeyeceğini bildirir.

Bunun üzerine, Thaler, 17 Ocak 2020 tarihli başvurusu ile Kurum'a biraz değiştirilmiş bir buluşçu adı sunar. Burada yalnızca “c/o Thaler, S.” şeklinde bir adres eklemesi yapılmıştır. Başvuru sahibi, kendisini buluş sahibi olarak adlandırmasının gerçek duruma uymadığını belirtir. Onun geliştirdiği yapay

¹³⁹ Bundespatentgericht, Entscheidungsname: „FOOD CONTAINER“, Aktenzeichen: 11 W (pat) 5/21, Entscheidungsdatum: 11. November 2021, ECLI:DE:BPatG:2021:111121B11Wpat5.21.0, part I para. einleitung.

¹⁴⁰ APK m. 37 gereğince; patente ilişkin başvuru sahibi, başvuru tarihinden itibaren on beş ay içinde buluşu yapanın ismini bildirmeli ve bildiği kadarıyla başka hiç kimsenin buluşa ortak olmadığından emin olmalıdır. Başvuru sahibi, buluşu yapan ya da tek buluşu yapan değilse, patent hakkını nasıl elde ettiğini de belirtmek zorundadır. Bilgilerin doğruluğu, Alman Patent ve Marka Kurumu tarafından kontrol edilmemektedir.

¹⁴¹ Alman Patent Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin (Patentverordnung/PatV/APKUYİ) 7. maddesinde ise; başvurunun, buluşu yapanın adı, soyadı ve adresini içermesi gerektiği, başvuru sahibinin buluşu yapan olmaması ya da birden fazla buluşu yapan olması durumunda, başvuru sahibinin patent hakkını nasıl elde ettiğine ilişkin bir açıklama ile başvuru sahibinin veya yasal temsilcisinin imzasının bulunması gerektiği belirtilmektedir.

¹⁴² BGB §1: “Gerçek kişilerin hak ehliyeti doğumun tamamlanmasıyla başlar.” Bkz. <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (erişim tarihi 4 Ocak 2025).

zekâ DABUS, buluşu, bağımsız olarak gerçekleştirmiştir. APK'da açıkça buluş sahibinin, bir gerçek kişi olmasının şart koşulmadığını belirten Thaler, bir buluşun, yalnızca bir insan tarafından gerçekleştirilebileceği düşüncesinin artık geçmişte kaldığını ve tamamen insan merkezci bir "buluşçu" kavramından kaynaklandığını ileri sürer. Ona göre "buluşçu" kavramı, her zaman teknik ilerlemenin dikkate alınmasıyla yeniden yorumlanmalıdır, bu da nihayetinde yargının görevidir. Ancak Thaler'ın bu başvurusu da Kurum'un 24 Mart 2020 tarihli kararında daha önce özetlenen nedenlerle reddedilir.¹⁴³

Thaler tarafından bu karara karşı, 22 Nisan 2020'de DPMA'nın yetkili inceleme bölümüne sunulan itiraz, inceleme dairesi tarafından kabul edilmez, aksine itiraz, 29 Nisan 2020 tarihli yazıyla karar verilmesi için Federal Patent Mahkemesi'ne sunulur¹⁴⁴. Bir bakıma Thaler'in bu karara itirazı, DPMA tarafından, söz konusu "zor yasal soru" konusunda yerleşik bir içtihat olmaması nedeniyle açıklama için Federal Patent Mahkemesi'ne havale edilir¹⁴⁵.

Thaler, mevcut koşulların, başvurunun reddini haklı kılmadığı görüşündedir. Başvuran olarak şu ikilemde kalmıştır: Bir yandan, APK m. 124'e¹⁴⁶ göre, buluş sahibini, dolayısıyla bu durumda buluşun gerçekleştircisi olan DABUS adlı yapay zekâ sisteminin adını doğru bir şekilde vermekle yükümlüdür; öte yandan, buluş sahibinin bu zorunlu isimlendirilmesi, başvurusunun reddedilmesine neden olmaktadır. Nihai olarak,

¹⁴³ Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part I para. 1.

¹⁴⁴ Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part I para. 2.

¹⁴⁵ Daria Kim, "The Paradox of the DABUS Judgment of the German Federal Patent Court", *GRUR International* 71, no. 12 (2022): 1162, 1162, <https://doi.org/10.1093/grurint/ikac125>.

¹⁴⁶ Patentgesetz Art. 124: "Alman Patent ve Marka Kurumu, Patent Mahkemesi ve Federal Adalet Divanı önündeki işlemlerde, ilgili tarafların fiili koşullar hakkında tam ve doğru beyanlarda bulunması gerekir."

DPMA'nın yetkili inceleme bölümünün görüşü, Thaler'ın DABUS adlı yapay zekâ sisteminin sahibi olarak APK m. 6 kapsamında kazandığı patent hakkından mahrum bırakıldığı anlamına gelmektedir. Ayrıca, APK m.42'ye göre, bir başvuruda sadece açıkça ve belirgin olarak görülen eksikliklere itiraz edilebilir. APK m.37 ve APKUIY m.7 ile bağlantılı olarak ortaya çıkan, münferit vakanın kendine has özelliklerinden dolayı, bir yapay zekânın istisnai olarak buluşu yapan olarak nitelendirilmesinin gerekip gerekmediğine ilişkin soru, bu çerçevenin ötesine geçer. Thaler'a göre; APK m.63/f.2'de yer alan "*Person des Erfinders*" (buluşu yapan kişi) ifadesinden insan dışındaki varlıkların buluşçu olarak kabul edilmesinin yasaklandığı sonucunu çıkarmak yerine, tarihsel olarak yasa koyucunun, bir buluşun insan dışındaki bir varlık tarafından da yapılabileceği olasılığını basitçe öngörmediği varsayılabilir¹⁴⁷.

Dava sürecinde ayrıca, Thaler'ın daha öncesinde ek bir taleple kendisini buluşçu olarak gösterdiği (Stephen L. Thaler, PhD) ve "*yapay zekâ DABUS'un bu buluşu üretmeye yönlendirdiği*" ibaresini de içeren bir başvuru da Mahkeme'ye sunulur. Thaler, hem DPMA'nın 24 Mart 2020 tarihli kararının iptalini hem de kendisinin buluşçu olarak gösterildiği bu başvurunun zamanında ve usulüne uygun olduğunun kabul edilmesini talep eder¹⁴⁸.

DPMA başkanı, Thaler'ın ana talebinin, kanun koyucunun iradesine göre, bir gerçek kişinin buluşçu olarak belirtilmesinin zorunlu olması nedeniyle zaten kabul edilemeyeceğini ifade eder. Başkan'a göre; APK'nın m.37/f.1'de "kişiler" ifadesinin geçmesi ve APKUIY'nin m.7/f.2, (1) bendinde buluşçunun "isim" ve "soyisim" bilgilerinin verilmesinin zorunlu kılınması ile görülmektedir ki, buluşçuluk yalnızca gerçek kişiler ile sınırlıdır.

¹⁴⁷ Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part I para. 2(a).

¹⁴⁸ Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part I para. 4(c).

Gerçek bir kişinin gerekliliği, APK'nın sistematığı ile de uyumludur. Örneğin, APK m.63/f.1'de, buluşçuya, açıklama ve patent belgelerinde anılma hakkı tanınmaktadır ve bu hak, yalnızca gerçek kişilere ait olan özel bir buluşçu kişilik hakkının bir tezahürüdür. Buna karşılık, kanun koyucunun "insani mucit" kabulünün, teknik ilerlemelerin dikkate alınması suretiyle sorgulanması gerektiği anlaşılmamaktadır¹⁴⁹. Ayrıca, başvuranın yardımcı talebi de kabul edilemez, çünkü buluşçu tanımında, buluşun nasıl ortaya çıktığına ilişkin ek bilgi verilmesi APKUIY'nin 7. maddesinin 2. fıkrasını ihlal eder. Başvurucunun DABUS adlı yapay zekanın buluşu gerçekleştirmesini sağladığına ilişkin beyanı, buluşçu isminin maddi doğruluğuna ilişkin ayrı bir beyan niteliğindedir. APK m.7/f.1'e göre, bu tür bilgiler DPMA'nın inceleme yetkisinin kapsamı dışındadır ve bu nedenle kabul edilemez.¹⁵⁰

Federal Patent Mahkemesi, Thaler'ın itirazının kısmen haklı olduğundan bahisle itiraza konu kararın iptaline karar verir ve buluşu yapanın isminin "zamanında ve usulüne uygun olarak" sunulduğunun kabul edilmesi şartıyla, başvuru sürecinin devam etmesi için dosyanın DPMA'ya geri gönderilmesine karar verir. Mahkemeye göre; başvuran tarafından açıklanan "dilemma/ikilem," yani APK m.124 uyarınca kanuni yükümlülüğe ve gerçeğe uygun bir şekilde DABUS sistemini buluşu yapan olarak adlandırma ve bunun sonucunda başvurunun reddedilmesine maruz kalma durumu, hiçbir şekilde mevcut değildir. APK m.124'te düzenlenen doğruluk/gerçeğe uygunluk yükümlülüğü, münhasıran nesnel koşullarla ilgiliyken, başvuranın buluşu yapanın kendisi değil, geliştirdiği yapay zekâ olduğuna dair kanısı, yalnızca hukuki bir görüştür. Hukuki kanaatlerin açıklanması ise, gerçeğe uygunluk

¹⁴⁹ Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part I para. 5(a).

¹⁵⁰ Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part I para. 5(c).

yükümlülüğüne tabi olmadığından, başvuru sahibinin kendisini buluş sahibi olarak göstermesinin önünde herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır. Sonuç olarak, başvuru sahibinin bir hakkının korunmasına ilişkin menfaati bulunduğundan bunun elinden alınması mümkün değildir. Bu bağlamda, başvuru sahibinin mevcut hak takibinin baştan reddedilmesi, onun her an (kendi inancına aykırı olsa da) kendisini buluşçu olarak gösterme olanağına sahip olması nedeniyle uygun değildir.¹⁵¹

Bu tespitinden sonra Mahkeme, APK m.37'nin mevcut versiyonuna göre, DABUS adlı yapay zekâ sisteminin buluşu yapan olarak adlandırılmasının olanaklı olmadığına karar verir. Yasa koyucunun bilinçli olarak aldığı karardan, Alman patent hukukuna göre, bir yapay zekânın hiçbir zaman buluşu yapan olarak adlandıramayacağı sonucu çıkmaktadır. Thaler'ın, tarihsel olarak yasa koyucunun, buluşun, bir yapay zekâ tarafından da meydana getirilebileceği olasılığını öngörmediği yönündeki itirazı, hâkimin hukuk yaratması açısından yeterli görülmemiştir. Yapay zekânın, yargısal hukuk yoluyla buluşçu olarak kabul edilmesi, APK m.37 ve m.63'teki düzenlemelerin, yapay zekanın ortaya çıkmasıyla değişen bir yaşam olgusu nedeniyle sonradan eksik hale geldiğini varsaymayı gerektirecektir. Bu da, her iki düzenlemede yer alan "kişi" teriminin artık tüm ilgili olguları kapsamayacağı anlamına gelecektir. Ancak Mahkeme'ye göre bunun için hiçbir dayanak yoktur. Bahsedilen her iki düzenleme de bir yandan "buluşçu itibarının" korunmasını gözetmektedir ki bu da bir yapay zeka varlığına tam olarak tanınmamaktadır. Diğer yandan bir yapay zekanın buluşçu olarak kabul edilmemesi, ilgili buluşun patentlenebilirliğinde herhangi bir kısıtlamaya yol açmamaktadır ve dolayısıyla ekonomik bir dezavantaja da neden olmamaktadır.¹⁵²

¹⁵¹ Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part II para. 1.

¹⁵² Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part II para. 2(a)-(bb).

Mahkeme'nin başvuruyu kısmen haklı bulduğu nokta ise; Thaler'ın kendisini buluş sahibi olarak belirttiği ek başvuruda, buluşçu tanımının zamanında ve usulüne uygun olarak sunulduğunun kabul edilmesine ilişkindir. DPMA başkanının görüşünün aksine, başvuranın, usulüne uygun bir şekilde belirtilen buluş sahibi adının altında "*yapay zekâ DABUS'un bu buluşu üretmeye yönlendirdiği*" ifadesinin yer alması ne APKUİK m.7/f.2'deki düzenlemeye ne de diğer normlara aykırıdır¹⁵³. Bu nedenle, DPMA'nın 24 Mart 2020 tarihli kararı iptal edilmiş ve inceleme dairesinin başvuru sürecine yeniden devam edebilmesi için dosya DPMA'ya geri gönderilmiştir¹⁵⁴.

E. Avustralya

Thaler, DABUS buluşları için patent verilmesi talebini Patent İşbirliği Anlaşması'nda (PCT) mümkün kılınan hukuki prosedür ile de denemiştir. PCT'de buluşu yapan tanımına yer verilmemiştir. Buna karşın PCT m.4/f.1, (v) bendi gereğince, PCT aracılığı ile yapılan taleplerde, taraf Devletlerin en az birinin ulusal mevzuatı, buluşu yapanın adı ve diğer öngörülen bilgilerinin ulusal başvuru yapıldığı anda sunulmasını şart koşuyorsa, bu bilgilerin sunulması gereklidir¹⁵⁵. PCT m.27/f.3'e göre; eğer başvuru sahibi, herhangi bir taraf Devlet için, ulusal mevzuatına göre buluşu yapan olmaması nedeniyle ulusal bir başvuru yapmak için uygun değilse, uluslararası başvurusu yetkili kurum tarafından reddedilebilecektir.

1990 Patentler Kanununda (1990 PK) veya 1991 Patentler Yönetmeliğinde (1991 PY) yer verilmeyen buluşu yapan tanımı

¹⁵³ Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part II para. 2(c).

¹⁵⁴ Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part II para. 3.

¹⁵⁵ Buluşu yapanın "kişi" olması yönünde bir hüküm bulunmasa bile PCT m.9'a göre taraf Devlet'in mukimi veya vatandaşlarının uluslararası bir başvuru yapabileceği hüküm altına alınmıştır. Madde lafzının yorumuyla başvuru yapanın gerçek veya tüzel kişi olması gerekmektedir.

için Avustralya Patent Ofisi (APO), *Atlantis Corporation*¹⁵⁶ kararına atıf yaparak, kelimenin sözlükteki olağan anlamının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir¹⁵⁷. Sözlükte buluşu yapanın “buluş eylemini gerçekleştiren kişi” şeklinde olağan anlamı olduğunu belirten APO, 1990 PK yürürlüğe girdiğinde kavramın gerçek kişileri kapsadığı yönünde bir şüphenin olmadığını ancak geldiğimiz noktada yapay zekâ sistemlerinin de buluşu yapan olarak değerlendirilebileceğinin tartışmaya açık olduğunu ifade etmiştir¹⁵⁸. APO, ilgili hükümlerin yorumlanması sonucunda eğer bir belirsizlik olduğunu tespit edilirse, 1990 PK m.2A’da kanunun amacı olarak gösterilen “teknolojik inovasyon aracılığıyla ekonomik refahın ve teknolojinin yaygınlaştırılmasının teşvikini” dikkate alacağını açıklamıştır¹⁵⁹.

Her ne kadar kararın girişinde Thaler lehine sonuçlanacak şekilde açıklamalar yapsa da, yaptığı incelemede APO, Thaler’in başvurusunu reddetmiştir. Avustralya Federal İstinaf Mahkemesi’nin *JMVB* kararına¹⁶⁰ atıf yapan APO, her kim buluşu gerçekleştirmişse buluşu yapanın o olduğunu, başka kişilerin buluşu yapandan hakları devralabileceğini ve bu silsilenin mutlaka buluşu yapandan başlaması gerektiğini belirtmiştir¹⁶¹. Yapay zekâ sistemlerinin hukuken şey statüsünde olduğunu açıklayan APO, hukuk düzeninin şu anda bu sistemlerin bir şey devretme yetkisini tanımadığını

¹⁵⁶ *Atlantis Corporation Pty Ltd v Schindler* [1997] FCA 1105, 39 IPR 29 at 54.

¹⁵⁷ Australian Patent Office, Stephen L. Thaler [2021] APO 5 (9 February 2021), para 11 at 4.

¹⁵⁸ Australian Patent Office, Stephen L. Thaler [2021] APO 5 (9 February 2021), para. 12 at 4.

¹⁵⁹ Australian Patent Office, Stephen L. Thaler [2021] APO 5 (9 February 2021), para. 13-16 at 4.

¹⁶⁰ *JMVB Enterprises Pty Ltd v Camofl ag Pty Ltd* [2006] FCAFC 141, 70 IPR 77 (JMVB).

¹⁶¹ Australian Patent Office, Stephen L. Thaler [2021] APO 5 (9 February 2021), para. 21-22 at 6-7.

belirtmiştir¹⁶². Böylece bir yapay zekâ sistemi, 1990 PK m.15/f.1¹⁶³, (b) bendi gereğince, buluşu yapan olarak değerlendirilemeyecektir.

1990 PK m.15/f.1 (c) bendi gereğince; Thaler'ın, DABUS'un temsilcisi olarak başvuru yapma ve patenti DABUS lehine elinde bulundurma ihtimalini de değerlendiren APO, yapay zekâ sisteminin i) patent başvurusu yapmak amacıyla iletişim kurup kuramayacağı ve ii) patent sahibi olamasa bile menfaatinin bulunup bulunmayacağı şeklinde iki soruyu cevaplandırmaya çalışmıştır¹⁶⁴. APO bu iki soruya şu andaki teknolojik ve hukuki konjonktürde olumsuz yanıt vermiştir. Thaler'ın DABUS'a sahip olmakla buluş üzerindeki haklara sahip olabileceğine ilişkin argümanına karşı ise, APO, 1990 PK m.15/f.1 (c) bendi gereğince, geçerli bir devir olmadığı gerekçesini göstermiştir¹⁶⁵. Sonuç olarak, 1990 PK m.15/f.1 gereğince; patent verilebilecek bir "kişi"

¹⁶² Australian Patent Office, Stephen L. Thaler [2021] APO 5 (9 February 2021), para. 26 at 7.

¹⁶³ Avustralya patent mevzuatına baktığımızda, 1990 PK'da ve 1991 PY'de buluşu yapan tanımı yapılmamıştır. 1990 PK m.15/f.1'e göre, bir buluş için patentin yalnızca belirli kişilere verilebileceği belirtilmiştir. Bu kişilerin; (a) buluşu yapan, (b) buluşa patent verildiğinde patenti devralmaya hak kazanacak kişi, (c) buluşu yapandan veya b) bendinde sayılan kişiden buluşa ilişkin hakları elde etmiş kişi, (d) a), b) veya c) bendinde sayılan kişinin ölümü halinde yasal temsilcisi olabileceği hüküm altına alınmıştır. 1990 PK m.15/f.1'de geçen kişi kavramı ise, 1901 Kanunları Yorumlama Kanunu m.2C/f.1'de tanımlanmıştır. Buna göre; herhangi bir kanunda, genel olarak kişileri belirtmek için kullanılan ifadeler -kişi, taraf, birisi, herhangi birisi, hiçbirisi, bir, başkası ve her kim- bir gerçek kişiyi, tüzel kişiyi veya siyasi kurumu kapsayacaktır. 1990 PK m.29/f.5 ise, daha geniş bir tanım kullanmış ve kişinin, tüzel kişilik kazanmış olsun olmasın kişi topluluklarını dahil ettiğini belirtmiştir.

¹⁶⁴ Australian Patent Office, Stephen L. Thaler [2021] APO 5 (9 February 2021), para. 27-28 at 7-8.

¹⁶⁵ Australian Patent Office, Stephen L. Thaler [2021] APO 5 (9 February 2021), para. 27-28 at 7-8.

olmadığını tespit eden APO, Thaler'ın başvurusunun 1991 PY m.3.2C/f.5 gereğince sona erdirilmesine karar vermiştir¹⁶⁶.

Thaler'ın başvurusu üzerine Justice Beach adlı hâkimin görev yaptığı Avustralya Federal Alt Derece Mahkemesi lehe karar vermiş, 1990 PK'da ve PCT'de insan olmayan buluşu yapanların açıkça dışlanmadığını ve buluşu yapanın adının bildirilmesinin zorunlu olmadığını ileri sürmüştür¹⁶⁷. Mahkeme, "inventor" kelimesinin bir fiili gerçekleştireni belirten ad (agent noun)¹⁶⁸ olduğunu ve failin bir şey veya kişi olabileceğini belirtmiştir¹⁶⁹. Üretim şeklinin geniş olarak yorumlanmasına ilişkin içtihatlarla atıf yapan Mahkeme, bu yoruma paralel olarak, buluşu yapan kavramının da benzer şekilde gelişimsel olarak yorumlanması gerektiğini belirtmiştir¹⁷⁰.

Mahkeme, özellikle APO'nun sözlük kullanımını çeşitli gerekçelerle eleştirmiştir. Mahkeme gerekçelerini; i) buluşu yapanı, kimin yaptığından ziyade buluş yapma fiili üzerinden tanımlayan farklı tanımların olduğu¹⁷¹, ii) buluşu yapanın, bilgisayar gibi, benzer işlevleri yerine getirebilen makineleri de kapsayacak şekilde evrilebileceği¹⁷², iii) sözlük tanımlarının, dışlayıcı olmak yerine, kapsayıcı ve örnekleyici olduğu¹⁷³ şeklinde sıralamıştır.

1990 PK m.15/f.1 (b) ve (c) bentlerini inceleyen Mahkeme, APO'dan farklı bir sonuca ulaşmıştır. Mahkeme, Thaler'ın

¹⁶⁶ Australian Patent Office, Stephen L. Thaler [2021] APO 5 (9 February 2021), para. 34 at 9.

¹⁶⁷ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 78 at 17.

¹⁶⁸ Bu adlarda "or" veya "er" ekinin olduğunu ve failin ekin eklendiği fiili gerçekleştirdiğini açıklayan Mahkeme, denetçi (controller), düzenleyici (regulator), dağıtıcı (distribütör), bulaşıkçı (diswasher) gibi kelimeleri örnek vermiştir. Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 120 at 23-24.

¹⁶⁹ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 120 at 23-24.

¹⁷⁰ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 121 at 24.

¹⁷¹ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 148 at 29.

¹⁷² Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 149 at 29.

¹⁷³ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 150 at 30.

potansiyel olarak, 1990 PK m.15/f.1 (b) bendi kapsamında değerlendirebileceğine karar vermiştir. Çünkü mahkeme, bu bent kapsamında buluşu yapanın gerçekleştireceği bir devir işlemine gerek olmadığı kanaatindedir¹⁷⁴. Aynı maddenin (c) bendi gereğince de Thaler'ın değerlendirilebileceğini belirten Mahkeme, bu görüşüne gerekçe olarak, Thaler'ın DABUS'a malik olmasıyla buluşun sahibi olduğunu ve ilgili hakları devir işlemine gerek kalmadan kazandığını göstermiştir¹⁷⁵. Mahkemeye göre, buluşlar gibi gayri maddi şeyler üzerinde de mülkiyete yol açacak fiili egemenlik kurulabilir¹⁷⁶.

1990 PK m.2A'da belirtilen amacı hatırlatan Mahkeme, yapay zekâ buluşçuluğunun, yaratıcı yapay zekâ sistemlerini geliştiren kişileri teşvik edeceği ve yeni bilimsel gelişmelere yol açacağı görüşündedir¹⁷⁷. Yapay zekâ sistemlerinin, bir süredir otonom veya yarı otonom olarak patentlenebilir sonuçlar verdiğini belirten Mahkeme, bu gibi sistemlere buluşu yapan sıfatı verilerek aslında sadece var olanın tanındığını belirtmektedir¹⁷⁸. Mahkemeye göre, bu gerçekliğin tanınmaması ekonomik verimsizliğe yol açacak, çünkü bu durumda yaratıcı yapay zekâ sistemlerinin sahipleri, buluşlarını ticari sır olarak korumayı tercih edecektir¹⁷⁹. 1990 PK'nın açıkça yasaklamadığı halde, patent verilebilir buluşları gerçekleştirenin insan türünde olmadığı için reddedilmesini, Mahkeme, yenileşimin teşvikinin karşıtı olarak görmektedir¹⁸⁰.

1990 PK'nın patent verilebilir buluşlar için asıl üzerinde durduğu kavramların "buluş basamağı" ve "ilişkili olduğu teknik alandaki uzmana göre aşikâr olmama" olduğunu belirten

¹⁷⁴ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 166-176 at 32-33.

¹⁷⁵ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 177-189 at 33-35.

¹⁷⁶ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 188-193 at 35-36.

¹⁷⁷ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 122-125 at 24.

¹⁷⁸ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 126 at 24-25.

¹⁷⁹ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 130 at 26.

¹⁸⁰ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 132 at 27.

Mahkeme, ilgili maddelerde¹⁸¹, buluşu yapanın insan olması gerektiği yönünde bir şart olmadığını belirtmiştir¹⁸². Mahkeme spesifik olarak, 1990 PK'da belirtilen bu şartların insana özgü olan düşünme sürecini, buluşu yapan için şart koşmadığını açıklamaktadır¹⁸³.

APO, Federal Alt Derece Mahkemesinin verdiği kararı temyiz etmiştir. Federal Üst Derece Mahkemesi yaptığı incelemede, 1991 PY m.3.2C/f.2, (aa)¹⁸⁴ bendi gereğince, buluşu yapanın adının istenmesinin nedeni olarak, patent başvurusu sahibinin hak iddiasının doğru olduğundan emin olmanın amaçlandığını belirtmiştir¹⁸⁵. Mahkeme, patentlerin yalnızca buluşun kamu yararına sağladığı faydanın yanı sıra ilk buluşu yapanın zekâsına ödül olarak verildiğini belirten 1835 tarihli bir karardan¹⁸⁶ alıntı yapmıştır¹⁸⁷. Buluşu yapanın rolünün, 1990 PK'dan önce yürürlükte bulunan Avustralya patent düzenlemelerinde sıklıkla vurgulandığını hatırlatan Mahkeme, bir kişinin patent başvurusu yapabilmesinin, patent hakkına doğrudan veya dolaylı olarak hak kazanabilecek gerçek bir buluş yapanın varlığına bağlı olduğunu belirtmiştir¹⁸⁸.

¹⁸¹ 1990 PK m.18/f.1, (b) bendi gereğince, bir standart patenti amaçlayan buluş, bir istemin talep edildiği şekliyle bu istemin rüçhan tarihinden önceki tekniğin bilinen durumuyla kıyaslandığında yeniyse ve buluş basamağı içeriyorsa, patent verilebilir buluştur. 1990 PK m.7/f.2 gereğince de, bir buluş, ilgili istemin rüçhan tarihinden önce, ilişkili olduğu teknik alandaki uzmana göre aşikar değilse, buluş basamağını içerdiği kabul edilir.

¹⁸² Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 138 at 27.

¹⁸³ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 138-145 at 28-29.

¹⁸⁴ 1991 PY m. 3.2C/f.2, (aa) bendi gereğince Patent İşbirliği Anlaşması kapsamında başvuru yapan, buluşu yapanın ismini bildirmek zorundadır. Avustralya Patent Ofisi'nin (APO) böyle bir talebini yerine getirmeyen başvuru yapanın başvurusu, aynı maddenin beşinci fıkrası gereğince sona erecektir.

¹⁸⁵ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 83, at 19.

¹⁸⁶ Cornish v Keene [1835] 1 WPC 501.

¹⁸⁷ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 88, at 20.

¹⁸⁸ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 90-98, at 20-23.

Mahkeme, aslında buluşu yapan kavramının, yapay zekâ sistemini içine aldığını veya buluşu yapanın mutlaka insan olması gerektiği yönünde Avustralya hukukunda içtihat olmadığını açık bir şekilde kabul etmiştir¹⁸⁹. Buna rağmen Mahkeme, içtihat hukukunda bir kişiye buluş üzerinde patent verilebilmesi için bu buluşun gerçek kişi veya kişilerin zihninden kaynaklanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır¹⁹⁰. Bu görüşünü desteklemek için ise, buluşun insan eylemi sonucu meydana gelmesini öngören *D'Arcy* kararına¹⁹¹ atıf yapmıştır¹⁹². Mahkeme bu gerekçelerle, 1990 PK m.15/f.1, (a) bendinde belirtilen kişinin, aslında gerçek kişi ile sınırlı olduğuna hükmetmiştir¹⁹³.

Bu tespitler ışığında Mahkemeye göre; gerçek buluşu yapan ile ilk patent verilecek kişi arasında bir hukuki ilişki bulunmalıdır¹⁹⁴. Mahkemeye göre; devir gerektiren 1990 PK m.15/f.1 (b) bendi, Thaler'in başvurusuna tatbik edilemez, zira DABUS'un hukuki statüsü bu işlemi gerçekleştirmesini mümkün kılmaz¹⁹⁵. Mahkeme, 1990 PK m.15/f.1 (c) bendi kapsamında da aynı sonuca ulaşmıştır; çünkü kişi ve hatta gerçek kişi statüsünde olmayan DABUS'tan hakkın devralınması mümkün değildir¹⁹⁶. DABUS'a malik olunarak buluşların sahibi olunacağı tartışmasında ise, Mahkeme, doğrudan 1990 PK ve 1991 PY gereğince gösterilmesi gereken gerçek kişi bir buluşu yapanın olmadığı şeklinde karşılık vermiştir¹⁹⁷.

¹⁸⁹ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 105, at 24.

¹⁹⁰ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 105, at 24.

¹⁹¹ D'Arcy v Myriad Genetics Inc [2015] HCA 35, para. 6.

¹⁹² Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 115, at 25.

¹⁹³ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 106, at 24.

¹⁹⁴ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 107, at 24.

¹⁹⁵ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 108, at 24.

¹⁹⁶ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 112, at 25.

¹⁹⁷ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 112, at 25.

Yukarıdaki gerekçelere dayanan Mahkeme, Alt Derece Mahkemesi'nin kararının bozulmasına ve APO'nun kararının yerinde olduğuna karar vermiştir¹⁹⁸.

III. DABUS KARARLARININ KARŞILAŞTIRMALI HUKUKİ ANALİZİ

İlk olarak, Birleşik Krallık (1977 PK m.13/f.2), ABD (35 BDK m.115/f.a), Almanya (APK m.37), EPO (APKUY Kural 19(1)) ve Avustralya (1991 PY m.3.2C/f.2, b(aa)) patent mevzuatlarına bakıldığında dikkati çeken ilk husus, patent başvurusunda buluşu yapanın belirtilmesi zorunluluğudur. Peki buluşu yapan kimdir? Buluşu yapan teriminin tanımı, Birleşik Krallık (1977 PK m.7/f.3) ve ABD (35 BDK m.100/f.f) patent mevzuatında açıkça yapılmıştır ve özellikle ABD hukukundaki tanımda, buluşu yapanın “kişi” olduğu ifade edilmiştir. Diğer yandan, buluşu yapan tanımına EPC, Almanya ve Avustralya patent mevzuatlarında yer verilmemiştir.

DABUS özelinde buluşu yapanın, gerçek kişi dışındaki varlıkları kapsadığı hukuki sorununa bu makalede incelenen Birleşik Krallık, ABD, Almanya ve Avustralya hukuk sistemleri ile EPO, nihayetinde olumsuz yanıt vermiştir. Bu kararların altında yatan ortak gerekçe ise buluşu yapanın yalnızca gerçek kişileri kapsadığıdır. Bu sonuca ulaşmak için mahkemelerin veya kurumların sunduğu hukuki gerekçeler ve metodolojiler benzeştiği gibi önemli farklılıklar da göstermiştir. Birleşik Krallık, Avustralya, Almanya mahkemeleri ile EPO'nun kararlarında DABUS'un yapay zekâ varlığı olarak bir şey statüsünde olması ve haklara sahip olamaması ortak olarak vurgulanmıştır. ABD'deki kararlarda, “buluşu yapanın zihninde oluşma” ve “zihinsel hareket” şartlarının yalnızca gerçek kişi tarafından sağlanabileceği diğer hukuk sistemlerine kıyasla

¹⁹⁸ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 117, at 26.

özellikle vurgulanmıştır.¹⁹⁹ Birleşik Krallık, ABD ve Avustralya mahkemelerinin kararlarında buluşu yapanın gerçek kişi olarak tanımlandığı içtihatlar hukuki dayanak olarak kullanılmıştır. Birleşik Krallık İstinaf Mahkemesi kararındaki Birss LJ görüşünde, EPO'nun ve Avustralya Federal Üst Derece Mahkemesi'nin verdiği kararlarda buluşu yapanın gerçek kişi ile sınırlandırıldığı sonucuna yasama tarihi incelenerek ulaşılmış ve bu incelemelerde benzer metodoloji kullanılmıştır. EPO ise, incelenen diğer hukuk sistemlerinden farklı olarak, kişilere verilen adların hukuki mantığına odaklanarak adların, kişilerin haklarını kullanması ve kişiliklerinin bir parçasını oluşturmalarını sağlayacağını ifade etmiştir. Benzer olarak DPMA ve Birleşik Krallık İstinaf Mahkemesi kararında Arnold LJ patent başvurularında isimlerinin belirtilme hakkına yalnızca kişilerin sahip olabileceğini belirtmiştir.

DABUS kararlarının bazılarında değinilen bir diğer hukuki sorun ise, DABUS'un buluşu yapan olarak haklarını Thaler'a nasıl devrettiğidir. İlginç olarak ABD ve Almanya mahkemeleri bu hukuki soruna hiç temas etmemiştir. Birleşik Krallık, EPO ve Avustralya kararlarında ise, DABUS'un şey statüsünde olması nedeniyle bir hakka sahip olup hak devrinde bulunamayacağı ve bu nedenle Thaler'in patent isteme hakkına sahip olmadığı ortak şekilde vurgulanmıştır. Bu sorunda, özellikle Birleşik Krallık Mahkemeleri detaylı gerekçeler sunmuştur. Bunlardan ilki; DABUS'a malik olunarak patent isteme hakkının elde edilmesine cevaz veren özel bir kanun hükmünün bulunmamasıdır. İkinci gerekçe ise, patent hakkının ancak başarılı bir başvuru sonucunda elde edilebilmesi sebebiyle, ağacın verdiği meyveye malik olunmasından farklı bir hukuki

¹⁹⁹ Her ne kadar Amerikan patent hukukuna ilişkin bir dava olmasa da, Amerikan telif hukukunda Naruto isimli maağın eser sahibi olarak değeriendirilmesine ilişkin talebi inceleyen California Kuzey Bölge İlk Derece Mahkemesi, içtihatlarda yer alan "kişilik" ve "insan" olma şartlarının Naruto tarafından sağlanmadığını belirterek davayı reddetmiştir. *Naruto v. Slater*, 2016 U.S. Dist. LEXIS 11041, 10 (N.D. Cal. 2016).

durumun varlığıdır. Ayrıca Arnold LJ'in bu hukuki probleme getirdiği gerekçeler oldukça aydınlatıcı olmuştur. Şöyle ki, ağaç-meyve örneğindeki mülkiyet geçişi, cismani varlığı olan maddi şeylerin ürünü olan maddi şeylere uygulanır, ancak buluş, öncelikle bir bilgidir ve üzerinde mülkiyet kurulamaması nedeniyle aynı geçiş cismani varlığı olan DABUS'un ürettiği maddi varlığı olmayan buluş üzerinde mümkün olmaz. EPO ayrıca, DABUS ile Thaler arasında bir iş ilişkisinin bulunmadığını, zira yapay zekâ varlıklarının kişiliği bulunmadığı için hizmet sözleşmesine taraf olamayacağını vurgulamıştır.

Thaler'ın hukuk ekibinde yer alan Abbott, 3D yazıcının ürettiği fiziksel içecek kaplarına, ineğin doğurduğu buzağısına, meyve ağacının verdiği meyvesine; 3D yazıcıya, ineğe ve meyve ağacına malik olmakla malik olunacağını tartışmaktadır²⁰⁰. Abbott'ın argümantasyonu, hep maddi şeylerden türeyen maddi şeylere odaklanmaktadır. Ancak hem buluş hem sonra elde edilebilirse patent, fikri bir ürün olarak soyuttur ve üzerinde somutlaştığı şeyden farklı hukuki rejimlere tabidir. Bir ağacın meyvesi veya hayvanın yavrusu üzerinde mülkiyet kurulabilir, çünkü bunlar maddi şeyden türeyen maddi şeylerdir. Ancak buluş, maddi şey olan yapay zekâ sisteminden türetilen gayri maddi şeydir, soyuttur.

Abbott'ın kullandığı kıyas metodu ile yapılabilecek diğer bir tespit ise, kıyaslanan şeylerin ontolojik açıdan farklılığıdır. Hayvan ve ağaçlar, insan tarafından yaratılmamıştır. Ancak yapay zekâ teknolojisi, insan tarafından yaratılmıştır. İnsanların, yeryüzünde halihazırda bulduğu hayvanlar, ağaçlar ve topraklar üzerinde tesis ettiği kurallar ile kendi yaratımı olan şeyler üzerinde getirdiği kurallar farklılaşabilir. Örneğin, yapay zekâ sisteminin kaynak kodu için telif veya patent hakları söz konusu olabilir.

²⁰⁰ Abbott, "Intellectual", 17.

DABUS kararlarının detaylı ve mukayeseli incelemesi sonucunda; yapay zekâ buluşçuluğuna ilişkin hukuki soruna, yapay zekâ varlıklarının hukuki statüsünü, hakları devretme ve sözleşme yapma kabiliyetlerini, adlara sahip olup olamayacakları gibi birçok alt problemi içeren geniş bir perspektiften yaklaşan Birleşik Krallık ve Avustralya mahkemeleri ile EPO derinlemesine bir hukuki inceleme sunmuşlardır. Buna karşılık, ABD ve Almanya mahkemelerinin kararları ise buluşçuluğun gerçek kişiler dışındaki varlıkları kapsamadığı noktasında yoğunlaşmış ve diğer yargı sistemlerinin kararlarına göre daha sığ kalmıştır.

İncelenen kararlarda göze çarpan bir diğer ilginç husus ise; bilgisayar bilimleri, istatistik, dil bilimi, mühendislik, sinir bilim, felsefe, hukuk, sosyoloji ve antropoloji gibi çeşitli disiplinlerden beslenen yapay zekâ alanında sıklıkla başvuru alan disiplinlerarası yöntemin, mahkeme kararlarında kendine yer bulmaya başlamasıdır. Örneğin, APO, yapay zekâ sistemlerinin şu andaki teknolojik konjonktürde patent başvurusu yapmak için iletişim kuramayacağını ve menfaatinin bulunamayacağını belirtmiştir. APO kararında doğrudan spesifikize etmemiş olsa bile, günümüz yapay zekâ sistemlerinin, öznel deneyim sahibi olabilmek olarak tanımlanan bilinç unsuruna²⁰¹ sahip olamadığına değinmiştir. Avustralya Federal Alt Derece Mahkemesi ise, yapay sinir ağlarının çalışma prensiplerini ve kullanılan tekniklerini²⁰², spesifik olarak DABUS'un yapay sinir ağlarını kullanma şekli ile gözetimli ve gözetimsiz eğitime prosedürünü²⁰³ kararına önemli bir dayanak olması için detaylıca açıklamıştır.

²⁰¹ Rose A. Guingrich and Michael S. A. Graziano, "Ascribing Consciousness to Artificial Intelligence: Human-AI Interaction and Its Carry-Over Effects on Human-Human Interaction", *Front. Psychol.* 15 (2024): 1, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1322781>.

²⁰² Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 19-29 at 4-6.

²⁰³ Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 30-43 at 7-9.

Belirtmekte fayda var ki, Thaler'in başvurularında önemli kazanımlar da mevcuttur. Bunlardan en önemlisi, Justice Beach'in görüşünü içeren Avustralya Federal Mahkemesi Alt Derece kararıdır. Justice Beach, temel olarak buluşu yapan kavramının yenilikçiliğin teşviki amacıyla evrimsel olarak genişletilmesi ve yapay zekâ varlıkları gibi şey statüsünde olan varlıkları da kapsamı gerektiği kanaatindedir. Justice Beach'in kararı, Thaler'in argümanlarıyla tamamen paralellik arz etmektedir. Bu paralellik; yenileşimin teşviki ve DABUS'a malik olmakla patent isteme hakkının elde edilebileceği noktalarında açığa çıkmıştır.

Diğer yandan, Birleşik Krallık İstinaf Mahkemesi kararındaki Birss LJ'in muhalif görüşü, her ne kadar Thaler'in lehine olsa bile, dayandığı bazı hukuki gerekçeler Justice Beach'den farklılık arz etmektedir. Şöyle ki; Birss LJ, yapay zekâ sistemlerinin patent mevzuatında buluşu yapan olarak değerlendirilemeyeceği görüşünü benimsemiş ve Justice Beach'in görüşünden bu noktada ayrılmıştır. Lakin Birss LJ, Thaler'in, DABUS'un adını buluşu yapan olarak fikri mülkiyet ofisine bildirmesiyle yasal yükümlülüğünü yerine getirdiğini ve Thaler'in başvurusunun geri çekilmesi sonucunu doğurmayacağını ileri sürmüştür. Böylelikle Birss LJ'in görüşü, Thaler'in adının "buluşu yapan" hanesine yazılıp açıklama kısmında "yapay zekâ DABUS'un bu buluşu yapmaya yönlendirdiği" ibaresinin şekli şartı sağladığına hükmeden Almanya Federal Mahkemesi kararı ile daha uyumludur.

Ayrıca Birss LJ, Thaler'in DABUS'a malik olmasıyla kanunen hak geçişinin mümkün olduğunu kabul etmiş ve bu doğrultudaki Justice Beach görüşüyle benzeşmiştir. Ancak hem Birss LJ'in hem Justice Beach'in görüşlerinin doğurduğu en önemli risk ise; DABUS adına yapılan başvuru için Thaler'e patent verilmesi ihtimalinde bu patentin hükümsüz kılınmasının

hukuken neredeyse imkânsız olmasıdır. Nitekim Birss LJ de bu riskin varlığını görüşünde kabul etmiştir.²⁰⁴

Birden fazla hukuk sisteminde oluşan bu içtihatlar ile ilgili en önemli çıkarımlardan birisi de fikri mülkiyet hukukunun karakteristiğinin ıskalanmasıdır. Fikri mülkiyet hukuku, genel çerçevesi uluslararası anlaşmalar ile belirlenen ve milli hukuk rejimlerini etkileyen bir hukuk dalıdır. Bu alandaki kural yaratma yetkisi, uluslararası anlaşmaların çizdiği yasal çerçevede ve milli hukukun toplumsal ve ekonomik ihtiyaçlarını göz önüne alarak yasa koyuculardadır. Anglo-Sakson hukuk sistemlerinde dahi mahkemeler bu alanda hukuk yaratmaz, yalnızca yürürlükteki kuralları uygular²⁰⁵. DABUS başvurularında Thaler ve ekibinin çabası ise, mevcut kuralların somut uyuşmazlığa uygulanmasından ziyade, hukuk kurallarının yapay zekânın getirdiği yeniliklere uygulanması için belirli şekilde yorumlanması gerektiği çabasına dönüşmüştür²⁰⁶.

Thaler'ın açmış olduğu davalarda ileri sürdüğü ve haklı olduğu argüman ise, patent kanunlarının yürürlüğe sokulduğu

²⁰⁴ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 85.

²⁰⁵ Örneğin Federal Bölge Mahkemesi, Thaler'ın Birleşik Devletler Anayasasındaki bilimin ve kullanışlı sanatların ilerlemesini teşvik etmek şeklindeki anayasal ilkenin yapay zekayı buluşu yapan olarak tanımayarak ihlal edildiği argümanına karşı olarak, anayasanın Kongreye yasama gücü verdiği ve Kongre'nin de patent yasalarını yürürlüğe sokarak bu gücünü kullandığını belirtmiştir. Thaler v. Vidal, No. 21-2347, at 10 (Fed. Cir. 2022).

²⁰⁶ Nitekim bu husus hukukun olduğu gibi uygulanmasından daha çok nasıl olması gerektiği yönünde olduğu şeklinde Thaler'ın Üst Derece Mahkemesi'ne yaptığı başvuruya UKIPO'nun sunduğu görüşte ve Arnold LJ'in İstinaf Mahkemesi kararında da belirtilmiştir. Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 22. Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 114. USPTO ve Virginia Bölge Mahkemesi de Thaler'in sunmuş olduğu gerekçelerin Kongrenin onayladığı ve mahkemelerin yorumladığı açık ifadeli kanunları aşamayacağını belirtmiştir. USPTO (n 118), 7.

dönemde yapay zekâ tarafından gerçekleştirilen buluşların mümkün olmadığını ve bu mümkün olsaydı, kanunların “buluşu yapan” tanımını bu gerçek ışığında düzenleyecekleridir. Thaler’ın bu argümanına karşı, Birss LJ, Edward Feigenbaum’s düşünen makineler üzerindeki öncü çalışmasının 1977 PK’dan çok önce yayımlandığını²⁰⁷, Doğu Virginia Bölge Mahkemesi ise, 2011 yılında Amerika Buluş Yapıyor Kanunu’nun yürürlüğe sokulduğu dönemde yapay zekâ teknolojisinin gayet bilindiğini hatırlatmıştır²⁰⁸. Ancak bu iki görüş, yapay zekâ alanında son yıllarda gerçekleşen ve oldukça ses getiren gelişmeleri gözardı etmekte ve sığ kalmaktadır. Yapay zekâ teknolojisi Alan Turing’in 1950 yılında kaleme aldığı “Makineler Düşünebilir Mi?” adlı makalesinde bilgisayarların zekâyı kopyalayabileceğini ve bu zekânın değerlendirilebileceğini sorguladığı andan²⁰⁹ beri gelişmektedir ve gelişmeye devam etmektedir. Yapay sinir ağları ve derin öğrenmenin bulunması, uzun süredir internet ortamında bırakılan verilerin, yıllar boyunca birikerek, büyük veri setlerini oluşturması ve bu verilerin bulut bilişim teknolojisi sayesinde depolanabilmesi, bu verilerle yapay zekânın başarılı şekilde eğitilebilmesi için gereken dönüştürücüler gibi (*transformers*) ileri derin öğrenme tekniklerinin geliştirilmesi, yapay zekânın eğitilmesi için gereken hesaplama gücünü gerçekleştirebilecek çiplerin yıllar içinde geliştirilmesi gibi birbirini tetikleyen gelişmeler yapay zekânın günümüzdeki seviyesine gelmesini sağlamıştır. Bu nedenle 2010’lu yılların başında yürürlüğe sokulan patent kanunlarının bile, buluşçu yapay zekâyı dikkate alarak kaleme alınmış olma ihtimali oldukça düşüktür.

Son olarak, Thaler ve ekibinin yapmış olduğu patent başvurularının ve açmış olduğu davaların görünen amacının, yalnızca DABUS’un buluşçu ve Thaler’in patent sahibi olarak

²⁰⁷ Thaler v Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2021] EWCA Civ 1374, para. 92.

²⁰⁸ Thaler v. Hirshfeld, 558 F. Supp. 3d 238, (E.D. Va. 2021).

²⁰⁹ Turing, “Computing.”

kabul edilmesi olmadığını belirtmemiz gerekir. Test davaları olarak nitelendirebileceğimiz bu davalar ile i) araştırma ve geliştirmede yapay zekânın kullanımına ilişkin endüstriye rehberlik sağlanması, ii) sınai mülkiyet hukukunun teknolojik gelişmelere nasıl tepki vermesi gerektiğinin yapay zekâ özelinde tartışmaya açılması ve iii) yapay zekâ buluşlarına patent verilmesinin teşvik edilmesinin topluma fayda sağlayacağına ilişkin fikrin kamuya sunulması amaçlanmaktadır²¹⁰. Gerçekten de Thaler'ın yapmış olduğu başvurular ve açtığı davalar, yapay zekâ buluşçuluğu hakkında farkındalık seviyesini ciddi düzeyde artırmış, öncesinde yalnızca akademik bir düzlemde tartışılan bu hukuki sorunu, pratik bir sorun haline getirmiş ve mevcut sınai mülkiyet hukuk düzenlemelerinin sınırlarını görmemizi sağlamıştır.

Çalışmanın sonunda EK-1'de sunulan tabloda incelenen ülke/uluslararası organizasyon hukuklarının ve idari kurumlar ile mahkemeler tarafından verilen kararların mukayesesi sunulmuştur. Kıyaslanan kararlar ile kastedilen en üst derece mahkeme kararları değil, ilk başvurudan nihai karara kadar oluşan kararların tamamıdır.

IV. TÜRK HUKUKU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

Thaler, ilgili patent başvurularını Türkiye'de yapsaydı sonuç ne olurdu? Bu soruya cevap bulabilmek için ilk olarak buluşu yapan tanımı ile başlamamız gerekecektir. Bir buluşa patent verilebilmesi için buluşu yapanın kişi olması Türk patent mevzuatında gerekli midir? Türk hukukunda buluşu yapan ne SMK'da ne de mülga 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de tanımlanmıştır. Bu açıdan Türk hukuku, Birleşik Krallık ve ABD patent hukuklarından ziyade EPC, Almanya ve Avusturalya patent

²¹⁰ Abbott, "Intellectual", 19.

kanunlarına benzemektedir. Ancak incelenen bütün hukuk sistemlerindeki kuralın yansıması olarak Türk hukukunda, SMK m.90/f.5'in ilk cümlesine göre, buluşu yapanın patent başvurusunda belirtilmesi gerekmektedir. Eğer patent başvurusu yapan, buluşu yapan değilse, SMK m.90/f.5'in ikinci cümlesine göre, patent başvuru hakkını nasıl kazandığını, başvurusunda açıklama yükümlülüğü altındadır.

Diğer yandan, SMK'nın buluşu yapana ilişkin hükümlerinden, buluşu yapanın, kişi olması gerektiği çıkarımını rahatlıkla yapabiliriz. Bu çıkarıma dayanak olması için ilk olarak hak sahipliğine ilişkin hükümleri örnek gösterebiliriz. SMK m.90/f.6 gereğince; buluşu yapan, adının belirtilmesini isteme hakkına sahiptir. SMK m.109/f.1 gereğince, patent isteme hakkına, öncelikle buluşu yapan ve haleflerinin sahip olduğu ve bu hakkın başkalarına devrinin mümkün olduğu hüküm altına alınmıştır. Nitekim Türk sınaî mülkiyet hukukunda ağırlıklı görüş tarafından savunulan gerçek hak sahipliği ilkesi gereğince; buluşu meydana getiren, onun sahibidir ve buluşun geliştirilmesiyle birlikte, buluşçu hakkı, herhangi bir prosedürün işletilmesine gerek olmaksızın kanun gereği kendiliğinden (*ipso iure*) gerçek hak sahibine ait olur²¹¹. Pek tabii buluşçu, sahip olduğu patent isteme hakkını bir başkasına devredebilir. Unutulmamalıdır ki, hukukumuzda, yalnızca kişiler haklara sahip olabilir, diğer bir deyişle kişi statüsü, hak ehliyetinin sonucudur²¹².

İkinci olarak, SMK'nın çeşitli hükümlerinde, buluşu yapanın kişi olması gerektiği yönünde dolaylı bir şekilde bazı

²¹¹ Ünal Tekinalp, "Yeni Patent Hukukunda 'Buluş Sahibi İlkesi' ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar", *İstanbul Hukuk Mecmuası* 55, sy. 4 (Temmuz 2011): 130, <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuhfm/issue/9073/113182>; Savaş Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015), 690; Cahit Suluk, Rauf Karasu ve Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık 5. Baskı, 2021), 7.

²¹² Mustafa Dural ve Tufan Ögüz, *Kişiler Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi 21. Baskı, 2020), 5.

işaretler yer almaktadır. SMK m.109/f.2'nin lafzında, buluşun birden fazla "kişi" tarafından gerçekleştirilmesi halinde, patent isteme hakkının, kural olarak bu kişilerin tamamına ait olacağı ifade edilmiştir. SMK m.84/f.2'da ise, patent başvurusu yapıldığı esnada, patent isteme hakkını haiz olan "kişinin" buluşu yapan addedileceği belirtilmiştir. Bu maddelerde buluşu yapanın "kişi" olduğu örtülü olarak varsayılmıştır.

Üçüncü olarak, SMK m.3 gereğince Kanunda bahsedilen korumadan; i) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları,²¹³ ii) Türkiye Cumhuriyeti içinde yerleşim yeri bulunan veya sanayiye yahut ticarete ilişkin faaliyette bulunan gerçek veya tüzel kişiler, iii) Paris Sözleşmesi veya Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması çerçevesinde başvuru hakkına sahip kişiler, iv) mütekabiliyet esası gereğince Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının sınai mülkiyet haklarını koruyan devletlerin uyruğundaki kişiler yararlanabilecektir. Dolayısıyla, buluşun gerçekleştirilmesiyle buluşu yapanın elde edeceği patent isteme hakkına ilişkin korumanın yalnızca kişi statüsündeki varlıklara verilebileceği SMK m. 3'ün yorumundan çıkmaktadır.

Dördüncü olarak, SMK'da buluşu yapana yükletilen yükümlülükler dikkat çekmektedir. Yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilen buluşları düzenleyen SMK m.121'in ikinci fıkrasında, buluşu yapanın, buluşu gerçekleştirdikten sonra buluşunu yazılı olarak ve gecikmeksizin bildirmekle yükümlü olduğu, dördüncü fıkrasında, buluşu yapanın serbest buluş olduğu iddiasıyla itiraz edebileceği ve altıncı fıkrasında ise, buluşu yapanın, başvuru veya patent hakkının devrine ilişkin teklifi kabul edebileceği veya reddedebileceği hüküm altına alınmıştır.

Bütün bu hükümler bizi, buluşu yapanın, "buluş" hukuki fiilinin dışında, çeşitli işlemlerde bulunma kabiliyeti olan, hak ve

²¹³ Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 3. maddesinin (ç) bendinde, Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağıyla bağlanmış "kişi" olarak tanımlanmıştır.

yükümlülüklerle sahip olabilen bir hukuki statüsünün bulunması gerektiği yönünde çıkarım yapmaya yönlendirmektedir. Bu hukuki statü de, kişi statüsünden başka bir şey değildir. Dolayısıyla Türk hukukunda, buluşu yapanın, hukuken tanınan bir “kişi” olması gerekmektedir²¹⁴. SMK’da açıkça ifade edilmese bile, Sınaî Mülkiyet Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik’te (SMY)²¹⁵ buluşçunun kişi statüsüne birden çok kez atıf yapılmıştır. SMY m.74/f.1, (d) bendinde buluşu yapan “kişinin” isminin açıklanmamasına ilişkin talebine başvuru formunda yer verebileceği hüküm altına alınmıştır. SMY m.82/f. 3, 4 ve 5’te ise, buluşçunun, kişi olduğu ibaresi kullanılmıştır.

Nitekim Türk sınaî mülkiyet hukukunda, buluşun fikri bir ürün ve yaratıcı faaliyetin sonucu olması nedeniyle, yalnızca gerçek kişilerin “buluş sahibi” sıfatını haiz olacağı ağırlıklı görüş olarak karşımıza çıkmaktadır.²¹⁶ Bu görüşün doğrudan uzantısı olarak, Türk sınaî mülkiyet hukukunda tüzel kişiler, örneğin işverenler, buluşlar ile ilgili olarak tam veya kısmi hak talep ederek patent sahibi olabilseler bile (SMK m.115), buluşçu olarak değerlendirilemeyeceklerdir²¹⁷. DABUS gibi yapay zekâ varlıkları gerçek kişiler olarak nitelendirilemezler. Zira Türk

²¹⁴ Aynı yönde değerlendirmeler için bkz. Sevda Bora Çınar, “Fikri Mülkiyet Hukukunun Dabus’la İmtihani: Yapay Zekâ Sistemleri Buluş Sahibi Olarak Kabul Edilebilir mi?”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, sy. 2 (Aralık 2023): 394, <https://doi.org/10.21492/inuhfd.1281092>; Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, “Yapay Zekânın Buluşlarının Patentlenmesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 6, sy. 11 (Haziran 2018): 602, <https://doi.org/10.18771/mdergi.437298>; Gizem Özkan Şahin ve Çağatay Şahin, “Yapay Zekalı Varlıklara Elektronik Kişilik Modeli Tanınmasına İlişkin Eurobotics Raporu ve Fikri Mülkiyet Sorunu Bağlamında Meseleye Yaklaşım”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, sy. 1 (Haziran 2022): 124, <https://doi.org/10.21492/inuhfd.981080>.

²¹⁵ 24 Nisan 2017 tarihli ve 30047 sayılı Resmî Gazete.

²¹⁶ Tekinalp, “Yeni Patent”, 130; Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 690; Suluk, Karasu ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 245.

²¹⁷ Tekinalp, “Yeni Patent.”; Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku*; Suluk, Karasu ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 245.

Medeni Kanunu m.8/f.1'e göre "insanın"²¹⁸ hak ehliyeti vardır ve m.28/f.1'e göre gerçek kişilik sağ doğumla başlayacaktır.²¹⁹ SMK'nın 2017 yılında yürürlüğe girmesi ve bu dönemde yapay zekâ teknolojilerinin yaygınlaşmaya başlaması, akıllara kanun koyucunun yapay zekâ buluşçuluğunu dikkate almış olabileceğini getirirse bile, kanun müzakerelerinde böyle bir kayda da rastlanmamıştır²²⁰.

Ayrıca SMK m.90/f.5, c.1 gereğince, patent başvurusunda buluşu yapanın belirtilmesi gerekmektedir. Aynı hükmü takip eden cümlede (SMK m.90/f.5, c.2) buluşu yapanın "isminin" gizli tutulmasını isteme hakkının tanınması karşısında, bir önceki cümledeki hüküm ile patent başvurusunda buluşu yapanın "isminin" belirtilmesinin gerektiği yorumu yapılabilir. Bu çıkarımımız SMY m.74/f.1 gereğince buluşu yapanın kimlik ve iletişim bilgilerinin patent başvurusunda belirtilmesi zorunluluğu ile desteklenebilecektir. 2525 sayılı Soyadı Kanununun 1. maddesi kapsamında, her Türk, öz adı ve soyadı taşımak ile yükümlü tutulmuştur. Öz adlar ve soyadları kişileri belirlemeye ve diğer ailelerden gelen fertlerden ayırmaya yarayan işaretlerdir.²²¹ Böylelikle, adlar kişiliğin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.²²² Thaler'ın Türk Patent ve Marka Kurumu'na yapacağı olası bir patent başvurusunda buluşu

²¹⁸ TDK insanı, toplum içinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma kabiliyetine sahip, evreni anlayabilen, değiştirebilen ve biçimlendirebilen bir "canlı" olarak tanımlamıştır.

²¹⁹ Emin Seyyid Küçük, "Yapay Zekâ Varlıklarının Hukuki Statüsü Üzerine Disiplinler Arası Bir Muhakeme" *Bilişim Hukuku Dergisi* 16, sy. 1, (Haziran 2024): 223, <https://doi.org/10.55009/bilisimhukukudergisi.1384191>. Ayrıca bu varlıkların tüzel kişi olarak kabulü de mümkün değildir çünkü kanunda sınırlı sayıda düzenlenmiş tüzel kişi tiplerinin herhangi birine (dernek, vakıf, sendika, şirket) uymamaktadırlar. Küçük, "Yapay Zekâ", 223.

²²⁰ Anıl Sena Bayındır, *Yapay Zekâ Teknolojilerinin Ortaya Koyduğu Buluşların Patentlenebilirliği* (Ankara: Yetkin Yayınları 2022), 67.

²²¹ Dural ve Ögüz, *Kişiler Hukuku*, 156.

²²² Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir, *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)* (İstanbul: Filiz Kitabevi 19. Bası, 2020), 116.

yapan olarak mevzuat gereği herhangi bir öz ada veya soyadına sahip olamayacak DABUS'u yazması halinde, SMK m.90/f.5 hükmündeki şekli şart sağlanamayacaktır. Ancak Thaler'in DABUS'u buluşu yapan olarak belirtmesi halinde şekli şartın gerçekleştiğini varsaysak bile, Thaler yine de DABUS'tan patent başvuru hakkını nasıl devraldığını SMK m.90/f.5 gereğince belirtmek zorundadır. Thaler'ın kullandığı "maliki olduğum ağacın verdiği meyveye de malik olurum" argümanının çeşitli hukuk sistemleri tarafından reddedildiğini ve özellikle Birleşik Krallık mahkemelerinin vermiş olduğu kararların detaylı olduğunu yukarıda belirtmiştik. Peki Türk hukukunda durum nasıl tezahür edecektir? TMK m.685'e göre bir şeyin maliki, onun dönemsel olarak elde edilen doğal veya hukuki ürünler ile bir şeyin özgülendiği amaca göre yerel âdetler gereği ondan elde edilmesi uygun görülen ürünlerine de malik olacaktır.

İlk olarak, DABUS'un ürettiği bilginin, doğada cismani varlığı bulunan "doğal" bir ürün olmadığı izahtan varestedir.

İkinci sorun, buluşa konu bilginin, dönemsel olarak elde edilen kira gibi bir hukuki ürün olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Hukuki ürün, doktrinde bir eşyadan veya bir alacaktan, bir hukuki işlem sonucu elde edilen dönemsel edim olarak tanımlanmaktadır²²³. Ancak buluşçu hakkının doğması için bir hukuki işlemin yapılması değil bir maddi fiil olan buluşun geliştirilmesi gerekmektedir.²²⁴ Ayrıca DABUS'un buluşları, dönemsel olarak meydana getirdiğine dair bir bilgi bulunmadığı gibi yapay zekâ geliştiricilerinin bu yöndeki uygulamaları da farklılık gösterebilecektir.

²²³ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir, *Eşya Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi 9. Bası, 2009), 245.

²²⁴ Tekinalp, "Yeni Patent", 130; Bozbel, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 690; Uğur Karaca ve Esra Karataş, "Yapay Zekâ Tarafından Meydana Getirilen Fikri Ürünlerin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Korunması", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1 (Haziran 2022): 34 (eser sahipliği yönünden), <https://dergipark.org.tr/pub/mhfd/issue/70711/1137744>.

Üçüncüsü, yapay zekâ varlıklarının ürettiği ve ticari açıdan değerli bilgiler üzerinde, bu gibi varlıklara malik olan kişilerin hak iddia edebileceği yönünde bir yerel âdet de bulunmamaktadır. Örneğin, yukarıda tartışılan John Koza'nın "Buluş Makinesi" olarak adlandırdığı yapay zekâ sisteminin geliştirdiği sistem için USTPO'ya yapılan ve başarıyla sonuçlanan patent başvurusunda²²⁵ buluşu yapanlar olarak John Koza'nın da bulunduğu gerçek kişiler gösterilmiştir. Bu örnek özelinde, yapay zekâ sisteminin buluşu gerçekleştirilmesi için gerekli ayarlamaları yapan gerçek kişilerin buluşçu olarak gösterildiği söylenebilir. Keza yerel âdetin sık sık tekrarlanması gerekme bile, doktrinde bu yolla cismani varlığı olan eşyadan türeyen aynı türden eşyaların, örneğin, ormanın ağaçlarının veya taş ve maden cevherinin, doğal ürün olarak değerlendirilebileceği kabul edilmektedir²²⁶. Bu açıdan da DABUS'un meydana getirdiği buluşların, doğal ürün olarak değerlendirilemeyeceği açıktır.

Kanaatimizce, Thaler'ın Türk Patent ve Marka Kurumu'na yapacağı olası bir başvuru olumsuz sonuçlanacaktır. Thaler'ın SMK m.90/f.5 gereğince, patent başvuru formunda buluşu yapanın ismini belirtmesi ve başvuru sahibinin buluşçu olmaması halinde, patent başvurusu yapma hakkını, buluşçudan nasıl elde ettiğine ilişkin beyanda bulunması gerekecektir. Bu durumda Birleşik Krallık, ABD, EPO, Almanya ve Avustralya'daki yetkili patent ofislerinde yaptığı patent başvuruları dikkate alındığında Thaler'ın, DABUS'un buluşu yapan olduğunu ve DABUS'a malik olmakla patent isteme hakkını elde ettiğini başvuru formunda belirtmesi kuvvetle muhtemeldir. Yukarıda açıkladığımız nedenlerle, buluşu yapanın gerçek kişi olması gerektiği ve DABUS'a malik olmak suretiyle patent başvurusu yapma hakkının geçişinin mümkün olmaması nedenleriyle, Türk Patent ve Marka Kurumu, yapacağı

²²⁵ United States Patent, US 6,847,851 B1.

²²⁶ Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir, *Eşya Hukuku*, 246.

şekli incelemede, SMK m.90/f.5'teki şartın sağlanmadığını belirterek bu eksikliğin iki ay içinde giderilmesine SMK m.95/f.3 gereğince karar verecektir. Bunun üzerine, buluşu yapan olarak bir gerçek kişinin isminin verilemeyecek olması nedeniyle, Thaler'ın başvurusu Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından aynı fıkra gereğince şekli şartları sağlamadığı için reddedilecektir.²²⁷

Diğer yandan, Thaler'ın DABUS'un gerçekleştirdiği buluşlar üzerindeki mülkiyet hakkına dayalı sahiplenme iddiasının; miras, intifa hakkı ve tüzel kişilik gibi hukuki kurumlar açısından da incelenmesinde fayda vardır. Öncelikle miras hukuku açısından değerlendirildiğinde, DABUS'un gerçek kişi olmaması ve dolayısıyla insanlara özgü olan ölüm olgusunun yapay zeka sistemleri için söz konusu olmaması nedeniyle, TMK m.495 ve devamı maddeleri kapsamında mirasbırakan olarak kabul edilmesi mümkün değildir. TMK m.794 hükmü gereğince, sahibine taşınır ve taşınmaz mallar, haklar veya bir malvarlığı üzerinde tam yararlanma yetkisi tanıyan intifa hakkı açısından yapılacak değerlendirmede ise; DABUS'un ürettiği bilginin sınırlandırılmış maddi bir varlığı bulunmadığından, taşınır veya taşınmaz eşya olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Öte yandan, bu bilginin ekonomik bir değer taşıması nedeniyle üzerinde intifa hakkı tesis edilebilmesi teorik olarak mümkün olsa dahi, DABUS'un gerçek veya tüzel kişiliğe sahip olmaması ve hak devrinde bulunamaması nedenleriyle, böyle bir hakkın Thaler lehine kurulması kanaatimizce mümkün değildir. Son olarak, Türk hukukunda DABUS gibi yapay zekâ varlıkları için—kanunda şartları öngörülen vakıf, dernek, şirket veya sendika gibi—herhangi bir tüzel kişilik türü düzenlenmediğinden, DABUS tarafından Thaler'a bir hak devrinin gerçekleştirilmesi de hukuken mümkün değildir.

²²⁷ Benzer doğrultuda bkz. Çınar, "Fikri Mülkiyet", 394-95.

Türk hukukundaki bir görüş tarafından, SMK m.82/f.1 hükmünde yenilik ve buluş basamağı içeren ve sanayiye uygulanabilen buluşların patentlenebilir olduğundan yola çıkılarak, SMK'da muhakkak insan katkısı olması yönünde bir düzenleme olmadığı ve böylelikle yapay zekânın meydana getirdiği buluşların bizatihi buluşçusu olabileceği ileri sürülmüştür.²²⁸ Bu görüş Thaler'in bu makalede incelenen hukuk sistemlerinde yaptığı patent başvurularında öne sürdüğü argümanlardan da biridir. Kanaatimizce, yukarıda ayrıntılı olarak açıkladığımız nedenlerle bu görüşün, Türk sınai mülkiyet hukuku bağlamında kabulü mümkün gözükmemektedir.

Son olarak belirtilmelidir ki, yukarıda Thaler'in Türk Patent ve Marka Kurumu'na yapacağı olası bir patent başvurusunun olumsuz sonuçlanacağına ilişkin vardığımız sonuç, Thaler'in DABUS'un tam özerk bir şekilde gerçekleştirdiğini iddia ettiği buluşlar içindir. Yapay zekâ yardımcı buluşlar için yapay zekâ sistemine talimat veren gerçek kişilerin buluşu yapan olarak yazılması halinde, kanaatimizce Türk Patent ve Marka Kurumu'na yapılacak patent başvurusu şekli şartları sağlayacaktır.

V. YAPAY ZEKÂ BULUŞÇULUĞUNUN TANINMASI YÖNÜNDEKİ GEREKÇELERİN ELEŞTİREL ANALİZİ

Son yıllarda hızla gelişen yapay zekâ çalışmaları ve başta ilaç sektörü olmak üzere, teknolojinin her alanında ve çeşitli sanayi sektörlerinde kullanılan buluş üretebilen yapay zekâ sistemlerinin mevcut hukuki yapıyı değiştirme zamanı gelmiş midir? Buluşçuluğun yapay zekâyı kapsaması için birçok haklı gerekçenin olduğu Thaler tarafından ileri sürülmüştür. Bu gerekçelerin incelenmesi, bu makalede bulunacağımız önerilerimizi de şekillendireceğinden aşağıda eleştirel açıdan analiz edilmesinde fayda görmekteyiz.

²²⁸ Bozkurt Yüksel, "Yapay Zekânın", 597.

İlk gerekçe, yenileşimin hızlanacağı yönündedir. Bu görüşe göre, yapay zekânın buluşu yapan olarak kabulü, yaratıcı yapay zekânın gelişimini hızlandıracaktır çünkü aksi halde bu alandaki üretim teşviki önemli ölçüde azalabilir²²⁹. Bu argümana destek olması için Abbott'un aktardığı örneğe değinmek faydalı olabilir. 2019 yılında Siemens, yapay zekânın geliştirdiği yeni araba süspansiyonu için, buluşu yapanın insan olmaması nedeniyle patent başvurusu yapmamıştır²³⁰. Siemens mühendisleri, spesifik olarak tasarımın yapay zekâ tarafından gerçekleştirildiğini ve buluşu yapan olarak nitelendirilmelerini gerektirecek bir eylem gerçekleştirmediklerini itiraf etmiştir²³¹. Ancak bu istisnai örnek dışında, buluşu yapanın insan olmaması sebebiyle şirketlerin patent başvurusu yapmadığına ilişkin geniş ölçekte yapılan somut verilere dayalı bir çalışma bulunmamaktadır.

Diğer yandan somut deliller bize, patent hukukunun amaçlarından olduğu iddia edilen yeniliği teşvik etme fonksiyonunun, aslında uygulamada zayıf olduğunu göstermektedir. Bir araştırmada, 1,332 genç yenilikçi teknoloji şirketi ile görüşülmüş ve patentlerin yenilikçi uygulamaları geliştirmede oldukça az teşvik sağladığı tespit edilmiştir²³². Bu

²²⁹ Bkz. Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 5; Abbott, "Intellectual", 15; Ryan Davis, "Lawmakers May Soon Face Calls to Let AI Be An Inventor", *Law360*, May 1, 2020, www.law360.com/articles/1269219/print?section=ip (erişim tarihi 19 Ocak 2024); Erica Fraser, "Computers as Inventors-Legal and Policy Implications of Artificial Intelligence on Patent Law", *Scripted* 13, no. 3 (2016): 326, DOI:10.2966/scrip.130316.305; Anna Carnochan Comer, "AI: Artificial Inventor or the Real Deal?", *North Carolina Journal of Law & Technology* 22, no. 3 (2021): 473-77, <https://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1422&context=ncjolt>.

²³⁰ Abbott, "Intellectual", 11.

²³¹ Abbott, "Intellectual", 11.

²³² Stuart J.H. Graham and et al., "High Technology Entrepreneurs and the Patent System: Results of the 2008 Berkeley Patent Survey", *Berkeley Technology Law Journal* 24, sy. 4 (2009): 1283, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1429049>.

şirketler patent alma sebepleri olarak başlıca, rekabet avantajı elde etme ve beraberinde gelen teknolojilerinin kopyalanmasını engelleme, aldıkları yatırımı güvence altına alma ve itibarlarını artırma gibi gerekçeleri ileri sürmektedir²³³. Her ne kadar bu gerekçeler patentlerin yeniliği teşvik etme fonksiyonu ile tamamen zıt olmasa da, söz konusu örnek bu işlevi dolaylı olarak teyit eden bir durumu da yansıtır olabilir. Ayrıca söz konusu araştırmanın 1.332 genç yenilikçi şirket ile sınırlı olması, milyonlarca işletmenin yer aldığı küresel patent sistemi bağlamında bulguların genellenebilirliği açısından dikkatli bir değerlendirme gerektirir. Bununla birlikte, patent sisteminin yeniliği doğrudan teşvik etme kapasitesine aykırı işleyişini ortaya koymak açısından evergreening (sürekli yenilemeyle koruma süresini uzatma) ya da patent çalılıkları (yoğun ve karmaşık patent kümeleriyle pazara girişin engellenmesi) gibi uygulamalar daha açıklayıcı örnekler olabilir.

Kanaatimizce, yapay zekânın buluşçuluğunun kabulü ile yaratıcı yapay zekâ alanında yatırımın artacağı ve daha gelişmiş sistemlerin inşa edileceği argümanı desteklenebilir²³⁴. Şöyle ki, yapay zekâ sistemleri, patent koruması elde etmek amacıyla yenilik yapmamakta,²³⁵ buradaki yenilik yapma motivasyonu yaratıcı yapay zekâ sistemlerini inşa etme sürecinde var

²³³ Graham and et al., "High Technology", 1297-98.

²³⁴ Bu doğrultuda bkz. Benjamin Mitra-Kahn, *Economic Reasons to Recognise AI Inventors*, ed. Ryan Abbott (Massachusetts: Edward Elgar Publishing, 2022), 384-387; Belgin Aslan, "Yaratıcılık, Orijinallik ve Hususiyet Kavramlarının Üretken Otonom Yapay Zekâ Sistemlerine Yansımaları ve Fikri Haklar Boyutuyla Değerlendirilmesi", *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi* 10, sy. 1 (Haziran 2024): 19, <https://doi.org/10.55027/tfm.1402220>.

²³⁵ Rachel L. Schwein, "Patentability and Inventorship of AI-Generated Inventions", *Washburn Law Journal* 60 (2021): 574-576, <https://contentdm.washburnlaw.edu/digital/api/collection/wlj/id/7384/download>.

olmaktadır.²³⁶ Nitekim bu alanda yapılan yatırımların büyüklüğü her geçen gün artmaktadır. Küresel ölçekte yapay zekâ sektöründe yapılan yatırımların miktarına bakıldığında, 2015 yılında 12,75 milyar dolarlık yatırım, 2021 yılında 93,5 milyar dolara ulaşmış, 2022 yılında ise hafif bir düşüşle 91,9 milyar dolarda kalmıştır²³⁷. Ancak burada gözden kaçırılmaması gereken nokta, yasal değişikliğin bu pazardaki yatırımların artarak devamını sağlayıp sağlamayacağıdır.

İkinci gerekçe ise, günümüzde yapay zekânın ürettiği buluşlar için buluşu yapanın kendisi olduğunu iddia eden gerçek kişilerin olduğunu ve bu uygulamanın manevi hakları da koruma fonksiyonu olan patent hukukunu yozlaştırdığıdır²³⁸. Bu yozlaşmanın muhatabı, buluşu yapan olarak tanınmasında çıkarı olmayan yapay zekâ değil, buluş gerçekleştirmek için emek ve zaman harcayan diğer buluşu yapan kişilerdir²³⁹. Böylece şeffaflık azalacak ve hakka gerçekte sahip olmayan kişi sahipmiş gibi görünecektir²⁴⁰. Thaler, buluşu yapanın tespit edilmesinin, kamunun asıl buluşu yapanın kim olduğunu bilme

²³⁶ Atilla Kasap, "Copyright And Creative Artificial Intelligence (AI) Systems: A Twenty-First Century Approach to Authorship of AI-Generated Works in the United States", *Wake Forest Journal of Business and Intellectual Property Law* 19, no. 4 (2019): 363, <https://ssrn.com/abstract=3597792>; Shlomit Yanisky-Ravid, "Generating Rembrandt: Artificial Intelligence, Copyright, and Accountability in the 3A Era-The Human-like Authors Are Already Here-A New Model", *Michigan State Law Review* (2017): 702, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2957722>; Ben Kovach, "Ostrich with Its Head in the Sand: The Law, Inventorship, & Artificial Intelligence", *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property* 19, sy. 1 (2021): 149, <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njtip/vol19/iss1/4>.

²³⁷ "Global Total Corporate Artificial Intelligence (AI) Investment from 2015 to 2022", *Statista*, <https://www.statista.com/statistics/941137/ai-investment-and-funding-worldwide/> (erişim tarihi 6 Mart 2024).

²³⁸ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 5.

²³⁹ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 5.

²⁴⁰ Abbott, "Intellectual", 13.

hakkını koruduğuna işaret etmiştir. Aksi halde, buluşun insan müdahalesi olmadan gerçekleştiği buluşlarda, sırf başvurunun salahiyeti için başvuru sahibi, buluşu gerçekleştirmeyen gerçek bir kişiyi belirtecek ve kamuoyu yanlış bilgilendirilecektir²⁴¹.

Bu argümanın haklılık payı oldukça fazladır, zira yapay zekâ sistemlerinin halihazırda patent mevzuatındaki hukuki yollara başvurusu mümkün değildir. Örneğin patent ofisleri, bir patent başvurusunda iddia edilen olgunun kaynağını doğrulamaz (örn. SMK m. 110/f.1, EPC Kural 19/2²⁴²). Diğer deyişle yasa koyucu, bir buluşçu ismi de dahil olmak üzere, yanlış bir isimlendirmeye itiraz etmenin kamuya ait olduğuna karar vermiştir. Başvurunun yayımlanmasıyla birlikte, kamuoyu ve başvuruda yer almayan buluş sahipleri, söz konusu belgelerin içeriği hakkında bilgilendirilir ve buna dayanarak buluşu yapanın atamasının doğruluğu sorgulanabilir. Bu tür itirazlar ise, ulusal mahkemeler tarafından çözümlenecektir (örn. SMK m. 110/f.2, Kural 20(2) EPC, Kural 21 EPC)²⁴³. Ancak ilaç sektörü gibi dar alanda milyarlarca veri ile eğitilen yapay zekâ sisteminin gerçekleştirdiği ilaç buluşu için bir gerçek kişinin gösterilmesi halinde, bu isimlendirmeye nasıl itiraz edilecektir? Bu durumda yıllarca araştırma ve geliştirme faaliyeti gösteren insan buluşçuların elde ettiği statü ve prestij değerini yitirecek, zarar görecektir ve en sonunda yok olacaktır. Ancak bu yozlaşmanın var olduğunun ve patent sistemini zedeleyebilecek noktaya ulaştığının kabulü için insan yardımı ve müdahalesi olmadan buluş yapabilen yapay zekâ sistemlerinin yaygınlaşması ve bu sistemlerin çıktılarının gerçek kişiler tarafından kendi buluşları

²⁴¹ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 38.

²⁴² Hem SMK m. 110/f.1 hem EPC Kural 19/f.2'ye göre, buluşu yapanın isminin doğruluğu TürkPatent ve Avrupa Patent Ofisi tarafından kontrol edilmeyecektir.

²⁴³ EPA, Entscheidung vom 27. Januar 2020 zu EP 18 275 163 und zu EP 18 275 174, Entscheidungsgründe (Anlage), para. 39.

olarak gösterilip patent başvuruları yapıldığına ilişkin somut delillerin varlığı gerekecektir.

Thaler'ın ileri sürdüğü üçüncü gerekçe ise, yapay zekâ sistemi tarafından gerçekleştirilen buluşlarda patent "sahipliğinin" bu sistemin malikine verilerek buluş ile ilgili bilginin hızlıca yayılabilmesinin mümkün hale gelmesidir²⁴⁴. Ancak bu gerekçe, insanların kolaylıkla sözlü ve yazılı şekilde iletişim kurabildiği, mal veya hizmet ticareti yapabildiği ve nanosaniyeler içerisinde sınırlar ötesi veri akışında bulunabildiği günümüz dijital dünyasında haliyle zayıf kalmaktadır. Dijitalleşmenin etkisiyle küreselleşen dünyada, buluşun kamuya açıklanması, başta internet gibi birçok kitle iletişim aracı ile serbest şekilde gerçekleştirilmektedir²⁴⁵.

Dördüncü olarak, Thaler'ın hukuk ekibinde yer alan Abbott, yapay zekâ buluşçuluğunun tanınmadığı takdirde şirketlerin elinde tuttuğu patent sayısının hızlı bir şekilde yükselişe geçeceğini ve pazar dinamiklerini bozabilecek rekabet hukuku ihlallerinin artabileceğini ileri sürmektedir²⁴⁶. Bu gerekçede eksik olan husus ise, destekleyici somut verilerin ve ihlallerin varlığıdır. Örneğin, USPTO tarafından verilen patent sayısı, 2017 yılında 347,372; 2018 yılında 339,512; 2019 yılında 370,423; 2020 yılında 399,055; 2021 yılında 374,590; 2022 yılında 353,107 ve 2023 yılında ise 346,152 olarak kaydedilmiştir²⁴⁷. Görüldüğü üzere son yıllarda çeşitli alanlarda başarılar gösteren yapay zekâ

²⁴⁴ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 5.

²⁴⁵ United Kingdom Intellectual Property Office, BL/O/741/19, 04 December 2019, para. 28.

²⁴⁶ Ryan Abbott, *The Reasonable Robot* (Cambridge: Cambridge University Press 2020), 90.

²⁴⁷ "Number of Patents Issued in the United States From FY 2000 to FY 2023", *Statista*, <https://www.statista.com/statistics/256571/number-of-patent-grants-in-the-us/#:~:text=In%20the%20fiscal%20year%20of,when%20182%2C218%20patents%20were%20issued> (erişim tarihi 10 Mayıs 2024).

sistemlerinin özellikle ABD’de verilen patent sayılarına büyük bir etkisi olmamış, hatta ABD’de patent sayıları 2023 yılında 2020 yılına oranla %13,26 oranında düşüş göstermiş ve 2017 yılındaki seviyesine gerilemiştir. EPO tarafından verilen patent sayılarında da benzer bir eğilim mevcuttur. 2019 yılında 137,784 sayısına ulaşan Avrupa patentleri 2023 yılında %24,08 oranında bir düşüş göstererek 104,609’da kalmıştır²⁴⁸.

Bu veriler bize, yapay zekânın, özellikle ABD ve Avrupa ülkelerinde patent sayılarında keskin bir artışa neden olmadığını gösterebilir. Ama şu hususa dikkat etmek gerekir ki; son yıllarda yenileşim, Avrupa ve Amerika’dan, Asya ülkelerine doğru bir hareketlilik göstermektedir. Özellikle Çin, uzun zamandır pazardaki payını giderek artırmakta, bu durum patent istatistiklerine de yansımaktadır. 2017 yılında Çin’de verilen patent sayısı, 420.000 iken, 2020 yılında bu sayı 530.000’e ulaşmıştır.²⁴⁹ Artış eğilimi, devam eden yıllarda da varlığını sürdürmüş, 2021 yılında Çin’de toplam 696.000 buluşa patent verilmiş, 2022 yılında bu sayı yaklaşık %15 artışla 798.000 olmuş, 2023 yılında ise, yaklaşık %16 artış göstererek 921.000’e ulaşmıştır. Benzer bir gelişim hareketinin Kore’de ve nispeten Japonya²⁵⁰’da da gerçekleştiği göz önüne alındığında, ABD ve Avrupa ülkelerindeki yatay hareketin temelinde, yapay zekânın patent istatistiklerine etki etmemesinden ziyade, yenileşim hareketinin Asya ülkelerine yönelmiş olması ihtimali yatabilir. Dolayısıyla Abbott’un iddia ettiği, pazara hâkim şirketler

²⁴⁸ “Granted European Patents: 2014 to 2023”, *EPO Statistics and Trend Centre*, <https://www.epo.org/en/about-us/statistics/statistics-centre#/customchart> (erişim tarihi 10 Mayıs 2024).

²⁴⁹ “I Quality First: IP Application and Development”, *CNIPA*, https://english.cnipa.gov.cn/module/download/down.jsp?i_ID=176470&colID=2936#:~:text=As%20of%20the%20end%20of,%2Dyear%20increase%20of%2017.6%25 (erişim tarihi 8 Aralık 2024).

²⁵⁰ “World Intellectual Property Indicators 2024: Highlights”, *WIPO*, https://www.wipo.int/web-publications/world-intellectual-property-indicators-2024-highlights/assets/69723/941EN_WIPI_2024_WEB2.pdf (erişim tarihi 8 Aralık 2024).

tarafından, yapay zekâ teknolojileri kullanılmak suretiyle bir patent tekeli oluşturulması tehlikesi bu anlamda söz konusu olabilecektir. Diğer yandan Asya ülkelerindeki patent sayısı artışının patent verilen buluşların kalitesi yönünden de incelenmesi gerekmektedir. Zira patent verilmesi için gereken “yenilik” ve “buluş basamağı” şartlarının patent ofisleri tarafından yorumlanması ülkeden ülkeye değişkenlik gösterebilmektedir. Her halükârda Abbott’ın işaret ettiği pazar ihlali riskinin tam anlamıyla kabulü için bölgesel değil uluslararası bir trendin oluşması gerekmektedir.

Beşinci olarak, özellikle PCT aracılığıyla yapılan başvurularda, bir hukuk düzeninde yapay zekânın buluşçuluğunun tanınması ve çoğu hukuk düzeninde bu statünün tanınmaması, yapılan başvurularda uyumsuzluk yaratacaktır²⁵¹. Uluslararası düzeyde fikri mülkiyet hukuku alanında imzalanan sözleşmeler (Berne, Paris, TRIPS, WCT, PCT) ulusal düzeyde fikri mülkiyet hukukunu yadsınamayacak derecede etkilemekte ve çeşitli hukuk sistemleri arasında yeknesaklığı sağlamaktadır. TRIPS Anlaşması kapsamında yapay zekâ buluşçuluğunun dâhil edilmesine yönelik şu anda DTÖ nezdinde resmi bir öneri bulunmamakla birlikte, konu oldukça günceldir ve WIPO’nun düzenlediği yapay zekâ ve fikri mülkiyet temalı panelleri gibi çeşitli uluslararası platformlarda aktif olarak tartışılmaktadır. Bir hukuk sisteminde tanınan ancak diğerinde tanınmayan yapay zekâ buluşçuluğu, teknolojinin her alanında yeni ve buluş basamağını içeren ve sanayide uygulanabilir buluşların yabancı ülkelerde patentlenerek

²⁵¹ “Artificial Intelligence and Intellectual Property: Copyright and Patents: Government Response to Consultation,” UKIPO, erişim tarihi 19 Ocak 2024, <https://www.gov.uk/government/consultations/artificial-intelligence-and-ip-copyright-and-patents/outcome/artificial-intelligence-and-intellectual-property-copyright-and-patents-government-response-to-consultation>; Jordana Goodman, “Homography of Inventorship: DABUS and Valuing Inventors”, *Duke Law & Technology Review* 22 (2022): 3, https://scholarship.law.bu.edu/faculty_scholarship/3275.

ticarileşmesine ket vuracak ve ekonomik verimliliği düşürecektir. Lakin bu ihtimalde, yapay zekâ buluşlarının önemli bir sayıya ulaşmasının ve hukuk sistemleri arasındaki farklılığın ticari bariyer oluşturmamasının beklenmesi gerekecektir.

Bütün bu gerekçeleri göz önünde bulundurduğumuzda, yapay zekâ buluşçuluğunun patent kanunlarında ve düzenlemelerinde tanınması için halen erken olduğu sonucuna varabiliriz. Thaler'ın ileri sürdüğü argümanların bir kısmı haklı olsa bile, “şu andaki” hukuk, teknoloji ve ekonomi ekosisteminde böyle bir koruma için hukuki ihtiyaç olduğunu söylemek güçtür. Hukuk, optimal zamanda ve şekilde müdahale ederek yenileşimi yönlendirebilse de, bunu başarabilen tek enstrüman değildir. Günümüzde yapay zekâ sektörlerinde yenileşim, özellikle serbest pazar dinamikleriyle gerçekleşmektedir²⁵². ChatGPT örneğinde görüldüğü üzere, OpenAI gibi ilk hamle avantajına (first-mover advantage) sahip olmak isteyen teknoloji şirketleri, en iyi yapay zekâ ürününü piyasaya sürmek için rekabet etmekte ve pazar payının büyük çoğunluğunu elinde tutarak kazanan (winner-takes-all) olmak istemektedirler. Bu şartlar altında, yapay zekâ buluşçuluğunu hukuken tanımak, yenileşimi hızlandırmak açısından küçük bir dokunuş olarak kalabilecektir.

Thaler'ın ileri sürdüğü patent sisteminin yozlaşması, pazar dinamiklerinin yozlaşması ve uluslararası yeknesaklığın sağlanması yönünden doğabilecek riskler ise, haklı gerekçelere dayansa bile, somut dayanaklara ve ikna edici verilere yaslanmamaktadır. Yasa koyucuların geliştirmekte olan bir teknolojiyi doğru, isabetli ve yeterli bir şekilde düzenlemeleri için teknolojinin doğuracağı risklerin uzak gelecekte değil, bugün veya yakın bir gelecekte doğma potansiyeli olması gerekmektedir. Aksi halde, geliştirmekte olan teknolojilerin erken

²⁵² Aynı doğrultuda bkz. Jacques Bughin and Jeongmin Seong, “How Competition is Driving AI’s Rapid Adoption”, *Harvard Business Review*, Oct 17, 2018, <https://hbr.org/2018/10/how-competition-is-driving-ais-rapid-adoption>.

regülasyonu, aşırı veya zayıf idari yükümlülüklerin doğmasına neden olabilecektir²⁵³.

VI. ÖNERİLER

A. Yeni Bir Kategorik Buluş Olarak “Makine Buluşları”

Her ne kadar bir önceki bölümde yapılan değerlendirmeler ışığında varılan sonuç, halihazırda bir yapay zekâ sisteminin buluşçu olarak kabul edilebilmesinin olanaklı olmadığı noktasında yoğunlaşsa da, bu durum, gelecekte bu sistemlere buluşçuluk sıfatı verilebilir mi ve bu husus gündeme gelirse, ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemeler ne yönde şekillenmelidir gibi soruların tartışılmasını engellememelidir. Yapay zekâ alanındaki gelişmelerin hız kesmeden uzun bir süre devam edeceği, ileride bu alandaki ekonomik ve teknik gelişmelerin hız kazanacağı ve yaratıcı yapay zekâ sistemlerinin tıp, mühendislik ve yazılım alanlarında birçok önemli buluşa herhangi bir insan talimatı olmadan daha az kaynak kullanarak imza atacağı kanaatindeyiz²⁵⁴. Gelecekte bir noktada, SMK’da yapılacak bir değişikliğin, yapay zekâ alanındaki yatırımların devamlılığı açısından tamamlayıcı bir fonksiyonu olacağını, endüstride öngörülebilirlik sağlayacağını ve yenileşimin hızına ivme kazandıracağını söyleyebiliriz²⁵⁵. Zira bir yapay zekâ sisteminin, çıktısı bakımından buluş sahibi olarak kabul edilmemesi, ileride yapay zekâ sistemleri tarafından yapılacak potansiyel buluşları etkilemese bile, bu ürünlerin bazı gerçek kişiler tarafından üstlenilmesi, tamamen insan çabası sonucu ortaya çıkacak

²⁵³ Markus Anderljung and et al., “Frontier AI Regulation: Managing Emerging Risks to Public Safety”, (2023): 21, <https://doi.org/10.48550/arXiv.2307.03718>.

²⁵⁴ National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, *Automated Research Workflows for Accelerated Discovery: Closing the Knowledge Discovery Loop* (The National Academies Press 2022), 90.

²⁵⁵ Benzer yönde Briana Hopes, “Rights for Robots? U.S. Courts and Patent Offices Must Consider Recognizing Artificial Intelligence Systems as Patent Inventors”, *Tulane Journal of Technology and Intellectual Property* 23 (2021): 134, <https://journals.tulane.edu/TIP/article/view/3652/3434>.

buluşlar bakımından haksız bir rekabete²⁵⁶ ve yenileşimin devam hızının düşmesine neden olabilecektir.²⁵⁷

Eğer yapay zekâ sistemleri tarafından yapılan buluşlar, bir gerçek kişi gölgesi altında kalacaksa, en azından bunu diğer gerçek kişilerin bilmeye hakları olduğu söylenebilir. Bu aslında, patent hakkının kime ait olacağından bağımsız olarak, buluşun kaynağına ilişkin bir işaretin dahi, kamunun menfaatine hizmet edeceğini göstermektedir. Dolayısıyla yapay zekâ buluşçuluğunun kabul edilmesi, bir yönüyle toplumda ve ticari hayatta öngörülebilir ve adil bir rekabet ortamının sağlanmasını temin edebilecektir.

Böyle bir düzenleme ihtiyacı hasıl olduğunda ve yapay zekâ teknolojilerine ilişkin uygulama olgunlaştığında, SMK'da "makine buluşları" şeklinde özel bir buluş kategorisinin eklenebileceğini önermekteyiz. Makine buluşu, Kanun'da "herhangi bir insan müdahalesi olmadan makine tarafından gerçekleştirilen buluşlar" olarak tanımlanabilecektir ve böyle bir buluş için yapılan patent başvurusunda, buluşu yapan olarak yapay zekâ sisteminin yazılmasının en isabetli çözüm olacağı kanaatindeyiz²⁵⁸.

Önerdiğimiz modelin karşılaştırmalı hukukta Birleşik Krallık telif hukuku yönünden karşılığı 1988 Telif, Tasarım ve Patent Kanununda (1988 TTPK) yer alan "bilgisayar üretimi eser" (computer-generated work) kategorisidir. 1988 TTPK m. 178'de bilgisayar üretimi eser, bilgisayar tarafından herhangi bir insan eser sahibinin bulunmadığı şartlarda üretilen eser olarak tanımlanmış ve yeni bir kategorik eser yaratılmıştır. Birleşik Krallık telif hukuku doktrininde bu düzenlemenin, yapay zekâ

²⁵⁶ Benzer değerlendirmeler için bkz. Çınar, "Fikri Mülkiyet", 396.

²⁵⁷ Benzer yönde bkz. Yosuke Watanabe, "I, Inventor: Patent Inventorship For Artificial Intelligence Systems", *Idaho Law Review* 57, no. 2 (2022): 492, <https://digitalcommons.law.uidaho.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1223&context=idaho-law-review>.

²⁵⁸ Benzer yönde bkz. Comer, "AI: Artificial", 471-72.

tarafından üretilen eserlerde eser sahipliği tartışmalarını ortadan kaldıracak nitelikte ve isabetli bir düzenleme olduğu belirtilmiştir.²⁵⁹

B. Buluşu Yapan ile Hukuki Kişilik Kavramlarının Ayrımı

Önerdiğimiz modelde yapay zekâ sistemlerine kişilik verilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır, çünkü kanaatimizce buluşu yapan sıfatının tanınması hukuken bir kişilik kabulü anlamına gelmemelidir²⁶⁰. Bu sıfat, gerçek kişileri kapsadığı gibi ileri seviyede özerklik ve zekayı barındıran yaratıcı yapay zekâ sistemlerini kapsayacak şekilde yorumlanabilir²⁶¹. Elbette bu durum, bizim de incelediğimiz birçok hukuk sistemi ve tabii olarak Türk hukuku bakımından mevcut sistemde, bu haliyle kabul edilebilir değildir. Ancak unutulmaması gerekir ki, fikri mülkiyet hukukunun temelinde yer alan yalnızca insanların yaratıcılık gerektiren fiilleri gerçekleştirebileceği ön kabulü, gelecekteki yapay zekâ çağına ayak uyduramayacaktır. Halihazırda, yapay zekâ sistemlerinin, insanların buluş gerçekleştirme sürecinde oynadığı kritik yardımcı rol,

²⁵⁹ Andres Guadamuz, "Do Androids Dream of Electric Copyright? Comparative Analysis of Originality in Artificial Intelligence Generated Works", *Intellectual Property Quarterly* 2 (2017): 175-77, <https://ssrn.com/abstract=2981304>.

²⁶⁰ Bu nedenle yapay zekanın buluşçuluğunun tanınması için kişilik verilmesi gerektiği yönündeki görüşlere katılmamaktayız. Fraser, "Computers", 330; Justyn Millamena, "How Artificial Intelligence Machines Can Legally Become Inventors: an Examination of and Solution to the Decision on DABUS", *Journal of Law and Policy* 30, no. 1 (2021): 299, <https://brooklynworks.brooklaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1621&context=jlp>.

²⁶¹ Benzer doğrultuda bkz. Mimi S. Afshar, "Artificial Intelligence and Inventorship – Does the Patent Inventor Have to be Human?", *Hastings Science and Technology Law Journal* 13, no. 1 (2022): 69, https://repository.uclawsf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1110&context=hastings_science_technology_law_journal.

önümüzdeki süreçte tamamen buluşu gerçekleştirme yönüne doğru evrilmektedir.

Buluş faaliyeti, esas itibariyle bir hukuki fiil türü olan maddi fiildir. Türk medeni hukuku doktrindeki hâkim görüş, hukuki fiilin kabulü için bilinçli ve iradi bir “insan” davranışının varlığını aramaktadır.²⁶² Bu görüş ışığında, öz varlığının ve buluş eylemine yöneldiğinin farkında olmayan yapay zekâ varlıklarının bir hukuki fiil gerçekleştirebildiklerini söylemek mümkün değildir. Makine buluşlarının hukuken tanınması önerimizin sağlam bir hukuki temele oturtulabilmesi için, yalnızca insan davranışlarına değil insan seviyesinde veya onu aşan seviyedeki makine davranışlarına, bilinçleri ve yönelmişlikleri olmasa bile, sonuç bağlaması gerekir. Yapay zekâ varlıkları, statik nesnelerden farklı olarak, sahip oldukları özerkliğin sonucunda herhangi bir dışsal uyaran olmadan içsel özelliklerini değiştirebilmekte ve eylemleri üzerinde kontrol sağlayabilmekte olup bu özellikleri nedeniyle fail (agent) olarak nitelendirilmektedirler.²⁶³ Aynı şekilde farklı ortamlarda amacına ulaşma kabiliyeti olarak tanımlanan zekayı da çeşitli seviyelerde barındırmaktadırlar.²⁶⁴ Bu noktada, bir yapay zeka failinin gerçekleştirdiği buluş fiilinin de hukuki fiil olarak kabul edilmesi ve buna hukuki sonuç bağlanması, makine buluşları önerimizin hukuki sıhhati açısından elzem gözükmektedir.

²⁶² Mustafa Dural ve Suat Sarı, *Temel Kavramlar ve Medenî Kanunun Başlangıç Hükümleri* (İstanbul: Filiz Kitabevi 3. Bası, 2006), 159; Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk: Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar* (İstanbul: Vedat Kitapçılık 19. Bası, 2013), 173; Rona Serozan, *Medeni Hukuk: Genel Bölüm Kişiler Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık 2011), 293.

²⁶³ Uga Pagallo, “From Automation to Autonomous Systems: A Legal Phenomenology with Problems of Accountability”, *Proceedings of the Twenty-Sixth International Joint Conference on Artificial Intelligence*, (August 2017): 19, <https://doi.org/10.24963/ijcai.2017/3>.

²⁶⁴ Shane Legg and Marcus Hutter, “Universal Intelligence: A Definition of Machine Intelligence”, *Minds & Machines* 17, (December 2007): 402, <https://doi.org/10.48550/arXiv.0712.3329>.

Belirtmeliyiz ki, bu önerimiz yapay zekâ sistemlerinin buluşa ilişkin filleri içindir ve medeni hukuk anlamında sonuç doğurabilecek diğer davranışları (örn. TMK m. 775), kapsamamaktadır. Yapay zekâ sistemlerine buluşçu sıfatı tanımak için mutlaka medeni hukuk özellikle de kişiler hukuku bağlamında çok ciddi ve köklü reformlar yapmak tek seçenek olmamalıdır. Birleşik Krallık telif hukukunda bilgisayar üretimi eserlere sağlanan telif hakkı koruması (1988 TTPK m. 9/f.3) herhangi bir yeni kişilik türü yaratılmadan tanınmıştır. Zira bir hukuk sisteminde olası bir kişilik kavramı genişletmesi, o hukuk sistemindeki birçok hukuki kurum ve kavramı tartışmaya açacağından, bu üzerinde çok ciddi bir biçimde düşünülmesi gereken önemli bir karar olmalıdır.²⁶⁵

C. Buluşu Yapan ile Patent Hakkı Sahipliğinin Ayrımı

Ülkemizde ve dünyadaki mevcut hukuki düzenlemeler; buluş faaliyetini, bir hukuki fiilin ötesinde, patent hakkının elde edilmesini de kapsayan hukuki ilişkiler bütünü olarak ele almaktadır. Aslında gerçek hak sahipliği ilkesi de göz önüne alındığında, mevcut sistemde mucit pozisyonu, patent hakkını da doğurmaktadır. Dolayısıyla buluş faaliyetini, yalnızca bir hukuki fiil olarak değerlendirmek mevcut durumda olanaklı değildir. Bunun için patent mevzuatlarında, patent hakkı sahipliği ile buluşçuluğun birbirinden ayrı iki farklı düzenleme ile yeniden ele alınması gerekir. Eğer bir hukuki işlem olarak

²⁶⁵ Yapay zekâ varlıklarına hukuki kişilik tanınıp tanınmaması sorusunun, günlük yaşamımızdaki rolleri bu konudaki bakış açımızı yeniden şekillendirecek kadar önemli hale geldiği takdirde anlamlı bir şekilde ele alınabileceğine ilişkin bkz. Lawrence B Solum, "Legal Personhood for Artificial Intelligences", *North Carolina Law Review* 70 (1992): 1287, <https://ssrn.com/abstract=1108671>. Ayrıca Amerikan mahkemelerinin bir varlığa kişilik bahşederken hangi koşulları dikkate aldığına ilişkin ampirik bir çalışma yapan ve elde ettiği bulgular sonucunda yasa koyucuların kişilik bahşetmemesi gerektiği yönünde bkz. Nadia Banteka, "Artificially Intelligent Persons", *Houston Law Review* 58 (2021): 596, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3552269>.

patent hakkının elde edilmesi, bir buluşun meydana getirilmesi hukuki fiilinden ayrı tutularak yeni bir sistem öngörülecek olursa, bu durumda yapay zekâ sistemlerinin buluşçu olarak kabul edilmesi açısından, bunlara kişilik tanınması tartışmaları bir kenara bırakılabilecektir.²⁶⁶

Peki böyle bir sistemin tesis edilebilmesi olanaklı mıdır? Aslında bu durum, nihayetinde bir hukuk politikası tercihidir. Bir buluş meydana getirme faaliyeti pek tabii geniş anlamda hukuki bir fiil olarak değerlendirilebilir ve aslında buluşçuluk ile patent hakkı sahipliği, bu yönüyle birbirinden ayrılabilir. Hukuk nasıl ki bazen doğa olaylarına dahi bazı sonuçlar bağlıyorsa, bir yapay zekâ sistemi tarafından gerçekleştirilen buluş yapma faaliyetine de, kişiliği haiz bir başka kişi adına tanınan hak sahipliği şeklinde hukuki bir sonuç bağlanabilir. Şu anda kanun koyucuların, böyle bir hukuk politikası tercihinde bulunmalarını gerektirecek bir durum olmayabilir. Bu öneri nihayetinde, şartlar ve uygulama olgunlaştığında, bir yapay zekâ sistemine, buluşçu sıfatı tanınması ihtiyacı hasıl olursa, bu durumda aslında patent kanunlarının tanımlar kısmına hem gerçek kişileri hem buluş yapma kapasitesine sahip varlıkları kapsayacak bir “buluşu yapan” tanımı eklenerek ve patent hakkının kazanılması bakımından gerçek hak sahipliği ilkesine ‘makine buluşları’ bakımından bir istisna getirilerek “kişilik” tartışmalarından kaçınılabileceğini göstermektedir.

Bu önerimizin karşılaştırmalı hukukta Birleşik Krallık telif hukukundaki örneği, 1988 TTPK’da düzenlenen bilgisayar üretimi eserlerde manevi hakların uygulanamayacağına ilişkin getirilen istisnalardır. 1988 TTPK m. 79/f.2’ye göre eser sahibinin belirtilmesi hakkı, m. 81/f.2’ye göre eserin şeref ve haysiyeti

²⁶⁶ Yapay zekâ buluşçuluğunun hukuki kişilikleri olmadığı için fikri hakları kazanamayacaklarına ilişkin karşıt görüş için bkz. Ernest Kenneth-Southworth and Yahong Li, “AI Inventors: Deference for Legal Personality Without Respect for Innovation?”, *Journal of Intellectual Property Law & Journal* 18, no. 1 (2023): 65, <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpac111>.

zedeleyci kullanımına itiraz etme hakkı bilgisayar üretimi eserlerde uygulanmayacaktır. Eser sahibi ile eser arasındaki bağın kopmaması için tanınan bu hakların bilgisayar üretimi eserlerde uygulanmamasının nedeni olarak ise; bu eserlerde insanlar tarafından gerçekleştirilmiş kişisel bir yaratıcı faaliyetin bulunmaması gösterilmiştir.²⁶⁷ Bu hükümlerin, Birleşik Krallık telif hukukundaki yaratıcılık ve hususiyet şartlarına getirilmiş önemli bir istisna olduğu doktrinde tartışılmıştır.²⁶⁸ Görüldüğü üzere, Birleşik Krallık'ta bilgisayar üretimi eserler için herhangi bir gerçek kişinin yaratıcı faaliyeti olmaması nedeniyle öngörülen istisnai hükümlere benzer hükümler bittabi hukukumuzda makine buluşları için de tesis edilebilir.

D. Makine Buluşlarında Patent İsteme Hakkının Kime Ait Olacağı Hukuki Sorunsalı ve Çözüm Önerileri

Yapay zekâ tarafından meydana getirilen bir buluş için, gerekli şartları sağladığı takdirde, verilecek patente ilişkin hakların kimin lehine tesis edileceği tartışmaya açık bir konudur. Hukuken salt yasal bir nesne olarak yapay zekâ sistemleri,²⁶⁹ her

²⁶⁷ UK Parliament Hansard, Copyright, Designs And Patents Bill HL, vol. 493 (February 25, 1988), <https://hansard.parliament.uk/Lords/1988-02-25/debates/c5f12665-50ed-4b3e-8396-305c311fc545/CopyrightDesignsAndPatentsBillHL#contribution-9d14c4ab-e05a-4914-aa13-2039f841aa5b> (erişim tarihi 31 Aralık 2024).

²⁶⁸ Guadamuz, "Do Androids", 176.

²⁶⁹ Yapay zekaya ilişkin en son çıkarılan yasal düzenleme olan Avrupa Birliği Yapay Zekâ Tüzüğü (ABYZT) m. 3/ (1) bendinde yapay zeka sistemi, "çeşitli özerklik seviyelerinde çalışmak üzere tasarlanan ve kullanılmaya başlandıktan sonra çeşitli ortamlara adapte olabilen, aldığı girdilerden yola çıkarak açık veya örtülü amaçları gerçekleştirmek için fiziksel veya sanal ortamları etkileyen tahminler, içerikler, öneriler veya kararlar gibi çıktıları üreten makine temelli sistem" olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre ABYZT yapay zekâ sistemini bir hakkın öznesinden ziyade hakkın nesnesi olarak kabul etmiştir. Yapay zekâ varlıklarının hukuki kişilikten yoksun olduğu hukuki tespitinde kıyasen kullanılacak bir diğer hukuki dayanak ise hayvanların hukuki kişilikten

ne kadar tarafımızca önerilen modelde patent başvurusunda buluşu yapan olarak kabul edilse bile, patent isteme hakkına sahip olamayacak ve bu hakkı bir hukuki işlemle devredemeyecektir.²⁷⁰ Nitekim DABUS kararlarında hem yapay zekâ sistemlerinin hak süjesi olamayacağı hem patente ilişkin hak devrinde bulunamayacakları vurgulanmıştı.

Bu noktada yapay zekâ sistemini eğiten kişi mi, büyük veri setlerini lisanslayan/alanında uzman kişileri çalıştıran ve yüklü bir yatırım yapan kişi mi, kaynak kodu yazan kişi mi, buluş esnasında sistemi işleten kişi mi patent hakkının sahibi olarak kabul edilecektir ve hangi hukuki modelde rızai devir işlemi olmadan hak geçişi mümkün olabilir soruları, oldukça önem arz etmektedir.

DABUS başvurularında mahkemeler bu soruna, yapay zekâ tarafından gerçekleştirilen buluşlarda, hangi “gerçek kişinin” buluşu yapan olarak patent başvurusunda belirtilebileceği açısından yaklaşmıştır. Almanya Federal Mahkemesi, Thaler’in adının buluşu yapan olarak yazılıp açıklama kısmında “yapay zekâ DABUS’un bu buluşu üretmeye yönlendirdiği” ibaresinin konulmasını şekli şartı sağladığından bahisle patent başvurusunda yeterli bulmuştur²⁷¹. Avustralya Federal Alt ve Üst Derece Mahkemeleri bu soruyu gündeme getirmiş ancak cevapsız bırakmışlardır²⁷². Birleşik Krallık Üst Derece Mahkemesi, bu sorun üzerinde durmuş ve bu yöndeki bir talebin

yoksun oldukları dair karşılaştırmalı hukukta verilen kararlardır. Matter of Nonhuman Rights Project, Inc. v Stanley 2015 NY Slip Op 25257 [49 Misc 3d 746, 765]; Nonhuman Rts. Project ex rel. Tommy v. Lavery, 54 N.Y.S.3d 392, 395-96 (N.Y. App. Div. 2017).

²⁷⁰ Hukuken tanınan kişinin haklarını kullanma kabiliyetine sahip olması gereken bir varlık olmasına ilişkin bkz. S. M. Solaiman, “Legal Personality of Robots, Corporations, Idols and Chimpanzees: A Quest for Legitimacy”, *Artificial Intelligence & Law* 25 (2017): 161, DOI:10.1007/s10506-016-9192-3.

²⁷¹ Entscheidung des Bundespatentgerichts „FOOD CONTAINER“, part II para. 2(c).

²⁷² Thaler v Commissioner of Patents [2021] FCA 879, para. 194 at 36; Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 119, at 26.

aslında uygunsuz olmadığını belirtmiştir²⁷³. ABD Federal Bölge İstinaf Mahkemesi, insanların yapay zekânın yardımıyla gerçekleştirdiği buluşlarda, patent korumasına hak kazanıp kazanamayacağı sorunsalının önlerine gelmediğini belirtmiştir.²⁷⁴ Avustralya Federal Üst Derece Mahkemesi de, bu soruna kararında yer vermiş ve hatta bu ihtimalde Thaler'ın kaynak koduna sahip olup olmadığı, DABUS'un işletildiği bilgisayara sahip olup olmadığı ve bakım ve işletim masraflarını karşılayıp karşılamadığı gibi unsurların rol oynayabileceğini diktasında (*obiter dictum*) belirtmiştir²⁷⁵. Doktrinde de bu çözümü destekleyenler olmuştur²⁷⁶.

Mahkemelerin üzerinde karar vermediği ancak farklı bir yönden temas ettiği bu sorun, doğrudan yapay zekânın buluşu yapan olarak değerlendirilmesini önerdiğimiz hukuki model ile uyuşmamaktadır. Kanaatimizce böyle bir çözüm, buluşu, söz konusu yapay zekâ sisteminin gerçekleştirdiğini en etkili şekilde kamuya duyurmayacak ve şeffaf olmayacaktır. Bu durum nihayetinde yaratıcı yapay zekâ sistemlerine yapılacak yatırımların hızını da yavaşlatabilecektir.

Önerimiz makine buluşlarında, “makine buluşunun gerçekleşmesi için söz konusu yapay zekâ teknolojisine yatırım yapan gerçek veya tüzel kişi”nin patent isteme hakkının sahibi olması gerektiği, söz konusu talep doğrultusunda bir patent hakkı elde edilirse, yine bu kişinin, bu hakkın sahibi olması gerektiği yönündedir. Burada “yatırım yapan” kişinin geniş anlamda anlaşılması, buluşu gerçekleştiren yapay zekâyı en baştan eğiterek geliştiren, lisanslayan veya mali yetkileri

²⁷³ Thaler v. Comptroller-General of Patents, Designs and Trade Marks [2020] EWHC 2412 (Pat), para. 52.

²⁷⁴ Thaler v. Vidal, No. 21-2347, at 10 (Fed. Cir. 2022).

²⁷⁵ Commissioner of Patents v Thaler [2022] FCAFC 62, para. 121, at 26.

²⁷⁶ Lim and Li, “Artificial Intelligence”, 385; Jeffrey Wu, “Bridging the AI Inventorship Gap”, *Fordham L Rev* 91, no. 6 (2023): 2543, <https://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol91/iss6/11>; Kenneth-Southworth and Li, “AI Inventors”, 68, <https://doi.org/10.21202/2782-2923.2024.1.190-216>.

devralan kişilerden birini kapsamaması olanaklıdır.²⁷⁷ Patent isteme hakkının elde edilmesi için yapılan yatırımın maddi olması gerekse bile büyüklüğünün önemi yoktur. Doktrinde, yapay zekanın gerçekleştirdiği buluşlarda hak sahibi olmasını önerdiğimiz kişilerin, ekonomik verimlilik açısından elde ettiği patentleri maksimum seviyede değerlendireceği ve toplam refahın böylelikle azami oranda elde edileceği ileri sürülmüştür.²⁷⁸ Ayrıca bu kişiler, kendi aralarında patent isteme hakkının devrine yönelik hukuki işlemleri gerçekleştirme yönünde de teşvik edilmiş olacaklardır.²⁷⁹ Böylelikle, patent hukukunun esasını teşkil eden yenileşimin teşviki, yapay zekanın geliştiricisinden son kullanıcıya kadar geniş bir yelpazede yer alan kişiler aracılığıyla gerçekleşmiş olacaktır.

Yapay zekâ sistemlerinin, haklarının bilincinde olup hukuki işlem gerçekleştirebilme özelliklerine ileride sahip olup olamayacağı belirsiz olduğundan önerdiğimiz modelde devrin

²⁷⁷ Benzer yönde yazılımın kullanıcısı, programcısı veya yazılım şirketi gibi ilgili kişilere fikri hak tesisi yapılabileceğine ilişkin bkz. Ş. Barış Özçelik, “Yapay Zekanın Veri Koruma, Sorumluluk ve Fikri Mülkiyet Açısından Ortaya Çıkardığı Hukuki Gereksinimler”, *Adalet Dergisi* 66 (Mayıs 2021): 108, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adaletdergisi/issue/62377/939987>. Bir yapay zeka sisteminin geliştiricisine, bu sistem tarafından üretilen tüm buluşların patentlerine sahip olma hakkı tanınmasının, patentlerin neredeyse toptan bir şekilde tekel altına alınmasına yol açabileceğine ilişkin eleştiri için bkz. Kenneth-Southworth and Li, “AI Inventors:”, 66.

²⁷⁸ W. Michael Schuster, “Artificial Intelligence and Patent Ownership”, *Washington and Lee Law Review* 75 (2019): 1950, <https://ssrn.com/abstract=3132753>.

²⁷⁹ Ernest Fok, “Challenging The International Trend: The Case For Artificial Intelligence Inventorship in the United States”, *Santa Clara Journal of International Law* 19, no. 1 (2021): 67, <https://digitalcommons.law.scu.edu/scujil/vol19/iss1/2>. Nitekim bu önerimize paralel olarak Avrupa Komisyonu milli hukuklarda, yapay zekâ yardımcı buluşlara ilişkin patent hakkına, i) sistemi programlayan veya geliştiren kişinin, ii) sistemin sahibinin, iii) veri setini sağlayan yahut eğitimi gözetleyen yetkili kullanıcının sahip olabileceğine işaret etmiştir. European Commission (n 23) 119. Bu kişiler, önerimizdeki patent isteme hakkına sahip olacak “yatırım yapan” kişilerin kapsamına kolaylıkla girmektedir.

rızai değil Kanun'a eklenecek özel bir maddeyle *de jure* gerçekleşmesi yerinde olacaktır. Nitekim hukukumuzda belirli haklara halef olma kanundan da doğabilmektedir. Örneğin, bir alacağın bir kişiden başka bir kişiye nakli rızaya dayanan tasarruf işlemi niteliğindeki alacağın devri ile mümkün iken, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m.127'ye göre üzerinde mülkiyet veya sınırlı ayni hakkı bulunan rehnedilmiş şeyi kurtarmak için borçlunun borcunu ifa eden üçüncü kişi, alacaklıya halef olmakta ve borç sona ermemektedir. Benzer olarak Türk miras hukukunda külli halefiyet prensibi gereği, mirasbırakanın ölümü ile mirasa konu tüm malvarlığında yer alan haklar ve borçlar, her birinin devrine ilişkin kurallara (örn. alacağın temliki ve borcun nakli), uyulmaksızın bir bütün halinde mirasçılara geçmektedir.²⁸⁰ Bu çözüm, doğal olarak makine buluşları için de uygulanabilir. Bu makalede önerilen hukuki model sayesinde, DABUS kararlarında belirtilen patent isteme hakkının yapay zekâ sistemi tarafından devrinin mümkün olmaması sorunu da bertaraf edilebilecektir.

Önerimizin karşılaştırmalı hukukta telif hakları açısından karşılığı olabilecek düzenleme ise 1988 TTPK m. 9/f.3 hükmüdür. Bu hükme göre bilgisayar üretimi eserlerde “eser sahibi,” eserin meydana getirilmesi için gerekli koşulları ayarlayan kişi olarak kabul edilmiştir.²⁸¹ Diğer yandan 1988 TTPK m. 9/f.3 hükmüne getirilen başlıca eleştiri ise, yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesinde ve kullanılmasında eğitici, veri işleyen, programcı, son kullanıcı, sistemin maliki gibi birçok kişinin yer

²⁸⁰ Mustafa Dural ve Turgut Öz, *Miras Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi 6. Bası, 2012), 390.

²⁸¹ *Nova Productions v. Mazooma Games* davasında, 1988 TTPK m.9/f.3'ün uygulaması bilgisayar oyununda ekrana yansıyan grafik ve karelerin izinsiz kullanımından doğan telif hakkı ihlaline ilişkin somut bir uyuşmazlıkta görülebilmektedir. Bu davada mahkeme, oyun tasarımındaki birçok unsuru, kuralları ve mantığı tasarlayarak ve altta yatan bilgisayar programını yazarak gerekli düzenlemeleri yapan kişi olan programcının ekrana yansıyan grafik ve karelerin de eser sahipliğine hak kazandığına hükmetmiştir. *Nova Productions Ltd v Mazooma Games Ltd* [2007] EWCA Civ 219, at 105.

alması ve hükmün net olarak hangi kişiyi eser sahibi olarak tespit ettiğinin açık olmamasıdır.²⁸² Karşıt görüş ise, hükmün muğlaklığından faydalanılarak somut uyuşmazlıkta, programcayı ve kullanıcıyı kapsayacak şekilde esnek uygulanabileceğini belirtmektedir.²⁸³

1988 TTPK m.9/f.3 hükmündeki esneklik, yapay zekâ buluşları için yatırım yapan kişilerin, patent isteme hakkına sahip olması gerektiği yönündeki önerimizde de mevcuttur. Her ne kadar patent düzleminde olmasa bile, telif haklarında oluşmaya başlayan belirli iş modelleri, önerdiğimiz hukuki modelin gerçekçi bir temelini olduğunu göstermektedir. Aiva Teknolojileri, Aiva adlı duygusal film müziği besteleyen yapay zekâyı geliştirmiş ve çeşitli paketler altında lisanslamaktadır. Pro lisansında Aiva ile üretilen musiki eserin telif hakkı, kullanıcıya tam gelir elde edeceği şekilde devredilmekte iken, standart pakette telif hakkı Aiva'ya ait olmakta ve sınırlı gelir elde etme imkânı olmaktadır²⁸⁴. Her iki pakette de Aiva'ya atıf yapılmasına gerek yoktur²⁸⁵. Ücretsiz pakette ise, hiçbir telif hakkı elde edilmemekte, gelir elde etme imkânı bulunmamakta ve Aiva'ya atıf yapılma zorunluluğu bulunmaktadır²⁸⁶.

Önerdiğimiz model ile paralellik arz eden bir diğer iş modeli ise, OpenAI'nın geliştirdiği üretken yapay zekâ sistemleridir. Dall-e isimli üretken yapay zekâ, kullanıcı tarafından girilen açıklamaya uygun fotoğrafı veya yüklenen bir fotoğrafın geliştirilmiş versiyonunu kullanıcılara sunmaktadır²⁸⁷. Dall-e

²⁸² Colin R. Davies, "An Evolutionary Step in Intellectual Property Rights - Artificial intelligence and Intellectual Property", *Computer Law & Security Review* 27 (2011): 601-602, <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2011.09.006>.

²⁸³ Guadamuz, "Do Androids", 176.

²⁸⁴ <https://www.aiva.ai/> (erişim tarihi 10 Nisan 2024).

²⁸⁵ <https://www.aiva.ai/>.

²⁸⁶ <https://www.aiva.ai/>.

²⁸⁷ <https://openai.com/blog/dall-e-now-available-without-waitlist> (erişim tarihi 15 Nisan 2024).

para karşılığı yüklenen kredilerle çalışmaktadır²⁸⁸. OpenAI'nın bir diğer yapay zekâ uygulaması olan ve kullanıcıların yönelttiği sorulara veya direktiflere uygun yazılı metin üretme kabiliyeti olan büyük dil modeli ChatGPT'nin aylık \$20 olan ChatGPT Plus, \$200 olan ChatGPT Pro ve şirketler için geliştirdiği yüksek güvenlik ve mahremiyet önemlerini içeren ChatGPT Enterprise modelleri bulunmaktadır²⁸⁹. OpenAI'nın kullanım şartlarına göre, Dall-e ve ChatGPT sistemlerini kullanmak için sağlanan girdiler ile elde edilen çıktılarının bileşimi olarak tanımlanan "içeriğe" kullanıcı sahip olacak ve OpenAI bütün hak ve yetkileri devretme yükümlülüğü altında olacaktır.²⁹⁰

Halihazırda telif hukukuna konu fikri ürünleri üretme kapasitesine sahip yapay zekâ sistemlerini geliştiren teknoloji şirketlerinin geliştirdiği bu iş modelleri, buluş gerçekleştirebilen yapay zekâ modelleri için de ileride kullanılabilir. Şöyle ki, buluş gerçekleştirebilen yapay zekâ sistemlerini geliştiren şirketler, sistemin buluşa ilişkin çıktılarını kendileri kullanıp patent başvurusu yapabilecekleri gibi sistemi otomotiv, ilaç, gıda, tarım, tıbbi cihaz veya diğer sektörlerde faaliyet gösteren şirketlere lisanslayabilecek ve lisans sözleşmesinde çıktıları kullanıp patent isteme hakkını devredebileceklerdir. Her iki durumda da patent isteme hakkına sahip olan kişiler, önerdiğimiz modelde "yatırım yapan" kişilerin kapsamına girebilecektir.

E. Makine Buluşlarının Patentlenebilirlik İncelemesi ve Koruma Süresi

Makine buluşçuluğunun, SMK'da yapılacak yasal değişikliklerle açıkça tanınması halinde bile, birçok hukuki belirsizlik oluşacaktır. Bunlardan en önemlisi, makine

²⁸⁸ <https://help.openai.com/en/articles/6399305-how-dall-e-credits-work> (erişim tarihi 17 Nisan 2024).

²⁸⁹ <https://openai.com/chatgpt/pricing/> (erişim tarihi 17 Nisan 2024).

²⁹⁰ <https://openai.com/policies/terms-of-use/> (erişim tarihi 28 Aralık 2024).

buluşunun, buluş basamağı içerip içermediği incelemesinde, ilişkili olduğu teknik alandaki uzmana aşikâr olup olmadığının nasıl değerlendirileceğidir²⁹¹. Elbette mevcut bir kanuni düzenleme sayesinde, şekli incelemeyi geçen yani yapay zekânın buluş sahibi olarak kabul edildiği bir sistemde, esasa ilişkin inceleme aşamasında bu gibi sorunlar da ortaya çıkabilecektir. Dolayısıyla bu eleştiri kanaatimizce isabetlidir ve ileride düşünülen yasal değişiklikte dikkate alınmalıdır. Şöyle ki; SMK m.83/f.4'e göre buluşun, buluş basamağını aştığının kabulü için, tekniğin bilinen durumu göz önünde bulundurularak, ilintili olunan teknik alandaki uzmana aşikâr olmaması gerekmektedir.

Makine buluşu için bu değerlendirmedeki uzman kim olacaktır? Doktrinde bu uzmanın, vasat bir uzman "kişi" olduğu ifade edilmektedir²⁹². Böyle bir kişinin, gerçek kişi tarafından gerçekleştirilen buluşu değerlendirmesi mantıklı olabilir. Nitekim her iki taraf da aynı türdendir ve kapasiteleri aynıdır. Peki milyarlarca veri ile eğitilen yapay zekâ sisteminin gerçekleştirdiği buluşu, yine ilgili alandaki veri setleri ile eğitilmiş uzman bir yapay zekâ değerlendirebilir mi?²⁹³ Avrupa Komisyonu, ilintili olunan teknik alandaki uzmanın bazı yapay zeka yardımlı buluşları incelenmesinin kompleks bir görev olacağını belirtmiştir.²⁹⁴ Doktrinde bu durumda ortalama vasıflı bir kişi yerine buluş basamağı incelenirken ortalama bir yapay

²⁹¹ Christian E. Mammen, "AI as Inventor" eds. Larry A. Dimatteo, Cristina Poncibò, and Michel Cannarsa, *The Cambridge Handbook of Artificial Intelligence: Global Perspectives on Law and Ethics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2022) 250.

²⁹² Arslan Kaya, "Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar", *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası* 55, sy. 4 (Temmuz 2011): 181, <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuhfm/issue/9073/113185>.

²⁹³ Bu yöndeki tartışmalar için bkz. Shemtov, Noam and Gabison, Garry, "The Inventive Step Requirement and the Rise of the AI Machines", *Queen Mary Law Research Paper* 375 (Jan 17, 2022): 430, <https://ssrn.com/abstract=4011200>.

²⁹⁴ European Commission (n 23) 119.

zekâ sisteminin yeteneklerinin dikkate alınması gerektiği önerilmektedir²⁹⁵.

Bu makalede getirilecek bir diğer öneri de, makine buluşlarına verilecek patent korumasının süresine ilişkindir. Bilim, teknoloji, mühendislik ve tıp alanında milyarlarca veri seti ile eğitilmiş ve bu verileri işleyebilecek yüksek miktarda enerji ve güç kaynağına sahip yapay zekâ sistemlerinin gerçekleştirdiği buluşlar için yatırım yapan kişilere verilecek patentler ile gerçek kişilerin aylar yahut yıllar süren araştırma ve geliştirme faaliyetleri sonucu gerçekleştirdiği buluşlara verilecek patentlerin koruma süresinin benzer şekilde yirmi yıl olması adil olmayacaktır. Dolayısıyla gerçek kişi buluşuna göre daha az masraflı olacağından,²⁹⁶ makine buluşları için patent isteme hakkı elde edecek gerçek veya tüzel kişilere, daha kısa süreli bir patent koruması sağlanması, örneğin, beş veya on yıllık bir koruma süresinin öngörülmesi düşünülebilir²⁹⁷. Bu öneri bakımından çıkış noktası olan düzenleme ise 1988 TTPK'da bilgisayar üretimi eserlere sağlanan ve diğer eser türlerine nazaran daha kısa süreli olan telif hakkı koruma süresidir. 1988 TTPK m. 12/f.3' göre, bilgisayar üretimi eserler, meydana getirildikleri tarihten itibaren 50 yıl süreyle telif hakkı korumasından faydalananacaktır. Aynı maddenin 1'inci fıkrasındaki hükme göre, diğer eser kategorilerindeki koruma süresi ise eser sahibinin ölümünden itibaren 50 yıldır.

F. Önerilen Modele Getirilebilecek Hukuki Eleştiriler ve Bunlara Karşı Argümanlar

Bu makalede getirilen öneri ile çelişen yabancı mahkeme kararlarında ve doktrinde birçok görüş bulunmaktadır. Bir

²⁹⁵ Roman Konertz and Raoul Schönhof, "Erfindungen durch Computer und künstliche Intelligenz – eine aktuelle Herausforderung für das Patentrecht?", *Zeitschrift für geistiges Eigentum* 10, no. 4 (December 2018): 411, DOI:10.1628/zge-2018-0032.

²⁹⁶ Fok, "Challenging", 66.

²⁹⁷ Benzer yönde Fraser, "Computers", 332.

görüş, yapay zekâ sistemlerinin tam hukuki kişiliğe sahip olmadığı, mülkiyet sahibi olamayacağı, vekil tayin edemeyeceği ve mahkemede kendini temsil edemeyeceği yönünde eleştiri getirmiştir²⁹⁸. Virginia Bölge Mahkemesi, yapay zekâ sistemlerinin buluşçuluğunun tanınabilmesi için gereken gelişmişliğe sahip olmadığını ve şimdilik zamanı gelmese de, doğru zaman geldiğinde, patent hukukunun kapsamını genişletmenin Kongre'nin görevi olduğunu belirtmiştir²⁹⁹. Bölge Mahkemesi, bu yorumuna dayanak oluşturması için, USPTO'nun 2020 yılında yayımlamış olduğu "Yapay Zekâ ve Patent Politikası Hakkındaki Genel Görüşler" adlı rapordaki sonuçları kullanmıştır. Bu raporda, 2020 yılı itibarıyla son gelişmiş yapay zekâ sistemlerinin, dar yapay zekâ olarak sınıflandırıldığı, genel yapay zekâ teknolojisinin henüz geliştirilmediği ve insan müdahalesi olmadan yapay zekâ sistemlerinin buluş yapamadıkları şeklindeki tespitlere yer verilmiştir³⁰⁰. USPTO kararında, zihin ve akıl ifadelerinin yalnızca gerçek kişilere özgü olduğunu savunmuştur³⁰¹. Bu doğrultudaki görüşe dayanak olarak doktrinde, yapay zekânın iddia edildiği gibi bilince sahip olmadığı, makine zekâsının ve hesaplama yeteneklerinin, insan tasarımının ve bilgisayar

²⁹⁸ Mammen, "AI as Inventor", 251.

²⁹⁹ Thaler v. Hirshfeld, 558 F. Supp. 3d 238, 245 (E.D. Va. 2021).

³⁰⁰ USPTO, Public Views on Artificial Intelligence and Intellectual Property Policy (October 2020), at i-ii, https://www.uspto.gov/sites/default/files/documents/USPTO_AI-Report_2020-10-07.pdf. Benzer doğrultuda UKIPO'nun yapay zekâ buluşçuluğu konusunda görüş talep ettiği duyurusuna gelen cevapların çoğunluğunda, yapay zekanın şu anda yardımcı bir araç olduğu ve mevcut hukuk kurallarının yapay zekâ kullanılarak gerçekleştirilen buluşları koruduğu belirtilmiştir. "Artificial Intelligence and Intellectual Property: Copyright and Patents: Government Response to Consultation", UKIPO, (June 28, 2022), <https://www.gov.uk/government/consultations/artificial-intelligence-and-ip-copyright-and-patents/outcome/artificial-intelligence-and-intellectual-property-copyright-and-patents-government-response-to-consultation> (erişim tarihi 19 Ocak 2024).

³⁰¹ USPTO (n 118), 5-6.

programcılarının çalışmalarının bir sonucu olduğu belirtilmiştir³⁰².

Biz insanı, yenileşimin yegâne kaynağı olarak gören bu görüşlere çeşitli nedenlerle katılmamaktayız. Alphago'nun gösterdiği başarı, bizlere yapay zekânın eğitildiği alanda tahayyül edilemeyecek buluşları gerçekleştirebildiğini göstermektedir. Bu nedenle patent hukukundaki buluş kavramının, bir buluşun yalnızca insan aklının sonucu olduğu şeklindeki düşünceden kurtarılması ve yapay zekâ teknolojilerinin yapacağı bağımsız buluşlara açık olması gerekmektedir³⁰³. Her ne kadar insanlar, yapay zekânın inşasında ve geliştirilmesinde önemli rol oynasa da, asıl başarı nihayetinde yapay zekânın kendisindedir. Nasıl ki insan buluşçunun gerçekleştirdiği buluştaki yaratıcılığı bakımından, kendisini o noktaya taşımasında yardımcı olan, eğitimi veren veya yararlandığı kaynakları yazan kişileri buluşçu olarak değerlendirmiyorsak, yapay zekâ için de ayrı bir değerlendirme yapmamamız gerekmektedir. Nihayetinde biyolojik olarak beyin korteksinde gerçekleşen bilgi işleme ile sentetik olarak dijital ortamda gerçekleşen bilgi işleme, gerçekleştiği ortam dışında, bizi aynı sonuca götürebilmektedir.

Ek olarak bu görüşler, buluşu yapan statüsünü, bir varlığa gerçek kişi statüsü verilmesi için gereken şartlarla karıştırmaktadır³⁰⁴. Şu anda bilince sahip herhangi bir yapay zekâ varlığı bulunmadığı iddiası doğru olsa bile, buluşu yapan varlığın yukarıda açıkladığımız nedenlerle bu özelliğe sahip olmasına gerek yoktur. Belirtmekte fayda var ki, kişilik verilmesi için sahip olunması gereken otonomi ve zekâ

³⁰² Lim and Li, "Artificial Intelligence", 385-86.

³⁰³ Konertz and Schönhof, "Erfindungen", 411.

³⁰⁴ Bkz. Johanna Gibson, "Artificial Intelligence and Patents: DABUS and Methods for Attracting Enhanced Attention to Inventors", Queen Mary Journal of Intellectual Property 11, no. 4 (2021): 403, DOI:10.4337/qmjip.2021.04.00.

özellikleri³⁰⁵, dar anlamda tanımlandığı takdirde, Alphago ve ChatGPT örneğinde görüleceği üzere, yapay zekânın daha gelişmiş olduğu açıkça görülebilir. Ayrıca genel yapay zekâ teknolojisinin, hukuki kişilik verilmesi tartışmasında yeri olsa bile, buluşçuluk kavramında, en azından önerdiğimiz modelde, sağlanması gereken bir eşik olarak görülmesine gerek yoktur³⁰⁶. Zira önerdiğimiz modelde, yukarıda ifade edildiği gibi yapay zekâ sistemine bir hak sahipliği tanınmamalı, buluşa ilişkin tüm haklar, buluş gerçekleştiği anda, söz konusu yapay zekâ teknolojisine yatırım yapan kişi/kişilere doğrudan geçmelidir.

SONUÇ

Buluşçu yapay zekânın, insan buluşçuluğunun sınırlarını zorladığı ve yerini almaya çalıştığı bugünlerde hukukun, spesifik olarak patent hukukunun, oynayacağı rol önemli hale gelmiştir. Bu makalede disiplinlerarası, karşılaştırmalı hukuk ve doktrinel metodolojiler kullanılarak Türk patent hukukunda, yapay zekâ buluşçuluğunun tanınıp tanınamayacağı ve tanınmasının gerekip gerekmediği sorularına yanıt aranmıştır. Disiplinlerarası bakış yardımıyla, her ne kadar tarihte yapay zekâ sistemlerinin buluş yaptığı iddia edilmiş olsa bile, bu sistemlerin eğitilmesinde, buluş yapmaya hazır hale gelmesinde ve buluş yapma esnasında insanlar hayati rol oynamaktadır. Günümüzde yapay zekâ araştırmacıları ve buluş geliştiren şirketler tarafından üzerinde mutabık kalınan görüş de aslında yapay zekâ sistemlerinin insan yardımı ve müdahalesi olmadan

³⁰⁵ Bu kavramların detaylı tanımı için bkz Atilla Kasap, "Güncel Gelişmeler Işığında Türk Hukukunda Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik", *TAÜHFD* 4, sy. 2 (2022): 504-512, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tauhfd/issue/74706/1227292>.

³⁰⁶ Bu yönde bkz. Lim and Li, "Artificial Intelligence", 386; Hopes, "Rights for Robots?", 134. USPTO'nun raporunda genel yapay zekanın uzak gelecekte gerçekleşebilecek bir teorik ihtimal olduğunun belirtilmesi buluşçu kavramının hukuki kişilik ile karıştırıldığını göstermektedir. USPTO, Public Views on Artificial Intelligence and Intellectual Property Policy (n 300).

tam otonom şekilde buluş gerçekleştiremedikleri yönündedir. Bu bilgi, hukukun ne zaman devreye girmesi gerektiği yönünde alınacak kararda kritik öneme sahiptir.

DABUS adlı yapay zekâ sistemini inşa eden Thaler, DABUS'un tam otonom iki buluş gerçekleştirdiğini iddia etmiş ve birçok ülke patent ofislerine bu buluşlara ilişkin DABUS'u buluşu yapan, kendisini de başvuru sahibi olarak gösterdiği patent başvuruları yapmıştır. Hem patent ofisleri hem mahkemeler, şu andaki teknolojik konjonktürde mümkün olmasa bile, Thaler'ın söz konusu buluşları DABUS'un tam otonom şekilde gerçekleştirdiği iddiasını sorgulamadan kabul etmişlerdir. Yapılan bu başvurular neticesinde oluşan kararlar, bizlere çeşitli hukuk sistemlerinin yapay zekâ buluşçuluğunu kabul etmede nasıl bir hukuki reaksiyon verecekleri yönünde önemli bir hukuki panorama sunmuştur.

Karşılaştırmalı hukuk çerçevesi ile çalışmamızda, Birleşik Krallık, Avrupa, ABD, Almanya ve Avustralya patent hukuk sistemlerinde oluşan DABUS kararları detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Bu inceleme neticesinde, patent mevzuatlarında ve oluşan kararlarda önemli benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Örneğin, buluşu yapan kavramının Birleşik Krallık ve ABD patent mevzuatlarında doğrudan tanımlanmasına karşılık EPC, Almanya ve Avustralya mevzuatlarında böyle bir tanımın yer almadığı görülmüştür. İncelenen patent kanunları ve içtihatları arasında buluşu yapanın "gerçek kişi" olması gerekliliği ilginçtir ki, özellikle ABD kanun ve içtihatlarında üstüne basarak vurgulanmıştır. En önemlisi patent kanunları ve yönetmeliklerinde belirtilmiş olsun olmasın, incelenen bütün hukuk sistemlerinin patent ofislerinde ve mahkemelerinde, buluşu yapanın yalnızca gerçek kişi olabileceği ve yapay zeka varlıklarını kapsamadığı kabul edilmiştir. Ayrıca, Birleşik Krallık, EPO ve Avustralya kararlarında, kişiliği bulunmadığı için haklara sahip olamayan DABUS'un, buluşu yapan olarak hak devrinde bulunamayacağı ortak olarak vurgulanmıştır. Özellikle Birleşik Krallık

kararlarında, maliki olunan eşyadan doğan cismani varlığı olan ürüne de malik olunacağına ilişkin eşya hukuku ilkesinin, DABUS'un ürettiği ve cismani varlığı olmayan bilgi niteliğindeki buluşlara uygulanamayacağı detaylıca izah edilmiştir. Son olarak yapmış olduğumuz detaylı karşılaştırmada, Birleşik Krallık, EPO ve Avustralya kararlarının, yapay zekanın hak sahipliği, hukuki işlem yapıp yapmayacağı ve kişilerin sahip olduğu adlara sahip olup olamayacağına ilişkin alt hukuki sorunları da tartışan en detaylı kararlar olduğu tespit edilmiştir.

Karşılaştırmalı hukukta elde edilen bulgular ile çalışmamızda Türk hukukunda Thaler'ın TürkPatent nezdinde DABUS buluşları için yapacağı patent başvurusunun olası hukuki akıbeti belirlenmeye çalışılmıştır. Her ne kadar SMK'da buluşu yapan tanımı yapılmamış olsa da, buluşu yapana tanınan haklar ve getirilen yükümlülükler Kanun'un buluşu yapanın, örtülü olarak "kişi" olduğunu kabul ettiğine delalet etmektedir. Biz de Türk doktrinindeki baskın görüşe, yabancı patent ofisleri ve mahkeme kararları ışığında katılarak buluşu yapanın "gerçek kişi" olması gerektiği sonucuna varmaktayız. Ayrıca Thaler'ın ileri süreceği eşya hukukundan doğan hak geçişinin de TMK m.685 kapsamında gerçekleşemeyeceği, zira DABUS'un ürettiği buluşların doğal veya hukuki ürün olarak değerlendirilemeyeceği kanaatindeyiz. Böylelikle çalışmamızda vardığımız sonuç, DABUS'un gerçekleştirdiği buluşlar için Thaler'a TürkPatent tarafından patent verilemeyeceği yönündedir.

Thaler, yapay zekâ buluşçuluğunun tanınmasına ilişkin, yenileşimin hızlanacağı, patent hukukunda yozlaşmanın önleneyeceği, şirketlerin elde ettiği patentler ile rekabet hukuku ihlallerinde bulunmasının önüne geçilecek olması başta olmak üzere çeşitli gerekçeler ileri sürmüştür. Çalışmamızın bir sonraki bölümünde, bu gerekçeler eleştirel bir bakış açısıyla incelenmiş ve bunların somut dayanak ve verilerden yoksun olduğu kanaatine varılmıştır. Bugünün yapay zekâ sektöründe, yenileşim, hukuki araçlardan ziyade çoğunlukla serbest pazar

dinamikleriyle gerçekleşmektedir. Nitekim hukuk geliştirmekte olan teknolojilerin regülasyonunda önemli bir araçtır, fakat yegâne araç da değildir. Gerçek kişilerin, yapay zekâ buluşlarını, kendi buluşları olarak sahiplenip patent sistemini geniş ölçekte yozlaştırabileceğine dair risk, bugünün değil geleceğin sorunu olup, bu sorunun varlığı için somut deliller gerekmektedir. Nitekim yapay zekâ kullanımının patent sayısını arttıracığı ve şirketlerin pazar ihlallerine neden olacağı iddiası da USPTO ve EPO’da verilen patentlerin sayısının son yıllarda düşme eğilimi göstermesi ile zayıf kalmıştır.

Diğer yandan disiplinlerarası perspektif, bizleri bu çalışmada vardığımız sonucun, yakın veya uzak gelecekte değişme ihtimalinin olduğunu göstermektedir. Her geçen gün yapay zekâ teknolojisi, bulut bilişimle kolaylıkla depolanabilen milyarlarca veri seti ile eğitilmekte, verileri analiz edip yorumlayabilmekte ve yüksek seviyelerde hesaplama gücünü mümkün kılan çipler gibi donanımsal özellikleri gelişmektedir. Böylece insan müdahalesi ve yardımının neredeyse olmadığı (örn. yalnızca hastalığın tanıtılarak yapay zekanın etkili ilaç buluşu gerçekleştirmesi) yapay zekâ buluşlarına ileride şahit olabileceğiz. Teknolojik konjonktür bu noktaya evrildiğinde, yapay zekâ buluşçuluğunu, yapay zekâ sistemlerinin insan yaratımı olduğu önyargısına dayanarak reddetmek insanı yenileşimin mutlak ve yegâne kaynağı olarak görmeye neden olacaktır. Zira dijital atmosferde yapay zekânın sentetik olarak ürettiği ve patente hak kazanabilecek buluşa konu bilginin, beyin korteksinde biyolojik olarak üretilmediği için patent korumasından mahrum bırakılmasının başka bir izahı olmayacaktır. İşte bu zaman geldiğinde, SMK’da “makine buluşları” şeklinde özel bir tanım yapılarak, buluşu gerçekleştiren yapay zekâ teknolojisine yatırım yapan gerçek veya tüzel kişilere, kısa süreli patent korumasının verilmesini önermekteyiz. Burada “yatırım yapan” kişinin, miktarından bağımsız olarak maddi bir yatırım yapmış olması yeterlidir ve buluşu gerçekleştiren yapay zekâyı en baştan eğiterek geliştiren,

lisanslayan veya mali yetkileri devralan kişi olması olanaklıdır. Doktrinde tartışmaya açtığımız bu hukuki modelin, yenileşimin ilerlemesinde tâli bir rol oynayacağını, yaratıcı endüstrilerde makine buluşlarının artmasını sağlayabileceğini ve bu alandaki yatırımların kalıcılışmasını tetikleyebileceğini öngörmekteyiz.

Son olarak, yapay zekâ buluşçuluğunun tanınması yalnızca ilk adımdır ve buz dağının görünen kısmıdır. Teknolojik gelişmeleri proaktif olarak takip etmesi gereken ve doğru zamanda optimal şekilde araya girmesi gereken yasa koyucular ve düzenleyiciler, yapay zekânın dönüştüreceği yenilik ve buluş basamağı gibi patentlenebilirlik koşullarını da makine buluşları için gözden geçirmelidir.

EK-1 Tablo

Patent Mevzuatlarının ve DABUS Kararlarının Karşılaştırmalı Analizi					
Ülkeler/Üluslararası Organizasyonlar	1) Birleşik Krallık	2) Avrupa Patent Konvansiyonu	3) ABD	4) Almanya	5) Avustralya
1) Buluşu yapan mevzuatta doğrudan tanımlanmış mıdır?	Evet (1977 PK m.7/f.3)	Hayır	Evet (35 BDK m.100/f.f)	Hayır	Hayır
2) Patent başvurusunda buluşu yapanın belirtilmesi zorunlu mudur?	Evet (1977 PK m.13/f.2)	Evet (APKUY Kural 19(1))	Evet (35 BDK m.115/f.a)	Evet (APK m. 37)	Evet (1991 PY m.3.2C/f.2, b(aa))
3) Nihai kararlarda buluşu yapan kavramının gerçek kişiler dışındaki varlıkları kapsamadığına hükmedilmiş midir?	Evet	Evet	Evet	Evet	Evet
4) Kararlarda yapay zekâ varlıklarının bir şey statüsünde oldukları ve haklara sahip olamadıkları vurgulanmış mıdır?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Evet
5) Kararlarda yalnızca kişilerin adlara sahip olabileceği belirtilmiş midir?	Evet	Evet	Hayır	Evet	Hayır
6) Kararlarda patent isteme hakkının yapay zekâ varlıkları tarafından devredilemeyeceği tartışılmış mıdır?	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Evet
7) Thaler lehine mahkeme kararı veya muhalif görüş mevcut mudur?	Evet (Birss, LJ)	Hayır	Hayır	Evet	Evet (Justice Beach)
8) Kararlarda yasama tarihi incelenmiş midir?	Evet	Evet	Hayır	Hayır	Evet

KAYNAKÇA

- A Dictionary of Law*. ed. Jonathan Law. 8nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Abbott, Ryan. "Everything is Obvious." *UCLA Law Review* 66, no. 1 (2019): 2-52. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3056915>.
- Abbott, Ryan. "I Think, Therefore I Invent: Creative Computers and the Future of Patent Law." *Boston College Law Review* 57, no. 4 (2016): 1079-1126. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2727884>.
- Abbott, Ryan. "Intellectual Property and Artificial Intelligence: An Introduction." Edited by Ryan Abbott. *Research Handbook on Intellectual Property and Artificial Intelligence*. Massachusetts: Edward Elgar, 2022.
- Abbott, Ryan. *The Reasonable Robot*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.
- Afshar, Mimi S. "Artificial Intelligence and Inventorship – Does the Patent Inventor Have to be Human?" *Hastings Science and Technology Law Journal* 13, no. 1 (2022): 55-72. https://repository.uclawsf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1110&context=hastings_science_technology_law_journal.
- Anderljung, Markus and et al., "Frontier AI Regulation: Managing Emerging Risks to Public Safety." (2023): 1-51, <https://doi.org/10.48550/arXiv.2307.03718>.
- Aslan, Belgin. "Yaratıcılık, Orijinallik ve Hususiyet Kavramlarının Üretken Otonom Yapay Zekâ Sistemlerine Yansımaları ve Fikri Haklar Boyutuyla Değerlendirilmesi." *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi* 10, sy. 1 (Haziran 2024): 3-24. <https://doi.org/10.55027/tfm.1402220>.
- Banteka, Nadia. "Artificially Intelligent Persons." *Houston Law Review* 58 (2021): 1-54. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3552269>.
- Bayındır, Anıl Sena. *Yapay Zekâ Teknolojilerinin Ortaya Koyduğu Buluşların Patentlenebilirliği*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.

- Bluck, John. "NASA 'Evolutionary' Software Automatically Designs Antenna." Nasa.gov. erişim tarihi 1 Mart 2023. https://www.nasa.gov/mission_pages/st-5/main/04-55AR.html.
- Boden, Margaret A. "Computer Models of Creativity." *AI Magazine* 30, no. 3 (2009): 23-34. <https://doi.org/10.1609/aimag.v30i3.2254>.
- Boden, Margaret A. *The Creative Mind: Myths and Mechanisms*. London and New York: Routledge, 2004.
- Bora Çınar, Sevda. "Fikri Mülkiyet Hukukunun Dabus'la İmtihani: Yapay Zekâ Sistemleri Buluş Sahibi Olarak Kabul Edilebilir mi?" *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 14, sy. 2 (Aralık 2023): 387-400. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.1281092>.
- Bozbel, Savaş. *Fikri Mülkiyet Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015.
- Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru. "Yapay Zekânın Buluşlarının Patentlenmesi." *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 6, sy. 11 (Haziran 2018): 585-622. <https://doi.org/10.18771/ndergi.437298>.
- Bughin, Jacques and Jeongmin Seong, "How Competition is Driving AI's Rapid Adoption." *Harvard Business Review*, Oct 17, 2018. <https://hbr.org/2018/10/how-competition-is-driving-ais-rapid-adoption>.
- Callaway, Ewen. "It Will Change Everything': AI Makes Gigantic Leap in Solving Protein Structures." *Nature* 588 (2020): 203-204. DOI: 10.1038/d41586-020-03348-4.
- Comer, Anna Carnochan. "AI: Artificial Inventor or the Real Deal?." *North Carolina Journal of Law & Technology* 22, no. 3 (2021): 447-486, <https://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1422&context=ncjolt>.
- Davies, Colin R. "An Evolutionary Step in Intellectual Property Rights - Artificial intelligence and Intellectual Property."

- Computer Law & Security Review* 27 (2011): 601-619.
<https://doi.org/10.1016/j.clsr.2011.09.006>.
- Davis, Ryan. "Lawmakers May Soon Face Calls to Let AI Be An Inventor." *Law360*. May 1, 2020.
<https://www.law360.com/articles/1269219/lawmakers-may-soon-face-calls-to-let-ai-be-an-inventor>.
- Dural, Mustafa ve Suat Sarı. *Temel Kavramlar ve Medenî Kanunun Başlangıç Hükümleri*. İstanbul: Filiz Kitabevi 3. Bası, 2006.
- Dural, Mustafa ve Tufan Öğüz. *Kişiler Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi 21. Baskı, 2020.
- Dural, Mustafa ve Turgut Öz. *Miras Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi 6. Bası, 2012.
- European Commission, *Trends and Developments in Artificial Intelligence: Challenges to the Intellectual Property Rights Framework Final Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2020.
- Fok, Ernest. "Challenging The International Trend: The Case For Artificial Intelligence Inventorship in the United States." *Santa Clara Journal of International Law* 19, no. 1 (2021): 51-72.
<https://digitalcommons.law.scu.edu/scujil/vol19/iss1/2>.
- Fraser, Erica. "Computers as Inventors-Legal and Policy Implications of Artificial Intelligence on Patent Law." *Scripted* 13, no. 3 (2016): 305-333.
DOI:[10.2966/scrip.130316.305](https://doi.org/10.2966/scrip.130316.305).
- Gibson, Johanna. "Artificial Intelligence and Patents: DABUS and Methods for Attracting Enhanced Attention to Inventors." *Queen Mary Journal of Intellectual Property* 11, no. 4 (2021): 401-408. DOI:[10.4337/qmjip.2021.04.00](https://doi.org/10.4337/qmjip.2021.04.00).
- Goodman, Jordana. "Homography of Inventorship: DABUS and Valuing Inventors." *Duke Law & Technology Review* 22 (2022): 1-47.
https://scholarship.law.bu.edu/faculty_scholarship/3275.

- Graham, Stuart J.H. and et al. "High Technology Entrepreneurs and the Patent System: Results of the 2008 Berkeley Patent Survey." *Berkeley Technology Law Journal* 24, sy. 4 (2009): 1255-1328. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1429049>.
- Guadamuz, Andres. "Do Androids Dream of Electric Copyright? Comparative Analysis of Originality in Artificial Intelligence Generated Works." *Intellectual Property Quarterly* 2 (2017): 147-176. <https://ssrn.com/abstract=2981304>.
- Guingrich, Rose A. and Michael S. A. Graziano. "Ascribing Consciousness to Artificial Intelligence: Human-AI Interaction and Its Carry-Over Effects on Human-Human Interaction." *Front. Psychol.* 15 (2024): 1-13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1322781>.
- Gurung, Arun Bahadur and et al., "An Updated Review of Computer-Aided Drug Design and Its Application to COVID-19." *Biomed Research International* (2021): 1-18. DOI: 10.1155/2021/8853056.
- Heaven, Will Douglas. "DeepMind's Protein-folding AI Has Solved a 50-year-old Grand Challenge of Biology." MIT Technology Review. Nov 30, 2020. <https://www.technologyreview.com/2020/11/30/1012712/deepmind-protein-folding-ai-solved-biology-science-drugs-disease/>.
- Hodgson, Leah. "BioNTech to Join Push into AI Drug Discovery with InstaDeep Deal." *PitchBook*. Jan 11, 2023. <https://pitchbook.com/news/articles/biontech-acquisition-ai-startup-instadeep>.
- Holland, John H. "Genetic Algorithms." *Scientific American* 267, no. 1 (1992): 66-73. <http://www.jstor.org/stable/24939139>.
- Hopes, Briana. "Rights for Robots? U.S. Courts and Patent Offices Must Consider Recognizing Artificial Intelligence Systems as Patent Inventors." *Tulane Journal of Technology*

- and Intellectual Property* 23 (2021): 119-135.
<https://journals.tulane.edu/TIP/article/view/3652/3434>.
- Joshi, Isha and et al. "Artificial Intelligence, Big Data and Machine Learning Approaches in Genome-Wide SNP-Based Prediction for Precision Medicine and Drug Discovery." *Big Data Analytics in Chemoinformatics and Bioinformatics* (2023): 337-357. DOI:10.1016/B978-0-323-85713-0.00021-9.
- Jumper, John and et al. "Highly Accurate Protein Structure Prediction with AlphaFold." *Nature* 596 (2021): 583-589.
<https://doi.org/10.1038/s41586-021-03819-2>.
- Karaca, Uğur ve Esra Karataş. "Yapay Zekâ Tarafından Meydana Getirilen Fikri Ürünlerin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa Göre Korunması." *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 1 (Haziran 2022): 17-50,
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mhfd/issue/70711/1137744>.
- Kasap, Atilla. "Copyright And Creative Artificial Intelligence (AI) Systems: A Twenty-First Century Approach to Authorship of AI-Generated Works in the United States." *Wake Forest Journal of Business and Intellectual Property Law* 19, no. 4 (2019): 335-380. <https://ssrn.com/abstract=3597792>.
- Kasap, Atilla. "Güncel Gelişmeler Işığında Türk Hukukunda Yapay Zekâ Varlıkları ve Hukuki Kişilik." *TAÜHFD* 4, sy. 2 (2022): 485-556.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tauhfd/issue/74706/1227292>.
- Kaya, Arslan. "Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar." *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası* 55, sy. 4 (Temmuz 2011): 173-200.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/iuhfm/issue/9073/113185>.
- Keats, Jonathon. "John Koza Has Built An Invention Machine." *Popular Science*, May 2006.
<https://link.gale.com/apps/doc/A144102556/EAIM?u=anon~ea6bc2e8&sid=sitemap&xid=87285a62> (erişim tarihi 6 Ocak 2025).

- Kenneth-Southworth, Ernest and Yahong Li. "AI Inventors: Deference for Legal Personality Without Respect for Innovation?" *Journal of Intellectual Property Law & Journal* 18, no. 1 (2023): 58-69. <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpac111>.
- Kim, Daria. "AI-Generated Inventions': Time to Get the Record Straight?." *GRUR International* 69, no. 5 (2020): 443-456. <https://doi.org/10.1093/grurint/ikaa061>.
- Kim, Daria. "The Paradox of the DABUS Judgment of the German Federal Patent Court." *GRUR International* 71, no. 12 (2022): 1162-1166. <https://doi.org/10.1093/grurint/ikac125>.
- Konertz, Roman and Raoul Schönhof. "Erfindungen durch Computer und künstliche Intelligenz – eine aktuelle Herausforderung für das Patentrecht?" *Zeitschrift für geistiges Eigentum* 10, no. 4 (December 2018): 379-412. DOI:10.1628/zge-2018-0032.
- Kovach, Ben. "Ostrich with Its Head in the Sand: The Law, Inventorship, & Artificial Intelligence." *Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property* 19, sy. 1 (2021): 137-153. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/njtip/vol19/iss1/4>.
- Koza, John R. "Human-Competitive Results Produced by Genetic Programming." *Genetic Programming & Evolvable Machines* 11, (2010): 251-284. <https://doi.org/10.1007/s10710-010-9112-3>.
- Kuchler, Hannah. "Will AI Turbocharge the Hunt for New Drugs?" *Financial Times*. March 20, 2022. <https://www.ft.com/content/3e57ad6c-493d-4874-a663-0cb200d3cdb5>.
- Küçük, Emin Seyyid. "Yapay Zekâ Varlıklarının Hukuki Statüsü Üzerine Disiplinler Arası Bir Muhakeme." *Bilişim Hukuku Dergisi* 16, sy. 1, (Haziran 2024): 198-269. <https://doi.org/10.55009/bilisimhukukudergisi.1384191>.

- Lamontagne, François and et al. "A Living WHO Guideline on Drugs for Covid-19." *BMJ* 370 (2020): 1-14. DOI: 10.1136/bmj.m3379.
- Legg, Shane and Marcus Hutter. "Universal Intelligence: A Definition of Machine Intelligence." *Minds & Machines* 17, (December 2007): 391-444. <https://doi.org/10.48550/arXiv.0712.3329>.
- Lenat, Douglas B., William R. Sutherland and James Gibbons. "Heuristic Search for New Microcircuit Structures: An Application of Artificial Intelligence." *AI Magazine* 3, no. 3 (1982): 17-33. <https://doi.org/10.1609/aimag.v3i3.375>.
- Lim, Pheh Hoon, and Phoebe Li. "Artificial Intelligence and Inventorship: Patently Much Ado in the Computer Program." *Journal of Intellectual Property Law & Practice* 17, no. 4 (2022): 376-386. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4286660>.
- Mammen, Christian E. "AI as Inventor." Edited by Larry A. Dimatteo, Cristina Poncibò, and Michel Cannarsa. *The Cambridge Handbook of Artificial Intelligence: Global Perspectives on Law and Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2022.
- Millamena, Justyn. "How Artificial Intelligence Machines Can Legally Become Inventors: an Examination of and Solution to the Decision on DABUS." *Journal of Law and Policy* 30, no. 1 (2021): 270-304. <https://brooklynworks.brooklaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1621&context=jlpl>.
- Mitra-Kahn, Benjamin. *Economic Reasons to Recognise AI Inventors*. Edited by Ryan Abbott. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, 2022.
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, *Automated Research Workflows for Accelerated Discovery: Closing the Knowledge Discovery Loop*. The National Academies Press, 2022.

- Noam, Shemtov and Gabison, Garry. "The Inventive Step Requirement and the Rise of the AI Machines." *Queen Mary Law Research Paper* 375 (Jan 17, 2022): 423-442. <https://ssrn.com/abstract=4011200>.
- Oğuzman, Kemal ve Nami Barlas. *Medeni Hukuk: Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar*. İstanbul: Vedat Kitapçılık 19. Bası, 2013.
- Oğuzman, Kemal, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir. *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. İstanbul: Filiz Kitabevi 19. Bası, 2020.
- Oğuzman, M. Kemal, Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir. *Eşya Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi 9. Bası, 2009.
- Özçelik, Ş. Barış. "Yapay Zekanın Veri Koruma, Sorumluluk ve Fikri Mülkiyet Açısından Ortaya Çıkardığı Hukuki Gereksinimler." *Adalet Dergisi* 66 (Mayıs 2021): 87-116. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adaletdergisi/issue/62377/939987>.
- Özkan Şahin, Gizem ve Çağatay Şahin. "Yapay Zekalı Varlıklara Elektronik Kişilik Modeli Tanınmasına İlişkin Eurobotics Raporu ve Fikri Mülkiyet Sorunu Bağlamında Meseleye Yaklaşım." *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, sy. 1 (Haziran 2022): 110-128. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.981080>.
- Pagallo, Uga. "From Automation to Autonomous Systems: A Legal Phenomenology with Problems of Accountability." *Proceedings of the Twenty-Sixth International Joint Conference on Artificial Intelligence* (August 2017): 17-23. <https://doi.org/10.24963/ijcai.2017/3>.
- Pires, Carla. "A Systematic Review on the Contribution of Artificial Intelligence in the Development of Medicines for COVID-2019." *Journal of Personalized Medicine* 11, no. 9 (2021): 1-32. DOI: 10.3390/jpm11090926.

- Plotkin, Robert. *The Genie in The Machine: How Computer-Automated Inventing Is Revolutionizing Law and Business*. Stanford, California: Stanford University Press, 2009.
- Quach, Katyanna. "How Pfizer used AI and Supercomputers to Design COVID-19 Vaccine, Tablet." *The Register*. March 22, 2022.
https://www.theregister.com/2022/03/22/pfizer_nvidia_ai/.
- Ravid, Shlomit Yanisky and Xiaoqiong Liu. "When Artificial Intelligence Systems Produce Inventions: An Alternative Model for Patent Law at the 3A Era." *Cardozo L Rev* 39 (2018): 2215-2263. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2931828>.
- Schuster, W. Michael. "Artificial Intelligence and Patent Ownership." *Washington and Lee Law Review* 75 (2019): 1945-2004. <https://ssrn.com/abstract=3132753>.
- Schwein, Rachel L. "Patentability and Inventorship of AI-Generated Inventions." *Washburn Law Journal* 60 (2021): 561-604.
<https://contentdm.washburnlaw.edu/digital/api/collection/wlj/id/7384/download>.
- Serozan, Rona. *Medeni Hukuk: Genel Bölüm Kişiler Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011.
- Solaiman, S. M. "Legal Personality of Robots, Corporations, Idols and Chimpanzees: A Quest for Legitimacy." *Artificial Intelligence & Law* 25 (2017): 155-179. DOI:[10.1007/s10506-016-9192-3](https://doi.org/10.1007/s10506-016-9192-3)
- Solum, Lawrence B. "Legal Personhood for Artificial Intelligences." *North Carolina Law Review* 70 (1992): 1231-1287. <https://ssrn.com/abstract=1108671>.
- Suluk, Cahit, Rauf Karasu ve Temel Nal. *Fikri Mülkiyet Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık 5. Baskı, 2021.
- Tekinalp, Ünal. "Yeni Patent Hukukunda 'Buluş Sahibi İlkesi' ve Gasp Davalarına İlişkin Bazı Sorunlar." *İstanbul Hukuk Mecmuası* 55, sy. 4 (Temmuz 2011): 129-136.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/iuhfm/issue/9073/113182>.

- Turing, Alan M. "Computing Machinery and Intelligence." *Mind* 59, no. 236 (1950): 433-460.
<https://doi.org/10.1093/mind/LIX.236.433>.
- Varadi, Mihaly and et al. "AlphaFold Protein Structure Database: Massively Expanding the Structural Coverage of Protein-Sequence Space with High-Accuracy Models." *Nucleic Acids Research* 50, no. D1 (2022): 439-444. DOI: 10.1093/nar/gkab1061.
- Watanabe, Yosuke. "I, Inventor: Patent Inventorship For Artificial Intelligence Systems." *Idaho Law Review* 57, no. 2 (2022): 473-495.
<https://digitalcommons.law.uidaho.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1223&context=idaho-law-review>.
- Wills, Todd. "AI Drug Discovery: Assessing the First AI-Designed Drug Candidates to Go into Human Clinical Trials." *CAS*. Sep 23, 2022.
<https://www.cas.org/resources/cas-insights/drug-discovery/ai-designed-drug-candidates>.
- Wu, Jeffrey. "Bridging the AI Inventorship Gap." *Fordham L Rev* 91, no. 6 (2023): 2515-2547.
<https://ir.lawnet.fordham.edu/flr/vol91/iss6/11>.
- Yanisky-Ravid, Shlomit. "Generating Rembrandt: Artificial Intelligence, Copyright, and Accountability in the 3A Era- The Human-like Authors Are Already Here-A New Model." *Michigan State Law Review* (2017): 659-726.
<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2957722>.

Elektronik Kaynaklar

- CNIPA. "I Quality First: IP Application and Development." erişim tarihi 8 Aralık 2024.
https://english.cnipa.gov.cn/module/download/down.jsp?i_ID=176470&colID=2936#:~:text=As%20of%20the%20end%20of,%2Dyear%20increase%20of%2017.6%25.

- Deep Pharma Intelligence. "Artificial Intelligence for Drug Discovery: Landscape Overview Q3 2022." erişim tarihi 17 Ocak 2024. <https://www.deep-pharma.tech/ai-in-dd-q3-2022-subscribe>.
- EPO Statistics and Trend Centre. "Granted European Patents: 2014 to 2023." erişim tarihi 10 Mayıs 2024. <https://www.epo.org/en/about-us/statistics/statistics-centre#/customchart>.
- Imagination Engines Incorporated. "IEI's Patented Creativity Machine® Paradigm." erişim tarihi 16 Ocak 2024. <https://imagination-engines.com/cm.html>.
- National Library of Medicine. "What Are mRNA Vaccines and How Do They Work?" erişim tarihi 12 Mayıs 2024. <https://medlineplus.gov/genetics/understanding/therapy/mrnavaccines/>.
- Protein Structure Prediction Center. "14th Community Wide Experiment on the Critical Assessment of Techniques for Protein Structure Prediction." erişim tarihi 17 Ocak 2024. https://predictioncenter.org/casp14/zscores_final.cgi.
- Statista. "Global Total Corporate Artificial Intelligence (AI) Investment from 2015 to 2022." erişim tarihi 6 Mart 2024. <https://www.statista.com/statistics/941137/ai-investment-and-funding-worldwide/>.
- Statista. "Number of Patents Issued in the United States From FY 2000 to FY 2023." erişim tarihi 10 Mayıs 2024. <https://www.statista.com/statistics/256571/number-of-patent-grants-in-the-us/#:~:text=In%20the%20fiscal%20year%20of,when%20182%2C218%20patents%20were%20issued>.
- UK Parliament Hansard. "Copyright, Designs And Patents Bill Hl." erişim tarihi 31 Aralık 2024. <https://hansard.parliament.uk/Lords/1988-02-25/debates/c5f12665-50ed-4b3e-8396->

305c311fc545/CopyrightDesignsAndPatentsBillHl#contribution-9d14c4ab-e05a-4914-aa13-2039f841aa5b.

UKIPO. “Artificial Intelligence and Intellectual Property: Copyright and Patents: Government Response to Consultation.” erişim tarihi 19 Ocak 2024. <https://www.gov.uk/government/consultations/artificial-intelligence-and-ip-copyright-and-patents/outcome/artificial-intelligence-and-intellectual-property-copyright-and-patents-government-response-to-consultation>.

WIPO. “World Intellectual Property Indicators 2024: Highlights.” erişim tarihi 8 Aralık 2024. https://www.wipo.int/web-publications/world-intellectual-property-indicators-2024-highlights/assets/69723/941EN_WIPI_2024_WEB2.pdf.

USPTO. “Public Views on Artificial Intelligence and Intellectual Property Policy.” October 2020. https://www.uspto.gov/sites/default/files/documents/USPTO_AI-Report_2020-10-07.pdf.

“AlphaFold Protein Structure Database.” erişim tarihi 1 Mart 2023. <https://alphafold.ebi.ac.uk/>.

The Artificial Inventor Project. erişim tarihi 20 Mart 2023. <https://artificialinventor.com/patent-applications/>.

Europäisches Patentamt. erişim tarihi 28 Ekim 2023. <https://www.epo.org/de/legal/epc/2020/index.html>.

Europäisches Patentamt. erişim tarihi 11 Ocak 2024. <https://register.epo.org/application?number=EP18275163>.

Europäisches Patentamt. erişim tarihi 11 Ocak 2024. <https://www.epo.org/en/law-and-practice/boards-of-appeal/communications/press-communique-decisions-j-820-and-j-920-legal>.

Europäisches Patentamt. erişim tarihi 11 Ocak 2024. <https://www.epo.org/en/boards-of-appeal/decisions/j200008eu1>, und

<https://www.epo.org/en/boards-of-appeal/decisions/j200009eu1>.

Europäisches Patentamt. erişim tarihi 11 Ocak 2024.

<https://www.epo.org/en/law-and-practice/boards-of-appeal/communications/press-communique-decisions-j-820-and-j-920-legal>.

SUPREME COURT OF THE UNITED STATES. erişim tarihi 19 Ocak 2024.

<https://www.supremecourt.gov/search.aspx?filename=/docket/docketfiles/html/public/22-919.html>.

Merriam-Webster. erişim tarihi 11 Mart 2024.

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/individual>.

AIVA. erişim tarihi 10 Nisan 2024. <https://www.aiva.ai/>.

OpenAI. erişim tarihi 15 Nisan 2024.

<https://openai.com/blog/dall-e-now-available-without-waitlist>.

OpenAI. erişim tarihi 17 Nisan 2024.

<https://help.openai.com/en/articles/6399305-how-dall-e-credits-work>.

OpenAI. erişim tarihi 17 Nisan 2024.

<https://openai.com/chatgpt/pricing/>.

Britannica. "Messenger RNA." erişim tarihi 15 Mayıs 2024.

<https://www.britannica.com/science/messenger-RNA>.

Legislation.gov.uk. erişim tarihi 7 Aralık 2024.

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/37/section/13>.

Legislation.gov.uk. erişim tarihi 7 Aralık 2024.

<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/37/section/7>.

OpenAI. erişim tarihi 28 Aralık 2024.

<https://openai.com/policies/terms-of-use/>.

Bundesministerium der Justiz. Accessed Jan 4, 2025.

<https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author has not declared whether this work has received any financial support.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Ethics Committee Approval: The author stated that ethics committee approval is not required.
